

ORIZONT

REVISTĂ A UNIUNII
SCRIITORILOR DIN
ROMÂNIA

SERIE NOUĂ, 32 PAGINI

29 Iunie 2007

NR. 6 (1497),

ANUL XIX

1 LEU

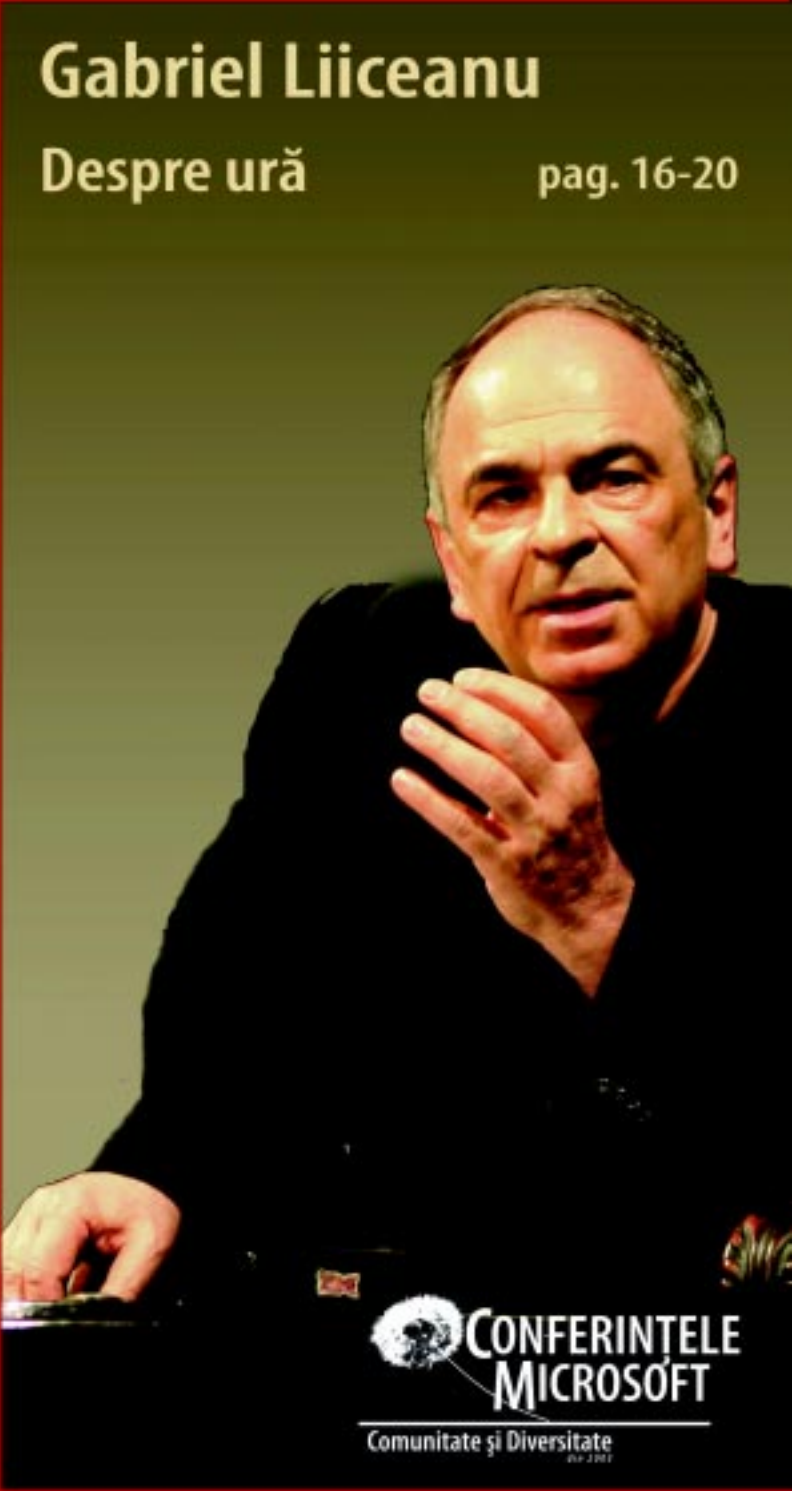
Editată în colaborare cu
Centrul pentru Dialog
Multicultural "Orizont"

6

www.revistaorizont.ro

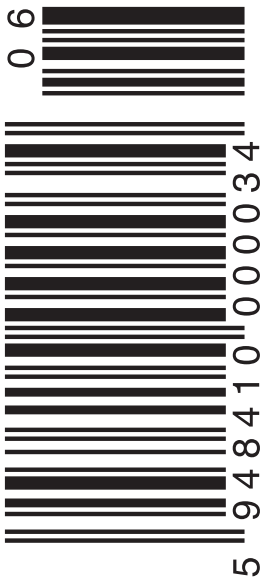
Mariana și Mihai Șora
cetățeni de onoare ai Timișoarei
pag. 4-5

Gabriel Liiceanu
Despre ură
pag. 16-20

CONFERINTELE
MICROSOFT
Comunitate și Diversitate
din 2001

Număr realizat cu sprijinul Consiliului Local al Municipiului Timișoara, în cadrul proiectului "Născut pentru a citi"

LUMINITA MARCU
A VORBI DESPRE SINE
FĂRĂ OCOLIȘURI

Mi-ar plăcea să mă fi născut într-o țară civilizată, în care să nu se piardă atât timp cu prostii, într-un sistem literar mai matur, într-o competiție reală. Cred că sîntem 40-50 de înși în România, în lumea artistică, care ne situăm într-o avangardă totală, dureroasă și frustrantă față de restul sistemului. Nu vorbesc de avangardă față de lumea non-artistică, să se înțeleagă bine, nu asta mă doare, nu am un soi de elitism de castă. Ci în interiorul sistemului artistic românesc, sîntem cîțiva care, printr-o minune, parcă n-am moștenit tembelismul restului.

Nu mi-e teamă că o să pară îngîmfat ceea ce spun, pur și simplu e o constatare pe care, dacă nu ești ipocrit, o faci destul de rapid. Se vede cu ochiul liber. Oamenii normali se zbat să iasă la lumină, în timp ce un balast uriaș, format pe de-o parte din pensionari înțepeniți și pe de altă parte din tineri aproape oligofreni, care intră cu toții în sistemul cultural pentru că nu există nici un fel de filtru, îi trag înapoi. Așa arată România culturală. Cum să nu-ți dorești să te fi născut într-o zonă mai civilizată...

6-7

Șerban Foartă

Radu Cioabanu Livius Clocărlie
Dan G. Mihalăscu
Luminița Marcu
Daniel Vighi
Leclan Dan Teodorovici
Viorel Marineasa Florin Iaru
Matei Florian Miloș Crnjanski
Anavi Adam Tudor Crețu
Marius Chivu Richard Wagner
Filip Florian Herta Müller
Adrian Buz George Răduț
Claudia Komartin Camil Petrescu
Paul Eugen Bancu Mariana Șora Măliusz József
Costel Baboș Cătălin Dorlan Florescu
Ioan Radin Petre Stoica
Eugen Bunaru Eugen Dorceescu
Marcel Tolosa

revista
ORIZONT
citerea
coperii
diversității

TIMIȘOARA
citerea
REDES
COPER
IREAD
IVERS
ITĂȚII

O ÎNCHEIERE: ISTORIA SECRETĂ A LITERATURII, DEOCAMDATA

CORNEL UNGUREANU

DESPRE CE AM SCRIS...

În primul volum al seriei de **Geografii literare** (Ed. Universității de Vest, 1999) arătam că **Prefața** lui George Călinescu la **Istoria literaturii române de la origini până în prezent**, datată 24 ianuarie 1941, devenea, grație nefericitelor evenimente, o adevărată "Geografie literară a României". România trecuse printr-un an 1940 al raptului teritorial, al sfâșierilor, printr-o guvernare legionară atotamenințătoare. Ce spunea G. Călinescu că vrea să sublinieze prin cartea sa? Că România are în urma ei o literatură importantă care o va ajuta, în orice împrejurări, să supraviețuiască. ținuturile răpite în 1940, Basarabia, Bucovina, nordul Ardealului nu sunt pierdute. Exprimare, cartografiate de mari scriitori, ele rămân și vor rămâne ale noastre. Istoria literaturii proteja o geografie literară, în care operele literare defineau întinderi hașurate de scriitori. Iar acestea se vor fixa pentru totdeauna pe harta României.

Proiectul nostru de geografie literară, care cuprindea - un pic mai sceptic - și o **Mittleeuropă a periferiilor**, păstrează în subtext o istorie a literaturii. Mittleuropa recupera istoria regiunilor care, învecinate, își transmit mesaje, somații, idei subversive. La începutul secolului trecut, într-o lume multipolară, Europa era încă un continent care păstra dreptul de a lua decizii istorice. Surprinzătoarea devenire bipolară a lumii - după 1945 - a creat noi strategii de atac în care literaturile își au rolul lor. Geopolitica devine o știință aliată pentru istoricul literar, așa cum poate să rămână o alianță necesară după 1991, când o singură putere pare a lua deciziile, iar tradiția europeană încearcă să supraviețuiască. Și poate să supraviețuiască frumos apelând doar la resursele regionale.

Literatura regiunilor nu operează selecții întâmplătoare. Ea va exprima o unitate definită, mai bine sau mai rău, de istoria literaturii. Sau, mai clar, de o istorie "secretă", ceva mai zglobie, a literaturii, cea care ignoră excluderile solicitate de momentul istoric. O cercetare complementară geografiei literaturii, care trebuie numită prin scriitori citiți sau recitiți cu atenție acum, arată că fiecare epocă ne-a despărțit de cărți, de autori, de direcții culturale, validabile azi. Un **Zeitgeist** mai exclusivist ca în alte vremuri ne obligă la lecturi noi. Poate că o mai vie insistență asupra contextelor, istoric desigur, politic, social iluminează felul în care istoria literară selectează, elimină, falsifică.

Istoria "secretă" a literaturii încearcă să recupereze opere uitate, abandonate din întâmplare sau din graba cercetătorilor improvizati, din absența mesajului epidermic, atât de necesar lumii noastre postmoderne, postistorice, postcoloniale, postcomuniste ș.a.m.d. Cărțile uitate pot fi recitate în numele altor oferte - ale șirului de Imagini pe care le propun cititorului de azi. Căci după ce am părăsit Galaxia Gutenberg și am intrat în Galaxia Imaginilor, istoria literaturii va dezvolta,

în progresie geometrică, teritoriile ei "secrete", în care doar inițiații pot avea acces. Inițiații adică - bunii cititori ai arhivelor KGB, CIA, MOSSAD etc. Este o iluzie să credem că putem scrie o istorie a literaturii pornind doar de la "valorile estetice". Geopolitica este și o știință care transformă azi nu doar granițele naționale, ci și celelalte: estetice, sociale, corporale, geografice. O știință nouă, ajutată azi de televizor și de computer stimulează **estetica extremă** - a limitei (in)acceptabile.

Nu ne-am ocupat, în **O istorie (secretă) a literaturii române**, de momentele, autorii, cărțile aflate mai tot timpul sub reflectoarele istoricilor, ale criticilor, ale cărților de învățătură : manuale, compendii, istorii literare. Nu ne-am oprit, decât din când în când, asupra "contemporanilor". Ei s-au bucurat mereu de atenție. Din 1965, există o exegeză abundentă care supune atenției literatura română a secolului XX. Cu parantezele de rigoare. Am încercat descoperirea unor paranteze, convinși că anii ce vin vor instaura altele. De aceea această carte va putea să aibă volumul doi, trei, patru, rămânând intactă chiar așa: fără precizarea că ar putea fi doar volumul întâi dintr-o lungă cercetare viitoare, realizată de alții. Internet-ul, cu fișierele lui infinite, cu LiteraturNet-ul în expansiune nu aparțin "istoriei secrete" a literaturii, ci unei alte culturi actuale - celei mai vizualizate cu putință.

O mare parte a volumelor care vor veni - ale viitoarelor volume ale **Istoriei (secrete) a literaturii române** - va fi alcătuită din dosarele serviciilor secrete. Nu numai cele obținute de CNSAS, nu doar cele făurite în anii României comuniste. Pentru perioada literaturii române contemporane, ele vor fi prioritare. Vor fi mereu scriitori - personalități publice - care vor fi iubiți și manipulați de serviciile secrete. Fie din pricina naivității, fie a relațiilor, fie din curiozitate, din spirit de aventură sau din dorință de parvenire, fie, pur și simplu, din încercarea de a-și prelungi trecerea prin universurile imagine ale lumii noastre.

...ȘI DESPRE CE VOM SCRIE ÎN URMĂTOARELE VOLUME

Cele două volume ale geografiei literare - **Geografia literară a Moldovei** și **Geografia literară a Ardealului** vor prelungi, cel puțin în unele capitole, această "istorie secretă" a literaturii. E obligatoriu să ne oprim asupra felului în care fiecare mare oraș poate să devină o capitală a literaturii. Sau: despre felul în care Iași, Fălticeni, Brașovul, Clujul devin capitale potențiale ale literaturii. În volumul al doilea arătam cum evreitatea din Bacău, Iași, Fălticeni - contactele etnice - stimulau un tip de creativitate. În Ardeal statutul de "extra muros" al românilor definea alte tipare literare. Schimbarea numelor - Brașov, Kronstadt, Orașul Stalin - evoca epoci ale scrisului. Procesul din 1959 al scriitorilor germani (Andreas Birkner, Wolf von Aichelburg, Georg Scherg, Hans Bergel, Harald Siegmund) se desfășura în Orașul

Stalin. Unul dintre martorii acuzării era Eginald Schlattner. E important să înțelegem că în 1959 în Orașul Stalin se prelungea un război - al doilea război mondial. Înviniți de naționalism, cei cinci erau germani din România care, într-un fel sau altul, își apărau identitatea germanofonă. Primii trei se născuseră în 1911, 1912, 1917 și fuseseră germani și pe vremea Grupului etnic german. Ceva mai tineri, Hans Bergel (n.1925) sau Harald Siegmund (n. 1930) fuseseră, într-un fel sau altul, solidari cu ei.

Dar Eginald Norbert Schlattner, martor al acuzării (n. 13 septembrie 1933)? Visa să devină scriitor fiindcă scrisul îi putea asigura ascensiunea, autoritatea în Noua Lume. Încă de copil scrie jurnale. Își notează în fiecare zi victoriile și înfrângerile. E tânăr conducător de cenacul literar oficial, scrie cu avânt în spiritul epocii. Arestat și el (era, nu-i așa, între literații suspecti) ajunge, în închisoare, la aceste concluzii:

"Numai din cuvinte nu putem crea o lume nouă. Trebuie să robotim, nu glumă. Și să luptăm./Dar e limpede ca lumina zilei nu numai pentru Securitate, ci și pentru mine (scrie Schlattner în **Mănușile roșii**, p. 412). Socialismul nu a triumfat prin intuiția și percepția acestor poezi. Se dovedește că presupunerile maiorului Blau la primele anchete - conjurația naționalistă săsească se ramifică în mod public, păstrând în exterior aparențele - fuseseră juste. Situația asta e valabilă pentru cercuri de cultură, teatru de amatori, pentru echipele de dansuri, chiar și când e vorba de cercul literar al studenților mei din Klausenburg. Da, e valabil chiar acolo unde se găsesc mai mult de trei de-ai noștri".

Acolo unde "se găsesc mai mult de trei de-ai noștri" aveam de-a face cu o "conjurație naționalistă săsească", crede tânărul care nu (mai) putea să fie solidar

cu bunicii, cu părinții săi, odinioară triumfători. Cu cei care, odinioară, în Grupul etnic german, fuseseră fideli lui Hitler. Sau măcar trăiseră în paradisul asigurat de familii bogate. Chiar dacă nu toți posedau titluri, Birkner, Aichelburg, Scherg, Bergel, Siegmund aparțineau unei aristocrații a literelor. Și a germanității locale. El, Schlattner, este altfel - el poate exprima, mai bine decât ei, noua literatură, noua lume, Internaționala.

În 15 septembrie 1959, în Orașul Stalin se desfășoară procesul celor cinci, la care Eginald Schlattner, și el arestat, e martor al acuzării. În excepționalul documentar-eseu al lui Peter Motzan și Stefan Sienerth, **Worte als Gefahr und Gefaerdung. Fuenf deutsche Schriftsteller vor Gericht (15 September 1959 - Kronstadt/Rumaenien)**, München, 1993 sunt adunate mărturii, documente, pagini de și despre acuzați. Aș spune că e una dintre cărțile fundamentale care ilustrează rezistența scriitorului în România comunistă. La cinci ani după cartea lui Peter Motzan și Stefan Sienerth, apare la editura Paul Zsolnay din Viena **Der gekoepfte Hahn (Cocoșul decapitat)**, masivul roman al "martorului acuzării". Doar trei ani mai târziu, cartea în care Schlattner explică locul lui în acel proces. Felul în care el a ajuns un martor convins al acuzării. Sunt cărțile unui succes excepțional de public, dar și de critică. Ele sunt ale unui autor care, de la 12 ani, a trăit bucuria scrisului. Și care a trebuit să se autodefinească, dramatic, în fața unor personalități excepționale, numite Andreas Birkner, Wolf von Aichelburg, Georg Scherg, Hans Bergel, Harald Siegmund. Să se autodefinească și în Făgăraș (spațiul, acum, și al lui Octavian Paler), dar și în Sibiu, Cluj, Orașul Stalin, Roșia Montană unde s-a retras ca preot.

UNIUNEA SCRITORILOR DIN ROMÂNIA FILIALA

Marti, 29 mai, la sediul Filialei din Pța Sf. Gheorghe 3 avut loc întâlnirea omagială cu Mariana și Mihai Șora, cu prilejul decernării titlurilor de "Cetățean de onoare al municipiului Timișoara". Au vorbit Mihai și Mariana Șora, Ileana Șora, Adriana Babeți, Ioan Vultur, Cornel Ungureanu. Au fost recapitulate istorii culturale timișorene care i-au avut în centrul lor pe ilustrii autori.

Vineri, 8 iunie au fost aniversați, la sediul Filialei, Ildikó Bárányi și Ion Scorobete. Au scos în evidență meritele literare ale sărbătoritorilor, dar și rolul jucat de ei în viața obștei scriitoricești, Anavi Adám, Lucian Alexiu, Maria Pongrácz Popescu (prin corespondență), Ion Ardeleanu, Cornel Ungureanu ș.a.

Vineri, 15 iunie a avut loc lansarea volumului **Tradiție și modernitate în Timișoara** de Ileana Pintilie. Despre studiul Ilenei Pintilie, consacrat "școlii de artă" timișorene, cu pagini importante privind relația dintre scriitori și plasticieni în viața culturală a orașului au vorbit Adriana Babeți, Sorina Jecza, Ioan Vultur, Cornel Ungureanu.

Vineri, 22 iunie a avut loc întâlnirea cu Lavinia Agache (lansarea volumului **Literatura română în țările vecine. 1945 - 2000**) și cu Ion Miloș (lansarea volumelor **În timp ce stelele cad** și **Gândul alb al cuvântului**). Despre poezia lui Ion Miloș și despre rolul său în relația culturală romano-suedeză au vorbit Adrian Dinu Rachieru, Lavinia Agache, Cornel Ungureanu. Importanța cercetării doamnei Lavinia Agache a fost evidențiată de criticul Adrian Dinu Rachieru. Prezența la Timișoara a profesorului Marcel Pop-Corniș a stimulat un dialog "al amintirilor" între Ion Miloș și profesorul și comparatistul americano-român.

copyright

ACHAT S-ACHAT ȘERBAN FOARȚĂ

Doamnei Simona Popescu

**Pisica soților Naum
(pe unde-or fi, tustrei, acum?)
avea un nume, Japonica,
pe care, când vroia, pisica-l
recunoștea, — iar când nu, nu.
Ea avea, însă, un atu:
pe care-un mât european,
Miorlau, Bombalurina, Otto,
Coricopat, ba chiar Malocchio,
nu-l poate-avea: umblând, din an
în Paști, pe clape de pian,
diezii o duceau la Tokio,
pe când bemolii — la Kioto.**

POETI DE AICI CARE INCA IMI PLAC: IN IUNIE, DORU IOSIF MARCEL TOLCEA

Am acasă, printre cărțile mele de poezie, câteva despre care nu se vorbește în lumea literară prea mult. Sau aproape deloc. Deși sunt însoțite de întâmpinări evasientuizaste ale unor scriitori importanți, ele au, într-un fel, soarta copiilor săraci ai căror nași bogați au plecat în America. Pe câțiva dintre autori îi cunosc, pe alții mi se pare că i-am mai citit undeva, probabil din cauza senzației de poezie déjà-vue. Lue¹.

Unul dintre volume — și în sensul vizual al cuvântului — îi aparține unui binecunoscut actor timișorean, Doru Iosif. Se numește Poetul Curtii de la nr. 5 și a apărut în 2005 la Editura Marineasa în minunate condiții grafice. Nu cred că are prea mare importanță faptul că îl știu pe Doru din anii 70, când numele lui de scenă, la Dulapul lui Bebe Costinaș, era Castravete. După cum cred că, în economia valorii cărții sale cred că "detaliul" cu privire la colaborarea cu Pro Musica și, mai apoi, cu Ilie Stepan, de asemenea, nu adaugă decât un diez de istorie rock timișoreană. Relevantă mi se pare doar unitatea textelor scrise de-a lungul a peste 3 decenii, în nota dominantă a unui suprealism voios-depresiv în care se recunosc toți idolii culturali ai celor din jurul lui Bebe și Lelu Bihoi. De la Ilf și Petrov, Harms, sau Axionov până la (ușor) subversiva cinematografie sovietică, poloneză sau bulgară, sunt destule elemente ce recompun notele de subsol ale acestei cărți. Scrise când pentru muzică și rostit, când pentru citit, textele lui Doru Iosif au semeția ușor închipuită a unor cioburi ce reușesc să adune imagini dintr-un ireal în continuă reconfigurare:

"Trimite buzduganul înainte/după 3 zile vine el/ca o bătaie la ușa din dos./Dar mai amână./după țigări se duce/pe aia mică o dă la medicină/Mai stă, iar mai aruncă!/Ce om!/Cu el câinele face de-a dreptul 120 de ani/Cum Dumnezeu să te/ ntelegi cu-n individ/cu-atâta experiență?" (*Ce om poate fi!*).

Dar, dincolo de dominantă de care vorbeam, aș recomanda binevoitorului nostru cititor mai multe texte ce ar putea fi foarte bine așezate în ascendența Adei Milea. Fiindcă o privire puțin mai atentă ar observa cum rima ludică atrage o altfel de realitate, imponderabilă și gravă:

"Doamne era/să mă dezic/de îngerul meu/în aspic/l-am prins/cum lenevea/pierit/la umbra unui/arbore cotit" (Un înger mai așa)

¹ Citită, pentru cititorii anglofoni.

ANIVERSARE

Șerban Foarță va fi sărbătorit, cu ocazia zilei sale de naștere, la librăria **Joc secund** (Timișoara, str. Lucian Blaga nr. 6), miercuri, 4 iulie 2007, ora 18. Evenimentul va fi marcat de lansarea ultimelor cărți semnate ori traduse de Șerban Foarță: **Cartea Psalmilor** (editura "Brumar), **Istoriile unui matroz întors de pe planeta Roz** (editura "Brumar), **Mr. Clippit & Comp.** (editura "Curtea Veche"), **Un mire fără căpătâi** (coautor – Ion Barbu, editura "Polirom"), **Bilete în bilimbabi**, de Joachim Ringelnatz (traducere de Ildikó Gábos și Șerban Foarță, editura "Curtea Veche"). Invitat special – caricaturistul Ion Barbu.

ZILE SI NOPTI DE LITERATURĂ

În perioada 8-11 iunie, la Mangalia / Neptun a avut loc a șasea ediție a Festivalului Internațional "Zile și Nopti de Literatură", eveniment organizat de Uniunea Scriitorilor din România. Co-organizatori la ediția din acest an au fost: Institutul Cultural Român, Ministerul Culturii și Cultelor, și Primăria Mangalia – partenerii tradiționali ai USR încă de la prima ediție. USR s-a bucurat și de sprijinul Târgului Estival de Carte din Mangalia. Societatea Română de Radiodifuziune, Televiziunea Națională – Canalul Cultural, Microsoft South-East Europe și Editura CD Press. Publicațiile "România literară" și "Evenimentul zilei" au fost partenerii media ai acestui eveniment.

Festivalul, organizat sub patronajul spiritual al poetului latin Publius Ovidius Naso, și-a propus și de data aceasta să pună în dialog personalități ale literaturii din întreaga lume.

Programul a cuprins trei sesiuni de colocviu, desfășurate pe parcursul a două zile, la Hotel President din Mangalia. Tema centrală a fost "Așteptările europene față de literatura țărilor recent aderate la Uniunea Europeană", cu o temă secundară: "Scriitorii din țările ex-comuniste împărtășesc din experiența lor în urma aderării la Uniunea Europeană", intervențiile demonstrând un interes real pentru aspectele diverse propuse spre dezbatere. Contribuțiile la colocviu – semnate de Magda Cârneci, Doris Kareva (Estonia), Uldis Tironis (Letonia), Dan Cristea, Liliana Ursu, Vitalie Ciobanu (Republica Moldova), Samuel Abraham (Slovacia), Dan C. Mihăilescu, Roumiana Stantcheva (Bulgaria), Matei Călinescu (Statele Unite ale Americii), Marius Ivaškevičius (Lituania), Jan Mysjkin (Belgia), Mircea Iorgulescu, Nicoleta Sălcudeanu, Adam Michnik (Polonia), Bogdan Ghiu, Alexandru Mușina, Matei Călinescu – au fost pe cât de instructive, pe atât de utile.

Printre cei care au luat cuvântul s-au numărat și Joaquín Garrigos (Spania), Raimund Fellinger (Germania), Marco Cugno (Italia), George Szirtes (Marea Britanie), Tania Radu, Gabriel Chifu, Horia Gârbea, Nicolae Manolescu, Adrian Popescu, Nicolae Prelipceanu, Saviana Stănescu, Doina Uricariu, Carmen Firan, Richard Jackson (SUA), Casimiro De Brito (Portugalia).

Sesiunile au fost moderate de Gabriel Chifu, Nicolae Manolescu și Horia Gârbea.

Din partea Institutului Cultural Român a luat parte doamna Tania Radu, în calitate de vice-președintă a instituției, care a prezentat pe larg programele ICR privitoare la traduceri din literatura română, și la Centrul Național de Carte ce urmează să fie înființat în cadrul ICR. Din partea Ministerului Culturii și Cultelor, domnul Tudorel Urian a citit salutul Ministrului Adrian Iorgulescu adresat participanților.

Din partea Primăriei Mangalia a fost prezent domnul primar Zăfir Iorguș, participant de acum tradițional la "Zile și Nopti de Literatură" și amfitrion generos al manifestărilor încă de la prima lor ediție, care a adresat un cuvânt cald de bun venit tuturor participanților.

Lecturile de poezie contemporană română și străină – desfășurate în două sesiuni distincte, la Complexul Ambasador din Neptun – au reunit douăzeci și șase de poeți care au citit din creațiile lor, în limba

maternă și în traducere (franceză/engleză și română). Amfitrion: Ioana Ieronim. Au citit din creațiile lor Emil Brumaru, Magda Cârneci, Ilie Constantin, Ioana Crăciunescu, Casimiro de Brito, Carmen Firan, Richard Jackson (SUA), Adrian Popescu, Nicolae Prelipceanu, Adrian Sângeorzan, Saviana Stănescu, George Szirtes (Marea Britanie), Petru Cărdu, Denisa Comănescu, Augustin Frățilă, Bogdan Ghiu, Doris Kareva (Estonia), Arjan Leka (Albania), Alexandru Mușina, Jan Mysjkin (Belgia), Ioan Es. Pop, Liliana Ursu, Evghenii Evtușenko (Rusia), Gabriel Chifu, Leonard Schwartz (SUA), Miljana Cunta (Slovenia). Traducătorii Marco Cugno (Italia), Joaquín Garrigós (Spania), Roumiana Stantcheva (Bulgaria) și Steinar Lone (Norvegia) au citit în limbile lor traduceri de poezie română.

Duminică, 10 iunie, la încheierea lecturilor de poezie s-a desfășurat un happening în care au fost recitate fragmente din literatura de exil a lui Ovidiu, în latină, română și în limbile reprezentate la festival.

Ultima zi a fost dedicată încheierii lucrărilor Colocviului (Hotel President), expoziției și lansărilor de carte, realizate cu sprijinul Târgului Estival Mangalia, și Ceremoniei de decernare a celor 5 premii (Casa de Cultură din Mangalia).

Au fost lansate volumele *Supa de ceapă*, de Ioana Crăciunescu (Editura Brumar, prezentat de criticul Gabriel Dimiseanu), *Să nu mori înainte de moarte*, de Evgheni Evtușenko (Editura CD Press, în traducerea lui Ștefan Dimitriu și prezentat de Costin Diaconescu), *O istorie literară a privirii*, de Ion Cucu (vol. I, Editura Parmides, prezentat de Prof. Nicolae Manolescu), și *Nava somnului*, de Arjan Leka (Editura Librarium Haemus, traducere și prezentare de Kopi Kuciuk).

Marele Premiu OVIDIUS, pe anul 2007 (în valoare de 10.000 EURO), acordat de Ministerul Culturii și Cultelor unei personalități din literatura lumii, a revenit scriitorului **Evgheni Evtușenko. Premiul Festivalului** (în valoare de 5.000 EURO), a fost acordat de Primăria Municipiului Mangalia scriitorului **George Szirtes**, pentru contribuția la lărgirea frontierelor literare. Premiul pentru editarea și promovarea literaturii române în lume (în valoare de 5.000 EURO), oferit de Institutul Cultural Român, a revenit **Editurii Suhrkamp**. Institutul Cultural Român a acordat de asemenea și cele două premii pentru traduceri din literatura română (în valoare de 5.000 EURO fiecare) – laureații fiind scriitorii **Joaquín Garrigós** și **Marco Cugno**. La ceremonia de decernare a premiilor, Maria Speranța Răducanu și Maxim Belciug au susținut un recital de chitară.

După-amiaza zilei de 10 iunie a fost dedicată vizitării Complexului Arheologic de la Histria, beneficiind de prezența și explicațiile profesionale ale domnului profesor Alexandru Suceveanu, ghid suprem în materie.

Participarea internațională a reunit peste șaiseci de scriitori din România, Statele Unite, Albania, Polonia, Franța, Belgia, Spania, Portugalia, Rusia, Bulgaria, Slovenia, Serbia, Republica Moldova, Germania, Italia, Marea Britanie, dar și din țări care sunt prezente în premieră la această manifestare: Estonia, Letonia, Lituania, Norvegia și Slovacia.

JURNAL INEDIT

MARIANA ȘORA

În ședința din 29 mai, Consiliul Local al Municipiului Timișoara a decernat titlul de "Cetățean de onoare" scriitorilor Mariana Șora și Mihai Șora, legați prin origini și formație de istoria orașului. Dedicăm aceste pagini celor două personalități exemplare ale culturii noastre, omagiind în același timp și cei 90 de ani ai Marianeii Șora.

Paris
21 VII 1939

Nu înțeleg mania scriitorilor de azi de a tipări jurnale intime. Jurnalul nu e un gen literar; nu spun că e un gen inferior, cu toate că denotă din capul locului un temperament minor, căci nu e vorba aici de o teorie a genurilor literare, ci de faptul că jurnalul nu e literatură, nu e artă și în asta îi constă inferioritatea și superioritatea. Prima e pe plan estetic, al expresiei, a doua pe planul autenticității, al "omeniei".

Jurnalul, așa cum se concepea înainte vreme, își avea valoarea întreagă; așa cum se practică astăzi, nu e decât refugiul celor lipsiți de talent pentru adevărata literatură. Înainte cine făcea un jurnal, îl făcea din motive de ordin personal, intim într-adevăr: control, autoobservare, păstrare a stărilor dincolo de memorie; toate acestea fie din simpla plăcere de a-și scăpa trăirile din gheara timpului, fie cu un scop aș zice utilitarist foarte precis: pentru a servi desfășurarea deplină a persoanei, prin acest instrument de autoanaliză susținută, care la rândul ei e instrument al voinței de a se forma, în sens goethean [...].

Adăugat la 2 august, Langrune

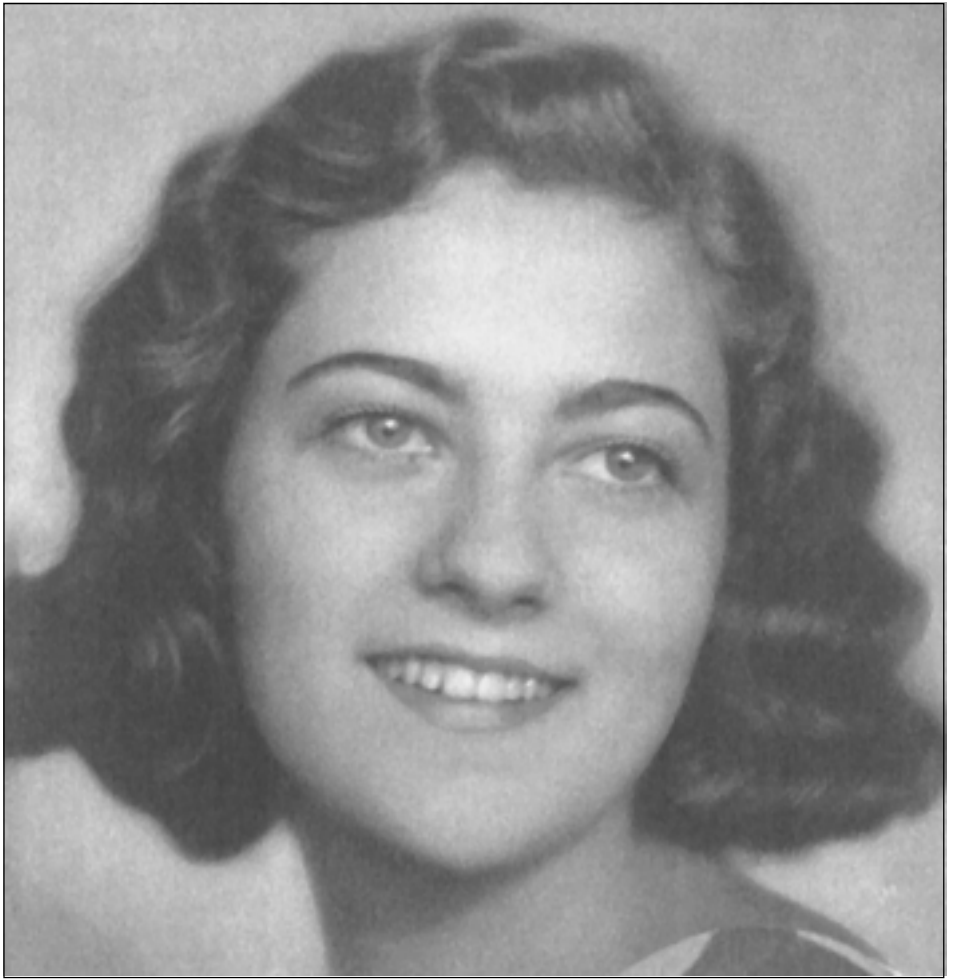
Ceea ce e semnificativ pentru felul de expresie care e jurnalul, e faptul că se cere făcut de obicei în momente de răscruce, la închideri de perioade, la limita la care un "episod" ia sfârșit și începe altul. Poate că abundența jurnalelor acum reprezintă o răscruce culturală pentru individ: mijloc de cugetare a unui prezent care amenință să fie trecut în curând și definitiv.

2 August 1939, Langrune

Aseară în autobuz, revenind de la Mont St. Michel, peisaj sumbru, ploaie deasă, nu atât de melancolică cât de o răceală austeră, m-a invadat dorul unei alte existențe. Sunt două în mine voințele esențiale: dorința de a trăi bine, care chiar pe plan spiritual are ceva sensual, întrucât e căutare de comoditate, de bunăstare, de plăceri până la urmă. Oricare ar fi nivelul acestor plăceri, ele mă trădează întrucât voința cealaltă îmi e la fel de esențială, sau poate e în grad mai mare în concordanță cu eforturile mele de realizare. Căci voința cealaltă (în sens schopenhauerean) e fuga de comoditate, disciplină interioară, acceptarea sau chiar căutarea anumitor suferințe, orizont larg, melancolizant, cum e acel al "grèves" din jurul Muntelui St. Michel, atmosferă austeră, aspră, fără milă. Morgan, în eseul despre "unitatea de spirit", găsește că condiția ei esențială e capacitatea omului de a avea o cameră închisă, în care să nu pătrundă nimeni și nimic afară de ideea centrală în jurul căreia se centrează ceea ce el numește "single mess of mind". Camera de astă dată nematerială în care Forrers din *Le fleuve éticelant* nu lasă să intre nimeni în afară de el. Această capacitate nu e altceva decât voința de singurătate, care oricât s-ar prezenta sub forma unei necesități la unii, e o cerință, ceva ce trebuie urmărit, vrut. Pentru că atâta timp cât e numai o necesitate, satisfacerea

ei intră tot în domeniul voinței de comoditate. Dar e vorba tocmai de efort, de răgaz pus împotriva cursului liber al desfășurării "firești" să zicem, e vorba de greutate, de ceva ce trebuie înfrânt. Și aceasta e prin asceză, asceză spirituală desigur, care însă nu se poate realiza fără un minim de asceză fizică. Asta decurge din unitatea omului, împotriva tezei dualiste, care vede în asceză posibilitatea de a transcende nivelul scăzut al omului prin învingerea biologicului, care el condiționează nivelul scăzut. Nu este așa, desigur. Ceea ce e însă adevărat din această dualitate, e faptul că voința de comoditate e în concordanță cu viața instinctivă, biologică, și că de câte ori corpul se amestecă cu exigențele lui în viața, nu spirituală, ci aș zice totală a omului, voința de comoditate o învinge pe cealaltă, care o reneagă la rândul ei total pe cea dintâi. Așa cred că se explică faptul că oamenii la care singurătatea și cu ea suferința, nu e efort, ci necesitate, suferă de o oarecare tară biologică. E faptul care mă face să difer așa de mult de Ion Frunzetti. El simțea asta intuitiv, când spunea că eu reprezint pentru el "sănătatea", fizică și psihică, și eu exprimam același lucru când îl acuzam de cabotinism, fiindă știam (și o mărturisea el însuși) că își provoacă într-un fel stările de poezie, prin mijloace nu numai artificiale, dar exterioare, fizice (dacă n-ar fi decât faptul de a nu se culca noaptea, de a căuta luciditatea și febrilitatea conștiinței de noapte).

Realizarea dacă nu a unei asceze, dar a unei limitări în comoditate, e cu atât mai necesară cu cât e mai greu de efectuat, în

cazul meu, și totuși e și o necesitate. Și e interesant că se face simțită în momentele de sațietate, când sunt mulțumită, când n-am nici o dorință, când nu mă doare nimic. E curios cum bunătaea devine vid, când începi să te simți superficial pentru că accepți să trăiești prea bine, când începi să devii steril dintr-un surplus de trăiri. Da, e curios, dar adevărat. Cu cât văd mai mult, cu atât accept mai mult din exterior, cu atât mă simt mai goală, mai lipsită de adevărata trăire. Asta e consecința lecturii adevărate, a lecturii care te face să-ți topești personalitatea în cea a personagiilor sau a autorului, singura lectură fructuoasă totuși pentru că e singura care te face să înțelegi. Dacă citești păstrându-ți personalitatea întreagă intactă, poți face critică literară, studiu istorico-literar, analiză psihologică, dar nu "înțelegi". Lectura asta e singura care dă și adevărata plăcere a citirii, dar trebuie întreruptă și asta tocmai în momentul în care începe să devină periculoasă: momentul în care plăcerea lecturii e urmărită pentru plăcerea când devii avid de înțelegere din ce în ce mai adâncă și a unor obiecte cât mai variate. Pericolul nu e într-un exces de înțelegere, ci în acceptarea acestei condiții de subordonare în cultivarea capacității de a te plia altor personalități. E momentul în care trebuie să nu mai citești.

Același lucru ca orice contemplare artistică. Și același lucru cu călătoria. E o observație repetată că de câte ori văd și trăiesc mult ajung la un punct mort; nu numai că absorbirea a noi impresii nu mai e dorită sau nu se mai efectuează cu aceeași intensitate, dar produce un vid interior, o insuficiență, o sterilitate. E momentul când solitudinea se impune. Singurătatea e **întotdeauna** mai fertilă, ea e întotdeauna un voyage autour de ma chambre, din care țin torci plin de cuceriri și de "butins", pe când dintr-o călătorie în realitate te-ntorci plin de amintiri.

Singurătatea asta a explorării interioare, a fecundității, e dovada singurătății absolute a omului. Nu poți atrage pe nimeni în celula ta de sihastru fără s-o distrugi. Și Mihai și eu credeam că vom putea "lucra" mai bine împreună, credeam - și asta judecând după anumite momente de comuniune între concentrare și contemplație - că putem realiza

o stare superioară prin ajutor reciproc; greșeala noastră a fost să nu considerăm faptul că momentele de "har" nu se produc simultan și chiar dacă nu sunt distanțate în timp, sunt distanțate "calitativ". Iar clipele de adevărată comuniune intră în clipele de trăire, personală pentru fiecare.

Rândurile acestea, acum un an ar fi însemnat pentru mine falimentul dragostei noastre, acum singurătatea nu îmi mai e odioasă; poate pentru că și în singurătate sunt îmbogățită prin prezența lui, dincolo de orizontul luminos al atenției, poate că în celulă am siguranța interioară indiscutabilă a **existenței** lui oricând actualizabilă, odată ce deschid ușa celei[...].

15 VIII

Aseară am fost copleșită de sentimentul vanității a tot ce fac, de nevoia a tot ce nu fac și ar trebui poate să fac. Dar ce anume? Nu e nimeni care să-mi arate calea. Mihai e prea fericit, prea simplu, pentru a mă înțelege când îi spun că "trăiesc prea bine". El nu-și face probleme "etice", știe să se bucure din plin. Eu sunt chinuită de impresia că "nu merit" s-o duc așa de bine. De fapt binele ăsta nu e ceva excesiv, nu e nici impietate, nici lux, nici un exces strigător la cer; e simpla fericire de a-mi regăsit copilăria, fericire pe care au dorit-o așa de mult, de atâția ani, toți tulburați de adolescență și probleme. Acum, aici, la mare, pe câmp, zburd, seara cad de oboseală. Citesc puțin, învăț să merg pe bicicletă, visul copilăriei mele; cred că nici la 10 ani n-aș fi putut să mă bucur mai din plin de asta. Pe plajă mă surprind jucându-mă într-**adevăr**, scoicile pe care le găsesc sunt o bucurie, cum căutarea lor e o preocupare, cum păstrarea lor e o consecință firească a bucuriei și preocupării; înțeleg jocul din nou; azi, instalată pe un "fotoliu" fabricat de Mihai din nisip și pietre, am spus că mă joc de-a trăsura, prilej pentru Mihai să clădească o mașină sport în jurul meu. Vânățiile și zgârieturile de pe trup le recoltez oprindu-mă în spini și urzici sau drept în zidurile "cetățuilor" normande cu bicicleta, sunt adevărate trofee de băiat mic, curajos. E așa de frumos totul, nu-mi lipsește decât casa din copilărie. E așa de simplu să fii

mulțumit, să te simți cuminte, să renunți la a fi "interesant" și orgolios.

Și totuși seara, odată cu întunericul, se instalează iarăși în mine un alt eu, o conștiință altfel lucidă decât cea de la lumina soarelui, și-mi pune întrebări, întrebări la care aș vrea un răspuns dinafară, de la altcineva, nu mai deștept, dar mai mare, mai sigur decât mine. Am impresia că nu fac nimic, anume, că ar trebui să fac ceva, dar nu știu precis ce, prin care să-mi îndeplinesc o datorie. Acum n-am nici o datorie, înainte erau lecțiile, lecturile, micile treburi impuse de școală, de mama, acum sunt liberă, cum am dorit să fiu. Și nu e bine. Vreau o preocupare din **obligatie**, pentru ca jocul să fie o răsplată; vreau o activitate mai mult sau mai puțin neplăcută, pentru ca neplăcerile să poată fi căutate. Așa cum e acum, când totul e făcut "din plăcere", am impresia că nu merit ce am, și că meritul vine din satisfacerea unor îndatorări exterioare.

Ce dreptate are Mihai când spune că nimic nu meriți, chiar dacă muncești întâi și pe urmă "te joci". Știu, și totuși doresc "o muncă", dar nu sunt bună de niciuna. Scrisul nu-l simt o datorie, pentru că știu că nu e vocație. Dacă ar trebui să muncesc pentru pâine, nu numai că aș fi nefericită, iarăși aș alerga după o libertate care să-mi permită să mă ocup de activitatea mea adevărată, dar care e asta?

Câteodată cred că trebui să am copii, că neliinștea asta s-ar rezolva prin obligația micilor munci din jurul lor, și a marei răspunderi a educației. Dar știu că o să am tot impresia timpului pierdut, când din cauza grijilor practice o să-mi neglijez de pildă lectura. Simt un gol, dar cum să-l umplu? Cu ce? Nu-i nimeni să arate o cale.

Greffiers 29 IX 1939

De ce calitate umană ține puterea pe care o notează Gide în jurnal, de a iubi la alții ceea ce îi deosebește de el. Sau sinceritatea lui are marginii și mai mult ar vrea să iubească asta. Pe mine mă bucură profund tocmai pasagiile care mă fac să mă recunosc în el și asta o spun cu toate că admit ironia lui pe seama acestei slăbiciuni.

Ce salubră atmosferă de regăsire – chiar dacă numai intermitent – a vechilor, a adevăratelor preocupări. Simt acum, cu mai multă siguranță ca oricând că adevăratele probleme ale omului, adevărat vitale, nu sunt (malgré tout, malgré tous) cele așa-zis vitale. Luna asta de "război de nervi" m-a îmbolnăvit. Nu e nici un plus de trăire, nici o intensitate de dorit a senzațiilor, nu

există decât abrutizare prin frică, griji, neputință de concentrare, intoxicare prin jurnale, tâmpire prin ocuparea spiritului cu jocuri gratuite (șah, biliard, cuvinte încrucișate) și alte nenumărate abdicări. De vină e iarăși slăbiciunea voinței mele, care nu mi-a permis să ignorez lumea, pe care totuși n-o pot ajuta.

Eugen Ionescu găsea că la Gide e o mare lipsă, o dezertare de la datoriile omului, seninătatea păstrată în ciuda evenimentelor din 1914. Eu găsesc că dimpotrivă, asta e măreția acestui spirit capabil (nu numai dornic) de seninătate și probleme "egoiste", adică extern-uman-individuale atunci când toate împrejurările exterioare sunt coalizate împotriva individului, în ce are el mai nobil: singurătatea concentrării și puterea singurătății; și nu e lipsă de sentimentalitate, cu atât mai puțin de sensibilitate, ci **putere**, vigoare spirituală (ține însă în mare parte de biologic!) Ce stupid e că știindu-mă neputincioasă și știind grijile inutile, n-am puterea să mă regăsesc. Dar sunt pe cale. Trebuie să-mi continui jurnalul și chiar să încerc să-l țin la zi, ca o disciplină absolut necesară cu toate că nu-i atribui nici o valoare.

Continuare în pagina 31

SCRISOARE CĂTRE EMIL CIORAN

München, 26.05.1979

Dragă Cioran,

Aveți perfectă dreptate, ca întotdeauna de altfel, această idee de intervenție prin Spania era stupidă. Cea mai bună dovadă: în memoriul meu la Națiunile Unite, Înaltul Comisariat pentru refugiați, câțiva prieteni de-ai Sandei care trebuiau să intervină (au mai făcut-o deja cu succes și pentru alții) m-au pus să spun că nu pot cere intervenția decât pentru membrii familiei care au cerut plecarea pentru Germania. Sanda și soțul ei făcând-o deja pentru Franța, André a fost cel care a trebuit să prezinte o cerere. În plus, mi s-a răspuns oficial că, nefiind "refugiată" pentru că sunt în prezent cetățean german, ei nu pot face nimic pentru mine oricum!

De fapt, ar trebui să îmi cer scuze în fața dvs. pentru că v-am tot bătut la cap cu această poveste, dar știți cum e: fiecare încearcă orice, se agață de cea mai mică speranță. Culmea este că nici îl cunoașteți pe V.H.! Persoana care mi-a spus că sunteți prieteni e de încredere, dar este o persoană care transformă în realitate ceea ce își imaginează (spun el pentru că este un băiat). Din experiență, de mult am ajuns la concluzia că doar oamenii capabili să revină asupra opiniilor lor sunt de considerat oameni care gândesc; și nu pot repeta doar pe acei oameni care își recunosc greșelile, ca de exemplu E. Fischer, un mediocru, dar care a avut curajul să dezvăluie tot misterul trecutului său. Ceea ce este însă dezolant este că utopia cea mai stupidă rezistă logicii și chiar faptelor, expuse, vociferate, dovedite de cei care le-au demonstrat, de altfel vizibile cu ochiul liber. Cum putem fi în prezent comunist într-o țară liberă? Este înspăimântător, dar milioane de oameni sunt, ceea ce pare a demonstra că istoria nu servește la nimic, nici chiar ca lecție de viață. Prostia este mai monstruoasă decât răutatea și umanitatea recade în aceleași greșeli – când sunt contrare, sunt aceleași – este deznădăjduit, dar așa este și cred că va fi întotdeauna așa.

E idee năstrușnică să vă spun asta dvs., aceasta se numește: to carry coal to Newcastle sau Eulen nach Athen tragen.

Îmi cer scuze de asemenea că vă răspund cu așa o mare întârziere. De-abia întoarsă din Fribourg, după câteva zile magnifice, dar obositoare, pentru că orașul este încântător și trebuie să văd tot, am făcut de asemenea o excursie pe dealuri, a fost de asemenea emoția revederii după aproape doi ani de "aventură" de o parte și de alta, plus o călătorie de 6 ore într-un "Bummelzug" la care am luat parte pentru că trece prin Pădurea Neagră, am fost prinsă de alte lucruri ca: reluarea dreptului meu la șomaj, căutarea unei locuințe pentru niște prieteni intimi, cărora le-am servit drept ghid pentru o săptămână (și care de altfel mi-au și adus o valiză întreagă de lucruri) comori ca cești, fețe de masă de-alb bunici mele, carcasa unei vechi pendule Biedermeier, chiar și câteva cărți – ceea ce este interzis), căutarea de bilete de teatru pentru Toma Pavel care trebuie să ajungă într-o lună etc. Astăzi am practicat un sport foarte ciudat: am cărat până ce am simțit că îmi cedează rinichii o mașină de scris veche de la un bătrân care se mută într-un azil (anunț găsit într-un ziar) și pe care acesta mi-a făcut-o cadou. Imaginați-

vă că am demontat-o, am băgat-o cu greu în mașină, sprijinind carcasa la fiecare oprire la culoarea roșie a semaforului, conducând cu o mână, de frică să nu spargă geamurile, am scos-o fără a zgâria nimic, am cărat-o și am remontat-o etc. Este o piesă foarte veche, dar funcționează! Vă povestesc toate acestea gândindu-mă că vă amuză să vedeți cât sunt de ne bună!

Dar trebuie să vă povestesc de prietena mea din Fribourg care este și mai ne bună decât mine, pentru că a hotărât să rămână, neavând nici o șansă să obțină cetățenia (cel puțin nu înainte să treacă o perioadă de 7 ani!), deci fără pensie, în afara perioadei pe care o va lucra de acum înainte! Fiul ei este la Viena, nu poate să o ajute dintr-un salariu de cercetător și cu doi copii mici de întreținut. La Fribourg avea două foste colege, una a găzduit-o pentru pe perioadă de mai multe luni, cealaltă a ajutat-o să obțină un post la faimoasa bibliotecă română. Imaginați-vă ce șansă: lucrează aici, într-un mediu familiar, amical. În plus, printr-un hazard extraordinar, a găsit un apartament de un șarm inedit: aproape de catedrală cu vedere la turn și la acoperișuri, de un romantism idilic à la Spitzweg; uitor mansardat la nivelul al treilea al unei clădiri construite în secolul al XII-lea refăcute înspre 1750, dar cu instalații perfecte, ultimul răcnet aproape, în plus, proprietarii, care ocupă restul casei, i-au lăsat mobila de bucătărie și încă câteva piese de mobilier și un televizor în perfectă stare de funcționare, iar restul a cumpărat, plus nenumărate cadouri de peste tot. Este prea frumos să fie adevărat. Cu toate acestea, nu are încă aprobarea de azil politic; și, bineînțeles, griji pentru viitor, dar iat-o perfect instalată, cu un serviciu care o ajută să își câștige pâinea.

Apropo de această bibliotecă, a cărei director, acest Mihăilescu despre care cred ca v-am mai vorbit, pentru că i-am vizitat fiul, intitulat în mod pompos "Rum.Forschungsinstitut", este foarte bătrân, mi s-a părut de la început a fi locul ideal pentru Mihai! Doar că până în ziua în care el va putea veni, cu siguranță succesiunea va fi rezolvată! Este aproape o sinecură, într-un mediu delectabil, fără nimic altceva de făcut decât să te ocupi de cărți!

În sfârșit, cred că v-am povestit destule. Este timpul să mă ocup de popota mea: astăzi fiind aniversarea mea, mă sărbătoresc singură! Bineînțeles, am avut parte de multe telefoane în această dimineață de la Mihai și de la copii; André, de asemenea. Și mai înainte din Fribourg. Mă voi ameți cu un vin italianesc.

Era să uit esențialul: André a fost chemat la ambasadă unde i s-a spus că problema lui Sanda a fost rezolvată. Ea, dimpotrivă, nu a primit nimic. Au spus, sau mai degrabă au lăsat să se înțeleagă că vor să îi facă pe plac lui Eugène, dar că au fost ezitări din cauza atitudinii sale. Deci este bine că se găsește pentru moment în imposibilitatea de a face o gafă, ceea ce ar putea avea consecințe teribile, pentru că acești idioți ar putea să se răzbune pe Sanda, care ar putea face o depresie nervoasă cu crize violente – am aflat de la prieteni care au venit ca turiști. Dacă puteți, încercați să îl moderați în manifestațiile sale politice! Măcar pentru moment.

Mariana

A VORBI DESPRE SINE FĂRĂ OCOLISURI

LUMINIȚA MARCU

Cristina Chevereșan: Bine ai venit la Timișoara, Luminița! Numele tău este cu siguranță cunoscut cititorilor de presă culturală din România. Ai fost un timp cronicar la România literară și colaborator la Observator cultural. Acum publici constant în Suplimentul de cultură și, de câteva luni, ești editor coordonator al revistei Noua literatură. Totuși, dacă ar trebui să te prezinți celor care nu știu despre tine nimic mai mult decât că ești critic literar, ce crezi că ar fi de spus? Ce calități, ce defecte ale omului Luminița Marcu ai menționa?

Luminița Marcu: Păi exact asta e, că nu mă prezint cât și cum ar trebui celor care nu știu nimic despre mine. Eu dau senzația asta ca sînt foarte vizibilă, că mă știe lumea, că fac o mulțime de lucruri. De fapt, adevărul care mă frustrează câteodată, e că fac foarte puține lucruri pentru mine. Nu vreau să spun acum că sînt generozitatea întruchipată sau că mă bîntuie vreun altruism fără limite, dar, prin natura lucrurilor, scriind despre alții, participînd activ în diverse proiecte, încurajînd acțiuni, am ajuns să am senzația că fac foarte puține lucruri pentru mine și destul de multe pentru alții.

Ce calități și ce defecte? Cea mai mare calitate e, cred, aceea că scriu foarte ușor, cu mare plăcere și cu ușurință, diverse tipuri de texte, am o îndemînare aproape meșteșugărească în sensul ăsta. Nu vreau să mă laud acum singură, dar cred că ăsta e lucrul pe care știu să-l fac cel mai bine, l-am avut dintotdeauna și am ajuns să-mi cîștig existența de pe urma lui. Ceea ce cred că e deja un mare noroc. Cel mai mare defect e acela că nu sînt destul de disciplinată, cu scrisul, cu mine însămi, cu gîndurile, cu reacțiile. Și că am un soi de nepăsare față de toate darurile pe care le-am primit și pe care alții, dacă le-ar avea, le-ar drămuși și le-ar expune ca pe niște odoare.

– Care sunt, atunci, calitățile pe care le apreciezi la un om, la un scriitor? Există vreo diferență în așteptări?

– În primul rînd și de la prima întîlnire, apreciez ceva ce poate părea superficial, dar care, cred eu, nu minte niciodată: un fel de bun gust, care se vede în haine, în vorbe, în privire, în atitudine, în felul cum se așază pe scaun sau cum ține paharul cînd bea. Primul lucru pe care l-am văzut, în urmă cu vreo șase ani, la cineva care avea să devină personajul cel mai important din viața mea, a fost o pereche de pantaloni largi, colorați, purtați cumva nepăsător, cu o pereche de sandale și un tricou decolorat, dar de cea mai bună croială.

Cam asta apreciez: calitatea discretă, ștersă, umorul fin și cumva laconic, eleganța liniilor - la un om și la un scriitor. Și îmi mai place ceva, mult de tot: curajul de a vorbi despre sine fără ocolișuri, fără volute prețioase și ridicole, fără prejudecata temelor mari...

– Ești un critic cunoscut, dar, mai mult decât atât, ești o persoană extrem de activă. Cum alegi cărțile despre care scrii? Dar proiectele în care te implici?

– Dacă nu am o obsesie dominantă într-o perioadă, așa cum am avut cu Spania, dau peste cărți întîmplător. Apoi le aleg din librării, de pe net, prin conexiune cu alți autori pe care îi știu și care mi-au atras atenția cumva... Sigur, contează foarte mult să am acces la informații, la cataloage de editură, dar nu-mi fac prea multe iluzii în sensul ăsta. Cît despre proiecte, le aleg în funcție de oamenii care lucrează în ele și care mă solicită. Nu pot să fac nimic dacă nu mă simt bine în contextul respectiv. Ori de cîte ori am încercat să-mi calc pe inimă, s-a terminat prost, chiar dacă proiectul, revista, job-ul respectiv era unul de anvergură.

– Vorbeai mai devreme despre ușurința și plăcerea ta de a scrie. Ce te motivează să scrii? Ce te inspiră, ce te face să iei atitudine?

– Mă fac să scriu stările extreme, de entuziasm sau de revoltă. Ele sînt însă stări tranzitorii, care trebuie întreținute. Pe prima m-am străduit s-o întrețin, de pildă, scriind cartea cu Spania, pe a doua nu mă străduiesc deloc s-o fac să persiste, deși cred că ar fi nevoie de cărți revoltate despre România momentului. Dar le las altora onoarea asta. Eu aș vrea să-mi petrec viața scriind despre lucruri care îmi plac, pe toată gama plăcerii, de la mica liniște a camerei mele în acest moment, la marele entuziasm trezit de vreun vers incredibil.

– A propos de lucruri dragi, apropiate: există vreo carte anume pe care ți-ar fi plăcut să o scrii sau să o traduci?

– Nu pot să răspund sincer la întrebarea asta, pentru că ar suna strident de pompos. Mi-ar plăcea să fi scris niște cărți foarte mari și importante, semnate de femei foarte interesante ale secolului XX.

– Când ai ales să publici Mansarda cu portocale ai pus oarecum în încercătură publicul ce s-ar fi așteptat la un debut critic, nu la unul eseistic, personal. Ești nonconformistă în general sau a fost acesta un act de revoltă împotriva gîndirii stereotipe?

– Dacă ești nonconformist, nu-ți propui să fii așa. Așa iese. Nu cred că aveam deja un public înainte de a apărea cartea, să nu exagerăm. Nici acum nu știu dacă am unul, deși am avut niște semne îmbucurătoare în sensul ăsta.

– După apariția cărții ai trecut într-un fel de cealaltă parte: ai fost pusă tu însăși în situația unui scriitor supus judecății critice. Cum ți s-a părut experiența?

– Păi, avînd în vedere că ultimul text pe care l-am citit în acest sens a fost unul de un prost gust machist de necrezut, pot să spun că experiența n-a fost doar una plăcută. M-am minunat încă o dată ce bărbați ridicoli trec drept intelectuali în România. Bun, poate că nu ți-a plăcut cartea, scrie ceva acid și ușurător și categoric, desființează-mă ca intelectual, ca scriitor. Dar nu scrie că sînt frumoasă, pentru că astfel nu faci decît să rămîi într-o mahala a deznădejdiei absolute, nici nu mă pui pe gînduri, nici nu mă faci să-mi fie rușine că am scris o carte care nu te-a convins, pur

și simplu mă întristezi. Nu vreau să fiu ipocrită și o să spun deschis că m-a durut fiecare rînd negativ care s-a scris despre Mansardă, mai ales cînd i s-a greșit titlul sau cînd s-a zis că am făcut praf vreun intelectual care nici nu apare menționat... Dar m-am bucurat atît de mult cînd am citit lucruri scrise pe aceeași lungime de undă, încît s-au compensat unele cu altele.

– Să vorbim puțin despre carte în sine: de unde iubirea pentru Spania și ideea de

a o face protagonista primei tale cărți? Legătura pare una organică, de suflet...

– Întîmplătoare și în același timp exactă, ca orice iubire. Se poate întîmpla astfel și în treburile intelectuale, într-un fel asta a fost și povestea pe care am vrut s-o spun în Mansardă. Există un moment de declic, o stare specială, apoi în jurul ei se cristalizează o întreagă structură, începi să cunoști tot mai intens obiectul dorinței, tot mai aproape, cauți lucrurile care au legătură

Uniunea Scriitorilor din România – Filiala Timișoara, revista Orizont și Librăria Cărturești au organizat în 22 iunie, ora 18, lansarea revistei **Noua Literatură**, a volumului **Mansarda cu portocale** (editura "Polirom"), de Luminița Marcu și o întîlnire cu prozatorul și traducătorul Adrian Buz. Acesta a citit un fragment din romanul **Glamorama** de Breat Easton Ellis (în curs de apariție) și o proză proprie.

La discuțiile despre literatura română contemporană și autorii săi au luat parte Luminița Marcu, Adrian Buz, Robert Șerban, Radu Pavel Gheo, Ion Scorobete, Eugen Bunaru.

cu el și tot așa. Sigur că întotdeauna există motive, există un model care se construiește devreme, în cazul ăsta unul mai larg mediteranean, sudic, levantin, care mi-a plăcut întotdeauna. În această ramă am descoperit cumva brusc concretizarea lui în modelul mai specific spaniol. Sint departe de a-l fi descris cu totul, în *Mansardă* am aproximat doar niște linii generale, i-am dat tîrcoale într-un fel. Iubirea e o chestiune de durată dacă e una reală, așa că sper să mai petrec destul timp alături de Spania.

– În afara Spaniei, există alte locuri în care ți-ai dori neapărat să ajungi? Te-am văzut într-o emisiune dedicată Braziliei: ce anume te atrage la o țară, ce te face să îți dorești să o vizitezi, să o cunoști?

– Turistic vorbind, sigur, îmi doresc să ajung în toate locurile posibile, cine nu-și dorește? Deși există senzația că mergi mereu în același loc, mai ales cînd vorbim de orașele europene, iar treaba asta strict turistică are ceva destul de angoasant. Însă există locuri unde nu doar mi-aș dori să călătoresc, ci și unde cred că aș putea trăi o bună bucată de vreme. La Roma de pildă, unde am fost cîteva zile la începutul acestui an. Mi-aș dori să ajung în Portugalia, în nordul Africii. Am chiar un fel de superstiție, să fac în fiecare an o baie în Mediterană, într-o bucățiță de Mediterană, pe orice țărm al ei.

– Aminteam la începutul interviului că ești editorul coordonator al Noii literaturi, revistă recent apărută a Uniunii Scriitorilor din România. Cum ai ajuns în această postură și ce presupune activitatea ta acolo?

– În urma unui concurs de proiecte. Am participat împreună cu Mihaela Șchiopu,

ea ocupîndu-se de grafică. Lucrez împreună cu o echipă tînă și mică, Ana Chirițoiu și Igor Mocanu, care sînt absolut extraordinari. Cu chef de viață și muncă, cu mult bun gust, cu atenție și răbdare. Și mă ajută foarte mult calitatea textelor trimise, colaboratorii *Noii literaturi* sînt unul și unul. Eu cred ca succesul unui proiect ține foarte mult de oamenii pe care îi chemi să participe în el. Văd foarte des în România o lipsă de criterii, de intuiție, de gust în alegerea oamenilor. Așa ajung tot felul de nechemăți în posturi vizibile.

Eu cred că am făcut cea mai bună alegere, cu Ana Chirițoiu și cu Igor Mocanu. Dacă vor rămâne în România, vor deveni foarte repede niște voci importante. Sînt oameni de o rară calitate intelectuală și umană. Chiar dacă nu avem mereu aceleași păreri și nici măcar aceleași ideologii – în măsura în care avem unele –, avem acel tip de relație de prietenie și de respect din care ies proiecte viabile. Cea mai mare reușită a mea cu această revistă a fost că am descoperit 10-12 oameni cu cîțiva ani mai tineri decît mine, absolut extraordinari. Și că am reușit să le dau spațiu de exprimare unora cu cîțiva ani mai mari, în care cred cu toată convingerea. O revistă nu cred că poate face mai mult. Iar cei care își propun cu revistele lor polemici și revoluții generaționiste mi se par ridicoli.

– După aproape jumătate de an în acest post, care ți se par a fi realizările și care dezamăgirile? Cât de aproape este realitatea față de proiectul tău inițial?

– Există o unică, imensă și cumva insurmontabilă dezamăgire, dacă o puteți pune cu majuscule, m-aș bucura: DIFUZAREA. În rest, lucrurile se rezolvă și merg înainte, asta e cel mai important.

– La ce altceva mai lucrezi în clipa de față? Ce scrii, ce faci?

– În acest moment lucrez în diferite proiecte, aștept să vină vacanța universitară, să se mai termine multe joburi pe care le am și de care e nevoie pentru a supraviețui, eu neavînd aplecarea înspre vaiete și nici pretenția de a mă plăti cineva doar pentru că sînt scriitoare. Predau, traduc, coordonez proiecte editoriale, colaborez cu un institut cultural... Deocamdată nu e o perioadă de scris, așa cum a fost anul trecut, de pildă. Deocamdată muncesc, dar cred că o să revină cumva și vremea scrisului, totdeauna revine.

– Vorbești despre actualitate, despre ceea ce faci "deocamdată". Nu te voi întreba despre viitor, ci (poate?) mai degrabă despre trecut. Dacă nu ai trăi aici și acum, în ce epocă și postură te-ai vedea?

– Cu "acum" nu am nici o dificultate, mă simt bine în mileniul trei. Cu "aici", da, e o altă socoteală. Mi-ar plăcea să mă fi născut într-o țară civilizată, în care să nu se piardă atît timp cu prostii, într-un sistem literar mai matur, într-o competiție reală. Cred că sîntem 40-50 de inși în România, în lumea artistică, care ne situăm într-o avangardă totală, dureroasă și frustrantă față de restul sistemului. Nu vorbesc de avangardă față de lumea non-artistică, să se înțeleagă bine, nu asta mă doare, nu am un soi de elitism de castă. Ci în interiorul sistemului artistic românesc, sîntem cîțiva care, printr-o minune, parcă n-am moștenit tembelismul restului.

Nu mi-e teamă că o să pară îngîmfat ceea ce spun, pur și simplu e o constatare pe care, dacă nu ești ipocrit, o faci destul

de rapid. Se vede cu ochiul liber. Oamenii normali se zbat să iasă la lumină, în timp ce un balast uriaș, format pe de-o parte din pensionari înțepeniți și pe de altă parte din tineri aproape oligofreni, care intră cu toții în sistemul cultural pentru că nu există nici un fel de filtru, îi trag înapoi. Așa arată România culturală. Cum să nu-ți dorești să te fi născut într-o zonă mai civilizată...

– Care sunt, atunci, lucrurile "cu adevărat importante" pentru tine? Ce îți place să faci când nu lucrezi?

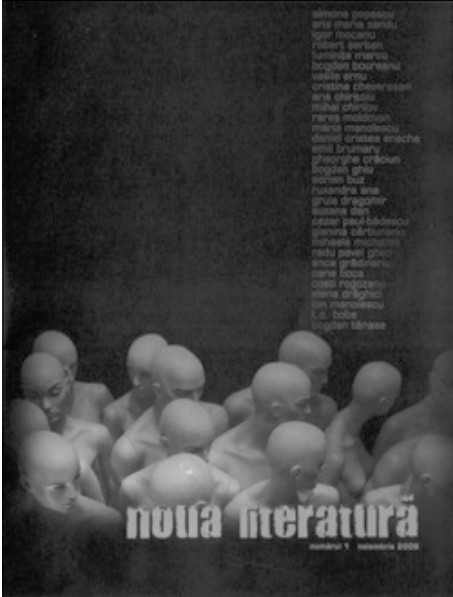
– Îmi place în general ceea ce lucrez, așa că sînt un om norocos în sensul ăsta. Mi-ar plăcea să-mi fac ordine în cărți, fișe, caiete, în laptop. Totul pornește de la o bună rînduială în obiecte, asta mi-ar plăcea să fac în acest moment. Mi-ar plăcea să am un apartament mic, înșorit, cu o terasă, în centrul Bucureștiului și să-mi beau cafeaua acolo în fiecare dimineață. Lucrurile cu adevărat importante sînt lucrurile mici, de

fiecare zi, o cafenea cu flori, o oră furată printre joburi în care stăm împreună și povestim chestii, o dimineață ploioasă la Villa Adriana...

– Ce fel de cărți citești din pură plăcere? Ce lectură te relaxează/ emoționează?

– Există o carte pe care o citesc, o recitesc, pe care am învățat-o pe dinafară, o carte senzațională și o traducere pe măsură făcută de Dan Duțescu: *Povestirile din Canterbury* de Chaucer. Și *1001 de nopți*... Evul Mediu ciudat, senzualitățile arabe, apoi cărțile vechi, *Ghilgameș* și *Iliada*... Fără ele, literatura contemporană ar fi exasperantă.

– După cum vezi, și "Timișoara citește". Mai mult decît atât, chiar, ea așteaptă cu nerăbdare și curiozitate întîlnirile cu oamenii - vii, spontani, palpabili - din spatele cărților, revistelor, articolelor pe care le citește. Îți mulțumesc pentru interviu și pentru prezența ta aici.

LIBRĂRIA ESOTERA

(director Florica Petrean)

esotera

Sărbătorile nu s-au încheiat!

Librăria **ESOTERA** sărbătorește Cartea în fiecare zi!

Librăria **ESOTERA** înseamnă un program managerial dinamic, al mileniului 3.

ESOTERA preîntâmpină emoția examenelor de capacitate, bacalaureat și admitere fiindcă are o ofertă completă de manuale și auxiliare școlare (ghiduri, dicționare, culegeri, antologii, sinteze). Cea mai bună pregătire începe de la cărțile cele mai bune!

La **ESOTERA** găsești titluri de la peste 300 de edituri!

O ofertă care nu trebuie să îți rămână străină : cartea străină!

ESOTERA oferă albume, dicționare, beletristică în engleză, franceză, germană.

Ai nevoie de o carte și nu ai găsit-o?

ESOTERA onorează orice comandă și ți-o trimite acasă!

În atenția școlilor!

Pentru elevii silitori, oricând o carte poate deveni un premiu mult dorit.

ESOTERA oferă cărți pentru serbările școlare la prețuri avantajoase.

Secretul nostru?

CE ÎNSEAMNĂ ACASĂ? (I)

Asemenea anchetei precedente, cea de față nu își propune să fie una literară. În orice, caz, nu *exclusiv*. Dacă în luna mai vorbeam despre prietenie, de această dată ne dorim să aflăm ce coordonate esențiale are, până la urmă, spațiul care ne găzduiește și ne definește, cel pe care îl numim *acasă*. Fiecare individ are un *acasă* al său – un loc, un colț de lume, o stare, un amalgam de senzații, trăiri, idei și amintiri la care se raportează cu sau fără voie, conștient sau inconștient.

Am încercat să aflăm de la o serie de scriitori răspunsul la întrebările: "**Ce înseamnă pentru dumneavoastră *acasă*? Dacă ar fi să scrieți pe această temă, care ar fi lucrurile care nu ar putea sub nici o formă lipsi?**" Fiecare dintre răspunsuri spune o poveste aparte; fiecare poveste vine din răsul, plânsul și dragul de *acasă* (Cristina Chevereșan)

VASILE BAGHIU

Acasă este pentru mine - ca pentru toată lumea probabil - acolo unde sunt familia și prietenii. Două locuri sunt, de fapt, *acasele* mele. M-am născut și mi-am petrecut copilăria într-un sat, Mastacăn, în comuna Borlești a Neamțului, iar acum locuiesc în Piatra Neamț. Când mă duc să o vizitez pe mama, în casa de pe malul pâraului Măstăcnoasa, la care se ajunge după ce se trece peste o punte (care are o importanță considerabilă în memoria mea afectivă), simt că revin *acasă*. Așa le spun și oamenilor din sat care mă întreabă cu blândețe și amabilitate ce mai fac: "Am mai venit oleacă pe-acasă!". Mama este acolo, încă trăiește - slavă Domnului! -, nu departe se află biserica în cimitirul căreia își are mormântul tatăl meu, unii din oamenii în mijlocul cărora am crescut trăiesc și ei, așa că la Mastacăn mă simt ca acasă. Nu demult, o profesoară inimoasă de la școala din Borlești, de la comună, care fusese suplinitoare pe vremea când eram elev la Mastacăn și care ținea minte că scriam poezii încă de pe atunci, aflând de la televiziunile locale despre proiectul meu "Drogul lecturii", m-a sunat și, cu emoție evidentă în glas (care provine - sunt sigur - din respectul pe care îl are pentru statutul de scriitor, parcă tot mai rar în zilele noastre), m-a întrebat dacă nu aș putea veni și la ei la școală să le vorbesc copiilor despre importanța lecturii, despre viața mea ca scriitor pornit în lume din comuna în care trăiesc ei și în care eu am copilărit, despre călătoriile mele prin Europa. Firește că m-am dus. Și m-am simțit *acasă* cu adevărat. Căldura cu care m-au primit oamenii aceia, elevi și profesori, mi-a adus aminte de tratamentul de care am văzut că au parte în Germania atât scriitorii locali, cât și scriitorii străini. Oamenii aceia dintr-un sat oarecare din Neamțul meu fabulos înțelegeau în felul lor simplu, plin de modestie și bun simț, să-l cinstească pe unul dintre ei, pe un om despre care au zis că se afirmase binișor în literatură.

Acasă înseamnă într-un fel copilăria. Dar mai este și altceva. Acum locuiesc la Piatra Neamț, într-un apartament de la marginea orașului. Blocul are în el lume amestecată, cu obiceiuri adesea necivilizate, dar și acesta este *acasa* mea, pur și simplu pentru că aici îmi duc viața împreună cu cei dragi ai mei, soția, fiica și fiul meu. Așadar, la Piatra Neamț mă simt de asemenea acasă. De fiecare dată când m-am întors în ultimii ani din călătoriile mele prin Europa, de pe la bursele pentru care am avut șansa să fiu selectat, am avut emoții speciale și puternice la apropierea de orașul meu de sub muntele Pietricica. În Piatra Neamț am mulți prieteni, iar ei îmi fac viața nu numai suportabilă, dar chiar plăcută. *Acasa* mea este deci și apartamentul din blocul de lângă stația de salvare a orașului. Aici, împreună cu soția mea Iuliana, îmi cresc copiii, Ioana și Ștefan, niște adolescenți deja. Aici scriu paginile pe care le scriu. Aici îmi primesc prietenii în vizită și încerc să mă bucur de lucrurile simple ale vieții. Nu am avut și nu am o viață chiar ușoară în acest oraș. Spiritul meu critic, pe care a trebuit să-l îndulcesc nu de puține ori ca să pot merge mai departe, a determinat mediul literar local să nu mă primească de la început chiar cu brațele deschise. Nici azi nu mă consideră pe deplin ca pe unul care să-i aparțină,

dar m-am învățat și cu acest lucru și nu reproșez nimic nimănui. Înțeleg mersul lucrurilor și m-am învățat și cu statutul de outsider. Cu toate acestea, Piatra Neamț este *acasa* mea.

Uneori, când mă aflu în străinătate, mi se făcea dor până și de reacțiile disproporționate și pline de invidie, românești, ale unor colegi la succesele mele, atâtea câte sunt. Din cauza atmosferei cam nesănătoase din lumea literară și din instituțiile prin care am lucrat și continui să lucrez, ca și din cauza vieții lipsită de orizont din România am vrut chiar și să emigrez, de altfel, să plec de *acasă* - cu tot cu cei dragi - și să nu mă mai uit înapoi. S-a întâmplat însă să nu reușesc și cred acum că e mai bine așa. Sunt sigur că dacă aș fi plecat aș fi suferit enorm. Am o fire așa de păcătoasă încât dacă nu sunt *acasă*, dacă nu sunt cu ai mei, sufăr ca un câine. *Acasele* mele au legătură cu niște locuri și cu niște oameni, dar simt că înseamnă și ceva mai ambiguu, un lucru nedefinit ce mi s-a cuibărit în suflet și nu mai vrea să iasă de acolo nicicum. În acest sens, *acasă* ar mai putea să însemne pentru mine și să fiu împăcat eu cu mine însumi în mijlocul familiei și între prieteni în așa fel încât să simt că viața are pur și simplu un sens. Cât despre scrierea unei cărți pe această temă, dacă ar fi adică să scriu o carte despre *acasele* mele, care sunt mai multe și a căror descriere ar necesita multe pagini, mă gândesc că nu aș putea omite, probabil, micile suferințe pe care tocmai *acasele* acestea ni le dăruiesc nouă românilor cu asupra de măsură, întotdeauna.

ADRIAN BUZ

Există o casă făcută din patru pereți care îmi adăpostește tabieturile, în care îmi așez existența fizică și există o casă în propria mea minte. Mizez pe această contragere, găsesc că este esențială, pentru că dincolo de confortul pe care o casă cu mobile pe comandă și papuci la îndemână mi-l poate oferi, "confortul" interior e mult mai dramatic și cred că el e responsabil de ceea ce se cheamă "cămin". Dacă acolo nu arde focul, e jale. Dacă arde, atunci omul poate prinde rădăcini cu ușurință și apoi vine și restul, așa cum *acasă* înseamnă fără excepție și celălalt - aici există o dinamică și niște condiționări care poate ar merita dezvoltate, dar nu știu dacă e loc. *Acasă* e mai degrabă o stare perpetuă și nu poate fi egală la toți oamenii, din diverse motive. Pe de altă parte, nu toți oamenii care au o casă pot vorbi despre *acasă* - ajung să își ascundă nefericit și ipocrit lipsa în acumulări de porțelanuri sau spoturi moderne de lumină în dormitor sau mai știu eu ce. În cele din urmă, cred că *acasă* înseamnă un șir de momente și locuri și relații din viața unui om în care acesta a fost fericit.

Cum de altfel *acasă* poate să însemne și o serie de amintiri luminoase. Am în minte un astfel de personaj, de care trag de cîțiva ani să-l scot pe hîrtie. Ciclic, mintea i se repliază în amintirile copilăriei trăite în vremuri destul de tulburi, dar, în ciuda brutalității și a lipsurilor îndurate atunci, e copleșit de solidaritatea și altruismul micului univers la care mintea lui face apel. Tezismul care ar putea rezulta este un efect secundar pe care nu mi-l doresc și pe care sper să-l pierd pe drum. Ceea ce ceea ce mă interesează în mod direct de la această psihologizare este mai degrabă felul în care

omul matur își alină sentimentul de insecuritate, șovăiala și interogațiile cu plonjările nostalgice în lumina fermă, ocrotitoare a copilăriei. Pînă la urmă o temă clasică, dar o temă nu foarte centrală în ceea ce urmează să scriu.

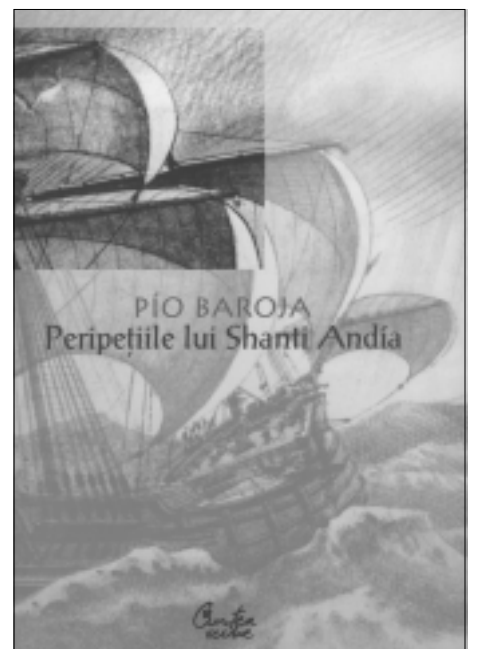
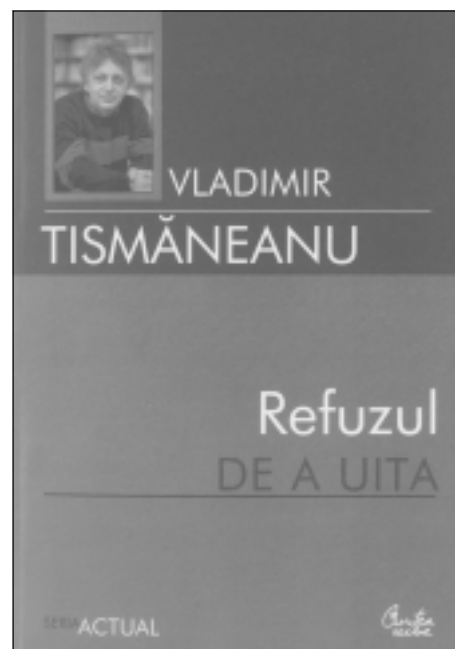
DANA CHETRINESCU

Mai *acasă* decât oriunde altundeva mă simt în apropierea lucrurilor vechi din casă, mai ales a celor care nu ar prezenta un interes deosebit pentru negustorii de antichități atât de la modă acum. Nu ar prezenta un interes deosebit pentru că nu sunt valoroase decât pentru cei care le asociază cu o poveste. O cutie roșie de bomboane, de pildă, cu o doamnă zămbitoare cu freză à la Greta Garbo - corespondența bunicilor mei, logodiți imediat după război; există aici, legate frumos cu panglică, și scrisorile de logodnici ale străbunicilor care, din păcate pentru mine care nu am fost învățată maghiara la timpul convenit, rămân misterioase. Neînțelegând cuvintele, privesc caligrafia impecabilă a străbunicii și frumosul sigiliu cu inițiale stilizate, IR, Isabella Șiha, cu care își pecetluia corespondența. Sigiliul micuț, de lemn, există și acum; îl țin pe birou, într-o văzuță pe care o răstorn din când în când doar ca să-l privesc și să-mi imaginez lentoarea zilelor de la începutul veacului trecut, când doamnele aveau timp să scrie cu litere rotunjite și egale, în cerneală neagră.

Acasă sunt când simt, într-o locuință sau în vreun magazin de aici ori din străinătate, un miros care aduce cu cel pe care îl aveau dulapurile de albituri ale bunicii în copilărie. La sfârșit de săptămână eram copilul bunicilor. Bunica îmi făcea baie și mă pune în pat. Deschidea dulapul plin de prosoape și rufe de pat apretate, cu dantelă spartă pe margini, și simțeam un parfum care nici până în zi de azi nu știu din ce amestecuri era obținut. Atunci nu știam să întreb; acum nu mai am pe cine întreba.

Mă mai simt foarte *acasă* când mă plimb pe străzile cartierului în care m-am născut și căruia îi aparțin și părinții și bunicii mei - Elisabetinul. Sunt *acasă* când văd că pe locul în care s-a ridicat întotdeauna o casă veche și frumoasă stă aceeași casă și nu o alta modernă și că vechii case i s-a înnoit doar culoarea zidurilor. Un proprietar inspirat a insistat să păstreze și să recondiționeze vechea poartă - o muncă pe care o știu extrem de migăloasă și costisitoare - preferând acest gest de loialitate față de vechiul cartier unei alternative mult mai comode și eficiente - ușa termopan de ultimul tip cu panel PVC din import, după cum fac reclamă noii comercianți. Datorită complicității dintre același proprietar luminat și un meșter răbdător și priceput, deasupra ferestrelor, se văd - acum mai bine decât pe un zid scorjit până la cărămidă sau văduvit de burlane - o bucată de faianță pictată sau

NOU la CURTEA VECHE

un gât sculptat de femeie. Mă opresc, le privesc și le sunt recunoscătoare proprietarului și meșterului său.

SIMONA CONSTANTINOVICI

Am ezitat o vreme înainte de a spune dacă accept sau nu să scriu despre *acasă* și semnificațiile sale. Noțiune relativă. Cuvânt polisemantic. Sentimentul pe care-l resimt, ori de câte ori îl rostesc, e destul de confuz. Mă doare când pronunț acest cuvânt. Totul pentru mine se raportează, acum, la (*a fi* sau *a nu fi*) *acasă*. Odinioară, îmi era aproape o noțiune indiferentă. Acum, nu. De o bună bucată de timp trăiesc între două lumi divergente. Până la ultima fibră. Atât de diferite încât trebuie să fac un pas imens, periculos de imens, când trec dintr-una într-alta. Acest gest de acrobație inevitabilă, greu de conturat cu ajutorul rațiunii, mă dă peste cap. Dezechilibrul face să nu mai fiu bună de nimic preț de clipe, minute, zile în șir. În centrul primei lumi se află *acasă*. În centrul celeilalte lumi, nimic. Sau nu. Reformulez: în afară de suferință, așteptare și moarte, nimic.

Când destinul a pus o barieră temporală, de luni de zile, între mine și *acasă*, am simțit cum mă-nnegurez încetul cu încetul. Pierdeam libertatea, care, după iubire și sănătate, e bunul cel mai de preț. (Mă transformasem subit într-o vieteate ciudată, greu de înțeles. Purtam parcă o carapace. De fapt, cred că-mi purtam viața de dinainte în spinare. Acasă era acolo, osificat, lipit de trup. Pentru a rezista într-un nou mediu, trebuia să mă reinventez. Am dedus asta de la bun început și am acționat ca atare.) Mai ales că nu aveam certitudinea unei întoarceri acasă în bucurie și calm. Fetița mea, pe care o aveam alături, a resimțit și mai acut ruptura. Mai grav e că nu a înțeles exact de ce suntem obligate să rămânem departe de (*a*)*casă*, departe de ce-i al nostru. Explicațiile mele și ale celor din jur nu făceau decât să amplifice nedumerirea ei. Două luni a refuzat să vorbească. (Acum, în joacă, după un an și jumătate, atribuie această tăcere unui personaj imaginar. Cred că l-a inventat în mod special, pentru a-i pune-n cârcă tăcerile ei.) E un magnet înfipt în inima casei mele. Puterea lui e așa de mare, încât, oriunde aș fi, mă atrage. Fără scăpare. Călătoresc întotdeauna cu gândul că mă voi întoarce de unde am plecat. Adică, de *acasă*.

Cei care cred că *acasă* e ca o rulotă deplasabilă în funcție de toane și anotimpuri, se înșeală amarnic. *Acasă* nu e peste tot, nu e pretutindeni, nu e acolo unde, fizic, ne putem deplasa. E doar într-un loc. Se adună din spațiile pe care le-am parcurs cu piciorul, mintea, imaginația, în locul acela. Uneori, suntem obligați să ne deplasăm punctul, centrul de greutate, numit *acasă*. Astfel se naște un *acasă* artificial, *à contre coeur*.

Fiecare dintre noi este fericitul posesor al unui *acasă*. Unul singur, inconfundabil. Un fel de buletin imaginar. Nu putem exista în deplinătatea ființei noastre fără *acasă*. Sigur, poate suna pompos și, la o adică, fără acoperire în concretețea lucrurilor. Dar, dragii mei, chiar așa se întâmplă! Ne agățăm de această noțiune în momentele mai puțin fericite ale vieții. Când nu ne merge bine sau suntem într-o pasă proastă. Atunci *vrem*, cu disperare, *acasă*. Ca pe o ultimă salvare. Și strigăm cu tărie: "*Acasă!*". Atunci ne trage ața cel mai intens spre locul pe care l-am amprentat cu prezența noastră. Cu pașii. Cu respirația. Cu privirea. Cu sufletul.

Pentru Iulia, fetița mea de șase ani, *acasă* înseamnă mama și tata, plus încă ceva: pătuțul cu pernele în patru colțuri în care-și vâără nasul. Plângând. Râzând. La bine, la rău.

În fond, tot noi, biete ființe, suntem de vină că ne atașăm de lucruri, ne obișnuim într-un loc, iubim, acolo, într-un anumit fel... Atâția oameni au perne asemănătoare: rotunde, pătrate, dreptunghiulare, în formă de stea, de inimă, de iepuraș, de lună... și, totuși, un ceva insesizabil cu ochiul liber ne diferențiază, ne face ireconciliabili. Unii adoră pernele cu puf, alții pe cele artificiale, așa-zise antialergice. Oamenii care pierd totul din cauza războiului

sau a unei calamități naturale vor trăi o viață din amintiri. Nu știu de ce, pentru ei e ca și când ar trebui să se despartă de cineva foarte drag lor. E aceeași senzație. Inima li se strânge, se face ghem. Merg mai departe, cu toată ființa în ceață, cu privirea întoarsă spre trecut. Spre *acasă*. Varsă lacrimi pe alte mese, povestind apropiaților prin ce au trecut. Pe alte perne își vor etala temerile, pe alte paturi, regretele.

Mă așez la masă. Nimeni nu mă privește iscoditor. Dacă vreau, plescăi.

Ies pe balcon. Ud cactusul de două ori pe săptămână. Cactusul adus din luna de miere.

Deschid ușa dormitorului. Pijamaua cu îngeri e roz. Îngerii nu au aripi.

Cafeaua băută întotdeauna dimineața. Cu ochii abia mijiți. De sub pleoapele grele.

Mă arunc în fotoliu cu o carte în mână. Sau chiar cu trei: una de poezie, una de proză, una de semantică.

Fac de mâncare într-o bucătărie cât un acvaniu. Poate un strop mai mare.

Toate astea se întâmplă *acasă*. *Nicăieri nu e ca acasă!* Un loc, pe cât de comun, pe atât de adevărat.

CĂTĂLIN DORIAN FLORESCU

Fiind întrebat de curînd, cînd voi considera Elveția precum un *acasă*, am răspuns: Cînd voi întemeia o familie cu o elvețiancă sau cînd voi avea un mormînt aici. Primul lucru nu mai pare realist, iar al doilea se va întîmpla cîndva între clipa următoare și 80 de ani. Nu că nu mi-aș fi înghițit doza de 'elvețianism' în toți acești ani. Nu că mi-aș fi renegat romînismele. Dar sînt două culturi care, precum polii unui cîmp electromagnetice, nu se pot atinge. Ce ar însemna *acasă*? Să se atingă și să fie liniște. În mine.

Într-un fel, sînt acel amalgam al părților bune din cele două culturi: romîna mea este nuanțată, bogată, nepătată de vulgaritatea limbii vorbite actual în țară. Am un umor, o intensitate de trăire, o putere a imaginației, o capacitate de a verbaliza, un limbaj bogat și un talent oratoric cum puțini îl au pe plaiurile temperate de prea bine din Elveția. Îmbogățesc literatura germană cu spiritul meu estic.

Iar din Elveția am controlul de sine, temperarea pasiunii, încrederea în instituții, în buna funcționare a lucrurilor. Capacitatea de a accepta compromisul, de a nu-mi umfla egoul, pînă aproape explodează. Toleranța. Îmbîlînzirea haosului. Căutarea dialogului adevărat cu un alt TU, în timp ce în România Eul vrea mult să se audă numai pe sine însuși. Incoruptibilitatea.

Uneori mă consider un exemplar demn al acestei specii mixte, pînă neliniștea preia din nou controlul și cîmpul electromagnetic din mine zumzăie iar.

Desigur, aș putea vorbi de orașul natal, unde pînă și mizerabilele blocuri și oricare parc banal are o însemnătate mai mare decît pentru un altul, de prin alte părți. Pentru italianul căutător de fete, de exemplu, care este orb la asemenea dimensiuni. Unde este *acasă* al lui ? Și de ce a plecat el între straini să-și caute fericirea (indiferent de ce gen)?

Aș putea vorbi de cîmpurile întinse și de satele prăfuite, despre glasuri și intonații, despre o anumită lumină așternută peste un anumit peisaj, despre clătitele de la bunica, despre copiii abandonăți a căror soartă mă cutremură mai mult decît aceea a altor copii. Semnale puternice că un astfel de loc este semnificativ pentru mine.

Munții elvețieni și orașele bine întreținute și mai frumoase decît oricare oraș românesc nu evocă nimic în mine, decît mirarea că ceva poate fi așa de frumos. Nu au o suflare proprie, cum oricare dărăpănătură romînească poate avea pentru mine. Aproape că respiră.

Și totuși: ar fi prea facil să decretez că orizontul imens, norii cioroși, care se abat după-amiaza asupra orașului, clătitele, cîmpurile inundate de întuneric noaptea și de lumină ziua, apartamentul mătușii de pe strada Verdi, anumite mirosuri și intonații ar ajunge pentru a defini fenomenul de *acasă*.

Căci poate *acasă* este un fluid, un proces

continuu, creat de fiecare generație. Ce fel de *acasă* mai am eu împreună cu cei care nu mai știu ce era uniforma de pionier? Frica de profesor sau de securist? Orele fără lumină și apă? Filmele de duminică dimineața precum Pistruiatul? Un canal de televiziune și ăla fără telecomandă ca să îl închizi repede cînd apare tovarășul. Oh, da: Tovarășul! Călăuza veșnică a tineretii generației mele. Corul armatei. Albumul duminical.

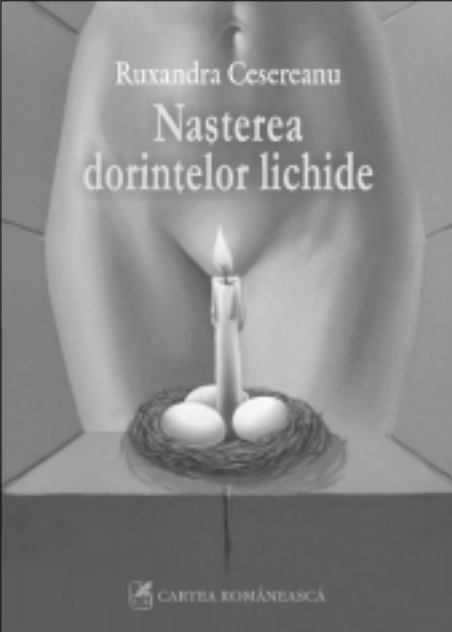
În lumea copilăriei mele nu existau computere și cam-uri, telefoane mobile, fustițe scurte-scurte, tatuaje, cultul corpului și al businessului. Plictiseala. Noi nu eram plictisiți, eram ținuți în continuă mișcare de partid: la muncă patriotică, la lupta cotidiană pentru lapte și cartofi. Barurile arătau ca niște văgăuni neaerisite cu bețivanii de cuviință, iar cluburile sofisticate erau necunoscute. Ne jucam cu soldăței de plastic în curtea din spatele blocului. Imaginația nu avea granițe, numai țara.

"A fi afară" însemna că ți-ai riscat viața, că ai fugit de comunism. Astăzi înseamnă fuga din sărăcie. Din cauza lipsei perspectivelor și a provincialismului. Fiecare fetiță ce și-a găsit vesticul e afară.

Un dialog între generații despre *acasă* al lor mi se pare interesant. Care mai sînt zonele de tangență și care diferențele între ieri și azi? Numitorul comun ramîn blocurile îmbătrînite, în care am locuit eu, cînd de abia fuseseră făcute, iar generațiile tinere de azi încă locuiesc. Dar și-au instalat computere pentru a scăpa de claustrofobia cutiilor de chibrite. Aceeași dorință însă ne-a rămas comună: să reușim în viață. Unul înțelege banul, altul dragostea.

Și mai este ceva: un *acasă* multidimensional înseamnă să participi la construirea lui

NOU la CARTEA ROMÂNEASCĂ

CEASUL BUN

TUDOR CREȚU

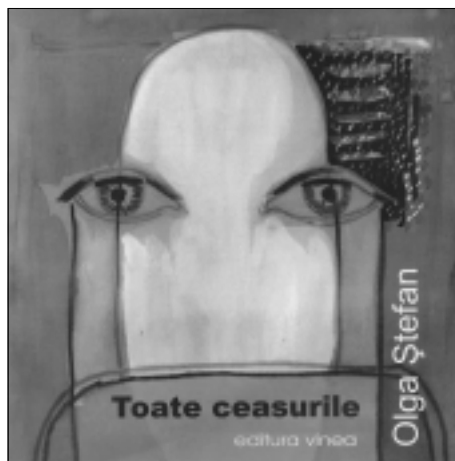
Olga Ștefan este/ poate părea un "caz precoce". Precoce, desigur, ca talent, ca maturizare estetică. Autoarea, născută în 1988, e, încă, o liceană cu o expresivitate nebănuită în a-și capta poematice vârsta. Nimic vetust și romanțios în versurile ei, nimic dulceag. *Toate ceasurile* (Vinea, 2006) e o carte care surprinde. În ambele sensuri – ia prin suprinde, dar și reflectă, oglindește, relevă o vârstă, cu pletora ei de experiențe cu tot. Poemele sunt ample, "parcelate". E, adesea, vorba de un soi de colaj unitar, alcătuit din fragmente care, în egală măsură, ar putea funcționa și singure.

Dintre cele mai bune poeme ale cărții mă voi referi, mai pe larg, la *Cursa de șoareci 1 și 2*. "Ai tenul mâncat de bolile anilor fără dragoste". Corporalul e, la Olga Ștefan, traumatizant într-o măsură mai mică decât e, îndeobște, la douămiiste. "Oasele și venele mele sunt la mile depărtare/de pielea întinsă ca un elastic de praștie." Sau "buzele tale desenează crochiuri pe pielea mea ca pânza tratată". Avem de-a face cu un soi de reverii pricinuite de textura materiei, de analogiile pe care contemplarea propriilor "suprafețe limită" (pielea fiind, în felul ei, o suprafață limită) și nu numai le face cu puțință.

Poezia nu-și refuză, pe alocuri, un estetism vag, o opțiune discretă pentru finețurile materiei, fie ea și trupească. Efectul, ca-n comparația cu pânza tratată, e o tandră, aș zice, artificializare, în sens aproape baudelairian. Simptomul devitalizării, al fadorii e răscumpărat și depășit. Acest "iluzionism" senzorial, care echivalează aprofundarea percepției cu denaturarea "realității obiective", e o resursă clasică a poeticii decadentiste. Recurentă e tentația straturilor, a suprafețelor aride, uscate, seci – "(...)numele meu devine un strat/de vaselină. Retrasă și contractată" ori "și tenul stă strâns într-o pungă de celofan".

Retorismul își revendică, însă, tributul. E vorba discursivitatea "clasică", lăbărtată a poemului douămiist, de emanațiile care, în loc să consolideze textul, îl dărpănează. Simptomatice existențiale e, și ea, clișeizată: "rumeg aceleași sortimente de/îndoială și gelozie absolute normal, îmi temperez/aceiași hormoni îmi dereglez aceiași parametri de gust și calitate". Fragmentul se înscrie și în tradiția "milenaristă" ce dă cu tifla discursurilor comercial-propagandistice, pe limba unei sarcastice parafrazări. Din acest unghi, o parte a volumului e o tipică producție douămiistă. Cu nimic mai prejos decât versurile unor poetese ce-și datorează "centralitatea" Bucureștiului.

În plus, există o fibră blândă, profund elegiacă a acestei poezii, o tristețe letargică: "(...) vreau să te privesc/ ca și cum ai fi o culoare care se va dilua cu timpul. Un tub/ de tempera albastru-cobalt pe gresie sau un desen în cărbune/peste care am uitat să

pulverizez fixativ". Nu am apucat încă să dezvolt, într-un studiu, ideea, dar tristețea, ca stare, se exprimă, cu oareșce predilecție, în imagini ale materiilor uscate, seci, sărace – de la, să zicem, o caligrafie a fosilizărilor până la austeritatea portretelor în cărbune. Recitind poemul, mi-a venit în minte un pasaj din *Obiectele oranj* – "(...) o imagine a tristeții/(cum sunt și munții în noiembrie/sau portretele de mamă-n cărbune)". Sau, din *Casă cu flori*, de G. Lână: "tristețe cu schelete primare/impregnate aidoma ferigilor/pe rocă în cuaternar". Dar asta e altă poveste.

Înegalitățile nu sunt frapante – e vorba de o diluare blândă care înăbușă, cu o anumită frecvență, conturul și percutanța versurilor pulsatile, memorabile. Unele metafore, chiar dacă au plasticitatea lor, îngreunează, bruiază fluența poemului – "balustrada proaspăt vopsită a grijilor și facturilor neplătite".

Eșecurile – atâtea câte sunt – sunt simple alunecări într-un anonim estetic, adică pierderi în formulele de pluton. Auto-percepția e, în cheia nevrozelor epocii, viciată și de "modelele" de frumusețe din mass media – "am înțeles că frumusețea ține mai mult de cifre".

Textul e, adesea, similiaristic. Surprinde minuția, extrem de sugestivă, a notației. Efectul poetic e generat, pe alocuri, de aglomerarea, de densitatea fremătătoare a detaliilor. "andra mă ia de după umeri și-mi spune repede câteva secrete /ca o chelneriță timidă și tristă le bag în borsetă/trag fiermoarul." Sau: "e 12:45 strivesc o gărgăriță uriașă între unghii/îmi filez șuvițele cu o foarfecă de tăiat hârtie creponată/mestec un pachet întreg cu gumă citesc emmanuel adely". Exactitatea prozaică a acumulărilor de detalii, gesturi etc. e o modalitate pe cât de consacrată, încă pe atât de fertilă de a "pagina" monotonia, poezia, potențial mare, a celor mai mărunte și mai sterpe fascicule existențiale.

Un debut precoce nu este, neapărat, urmat de o evoluție pe măsură, una care să nu mai coboare sub cota valorică a primei cărți. Foarte probabil, despre Olga Ștefan voi mai scrie, inclusiv despre această carte. Am sentimentul și chiar convingerea întâlnirii cu una dintre cele mai bune, nu doar promițătoare, douămiiste.

SĂ NE CUNOAȘTEM SCRITORII

În cadrul programului de lecturi publice "Să ne cunoaștem scriitorii" inițiat de Uniunea Scriitorilor din România, miercuri, 6 iunie, poeta Monica Rohan a fost invitată la liceenilor și a cadrelor didactice de la Colegiul Național "Coriolan Brediceanu" din Lugoj precum și a Bibliotecii Municipale Lugoj, autoarea citind din cele mai recente volume de versuri publicate. Despre poezia Monicăi Rohan, dar și despre fenomenul liric contemporan au vorbit scriitorii Ioan Ardeleanu, Rodica Bărbat, Constantin Buiciuc, Adriana Weimer. • Tot în contextul programului "Să ne cunoaștem scriitorii", în ziua de 11 iunie 2007 poetul Octavian Doclin a fost invitat la o întâlnire cu publicul în sala de festivități a Primăriei orașului Bocșa – manifestare organizată cu sprijinul Bibliotecii orașenești din localitate. Cu acest prilej, autorul a citit poeme dintr-un volum recent apărut la Editura "Tim" din Reșița. Despre poezia lui Octavian Doclin au vorbit scriitorii Lucian Alexiu, Ada D. Cruceanu, Gheorghe Jurma, Iacob Roman și Nicolae Sârbu, profesorul Dimitrie Costa, precum și doamna Gabriela Șerban, directoarea bibliotecii din localitate. Cei prezenți au dialogat cu autorul și scriitorii invitați despre poezia română contemporană, evocând activitatea unor personalități lirice de prim plan ale literaturii române din ultimele decenii.

Universitatea de Vest din Timișoara
Facultatea de Litere, Istorie și Teologie
Catedra de Literatură Română și Comparată
organizează și în cursul anului universitar 2007 / 2008
masteratul
LITERATURA ȘI MENTALITĂȚILE.

Programul de studii oferă facilități de cercetare în granturi naționale și internaționale coordonate de cadrele didactice implicate în proiect, precum și oportunități de burse externe (în parteneriatele cu universități străine sau în programe Erasmus). Conceput ca un masterat de cercetare, **Literatura și mentalitățile** e și un pas important pentru înscrierea în programe de studii doctorale.

Înscrierile au loc până în data de 25 iulie a.c.

Informații suplimentare pe:

<http://www.litere.uvt.ro>

sau la Secretariatul Facultății de Litere, Istorie și Teologie. Masterate
(Bd. Pârvan, nr. 4; et. II)

O ÎNTÎLNIRE LA VIENA

Duminică, 17 iunie 2007, la ora 11, în cadrul programului *Matinee & Brunch*, prozatorul și eseistul timișorean Radu Pavel Gheo a fost prezent la o întâlnire cu publicul, organizată la sediul Institutului Cultural Român din Viena. Radu Pavel Gheo și-a prezentat volumul *Adio, adio, patria mea cu î din i, cu â din a* (Editura Polirom, Iași, 2003, 2004).

Prezentarea cărții, făcută de către autor, a fost urmată de lectura unor fragmente din volum, traduse în limba germană. Lectura i-a aparținut reputatului actor austriac Hermann Schmid. În încheiere au avut loc discuții – destul de aprinse – stîrnite de tema centrală a cărții: traiul contemporan în Statele Unite ale Americii.

Evenimentul face parte dintr-un program de promovare a literaturii române contemporane și a fost organizat de Institutul Cultural Român, Editura Polirom, Societatea Theodor Kramer din Austria și Societatea Austriacă pentru Literatură.

LECTURI

ALEXANDRU BUDAC

Mr Bloom raised a cake to his nostrils. Sweet lemony wax.
- *I'll take this one, he said. That makes three and a penny.*
James Joyce, *Ulysses*

Săpunul lui Leopold Bloom, romanul Norei Iuga premiat de Uniunea Scriitorilor din România în 1993 și reeditat recent la Polirom, face încă din titlu o trimitere explicită la faimosul personaj al lui James Joyce, mai exact, la acel episod din *Ulysses* în care Leopold Bloom, în drum spre înmormântarea lui Paddy Dignam, intră într-o farmacie să-și actualizeze o rețetă și cumpără un săpun, pentru a se putea îndrepta apoi spre baia turcească. Iată un fragment din meditațiile lui Bloom stârnite de miasmele rafturilor tixite cu tincturi, prafuri și ierburi de leac, în traducerea lui Mircea Ivănescu.

"Sigur e că-i face pielea atât de delicată albă ca ceara.

- Și ceară albă încă, spuse.

Îi scoate mai bine în evidență ochii ei întunecați. Cum se uita la mine, cu pătura trasă sus până la ochi, spanioloaică, mirosindu-se pe sine însăși, atunci când eu îmi potriveam butonii la manșetă. Rețetele astea de casă sunt deseori cele mai bune: căpșuni pentru dinți; nalbe și apă de ploaie; cică și fulgi de ovăz muiati în lapte nesmântânit. Hrănește tenul.[...] Dar mai ai nevoie și de parfum. Ce fel de parfum folosește? *Peau d'Espagne*. Flori de portocal. Săpun din lapte de vacă. Apa-i așa de proaspătă. Frumos mai miros săpunurile astea. Aș avea timp să fac o baie, acolo, după colț. Hammam. Turcească. Masaj. Ți se strânge jegul la buric. Ar fi mai bine dacă-ar fi o fată frumoasă să ți-l facă. Și mă gândesc și să. Da, chiar. S-o fac în baie. Curioasă dorință, așa deodată peste mine. Apă în apă. Îmbini plăcutul cu utilul. Păcat că nu-i timp pentru masaj. M-aș simți proaspăt pe urmă toată ziua. La înmormântare are să fie mai curând posomorât."

Chimie, dragoste conjugală, pofte adulterine și grijă pentru igienă într-un singur paragraf. Cititorii lui Joyce știu că după doar câteva pagini trupul protagonistului va pluti gâlbui în bazinul băii publice, topindu-se în apă ca o bucată de glicerină.

Imaginea unui Leopold Bloom rătăcitor pe străzile Dublinului, ținând ascunsă în buzunar coaja de săpun cu aromă de lămâie revine de câteva ori în romanul Norei Iuga. De altfel, nu este singura referire la *Ulysses*. Pagini întregi pline de fraze nesfârșite, lipsite de punctuație, flux al conștiinței și amintiri cu bărbați iubiți cândva, erotism dezlănțuit, autoreferențialitate, autoironie și autobiografie incită la o lectură a cărții în "cheie joyceiană". Molly este referința implicită, în vreme ce Leopold constituie referința explicită. Săpunul funcționează ca metaforă a rescrierii – ca *anxietate a influenței*, ar fi mai corect – și ca *aide-mémoire*.

"E o intruziune, s-ar părea că nu are nici o legătură cu mine (săpunul se muia

de căldură în buzunarul lui Leopold Bloom). Să zicem că sufăr de un fel de cleptomanie culturală și am comis un furt involuntar..."

Totuși, Nora Iuga nu-și propune o competiție cu romancierul irlandez. *Săpunul lui Leopold Bloom* este un roman despre singurătate și bătrânețe, încărcat de erotism și *anamnesis*, dar mai cu seamă un text – genul literar contează mai puțin; orice încercare de rezumat este aici redundantă – despre plăcerea lecturii, mai mult chiar decât despre plăcerea de a scrie. Scrisul te face vulnerabil și te atrage spre plăceri interzise al căror sălaș nu credeai că poți să fii. În plus, cu timpul, el devine nesigur.

"Și iată aceste aripi ca două sugative mari desfășurate deasupra mesei la care scriu uscând cerneala unei priveliști. Îmbrăcată toată în alb, o femeie de hârtie tremurătoare se întinde sub mâna mea, nu mai știu să-i desenez ridurile de expresie, nu mai știu unde să-i pun acel punct care o făcea pe vremuri atât de interesantă."

Scrisul este mereu întrerupt, fie pentru că unele episoade se cer refăcute, fie pentru că memoria povestitoare sare brusc de la o amintire la alta. Vocația imperfecțiunii este asumată la încheierea romanului:

"N-am să învăț niciodată să scriu proză. Iată, v-am oferit această mostră asemănătoare cu osârdia celui ce se încapățânează să-și care lumina în casă cu un ciubăr sau cu muntele care se cutremură ca să nască un soarece. Poate că însăși neșansa vieții mele se explică prin inapetența mea la epic, la a emite cuvinte despre ceea ce văd toți și așteaptă de când și-au descoperit graiul să le fie mereu confirmat. Cred că vocația unisonului, lipsa capacității de a ne plictisi naște în noi o gravă perversitate – suntem niște vietăți exclusiviste; nu ne acceptăm decât prin repetabilitate, și care este elementul cel mai dotat pentru garantarea repetabilității, cel mai limitat în excepțiile lui, dacă nu cuvântul?"

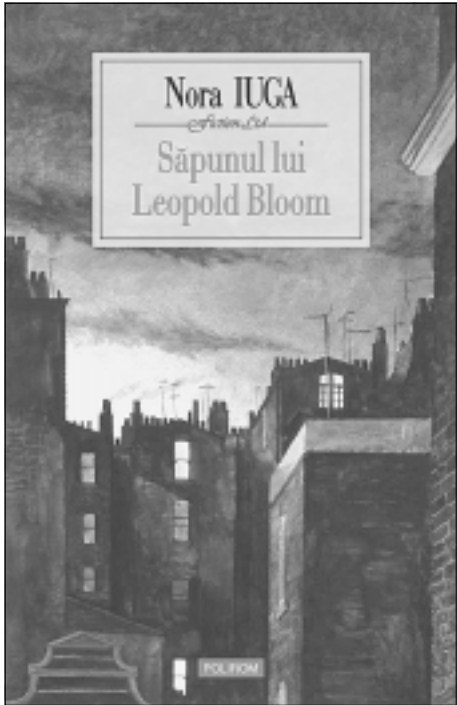
Apoi, mai sunt intervențiile unei vecine pisăloage și bârfitoare care-și proptește degetul în sonerie exact în momentele când textul își ia mai bine avânt. Penibilul cotidian întrerupe brutal textul, dar ficțiunea își va lua revanșa în final, când săpunul din titlu se materializează și ajunge în mâna unui amărât care caută în tomberoane. Se va dovedi atunci că săpunul lui Leopold Bloom nu ține nici de foame, nici de igienă, ci de voluptatea solitară a lecturii.

Nora Iuga scrie mult despre cărți, iar efortul creator se concentrează mai cu seamă spre strunirea memoriei.

"De când memoria a început să mi se aburească la fel ca privirea, ca dorința, cărțile citite într-o anumită perioadă de timp se

amestecă în amintirea mea și confund nu numai subiectele și eroii, chiar titluri și autori, ceea ce mă discreditează în fața celor tineri, care-și au sertărașele creierului încă în perfectă ordine. Cred că unul din motivele fugii mele de lume este și acest început de eclipsă a memoriei. Ce ușor te compromiți într-un cerc de intelectuali, ajunge să rostești Lancelot în loc de Tristan sau Sf. Augustin în loc de Francisc d'Assisi și ți se închid toate ușile, pentru că delictul de lipsă de cultură este mult mai grav decât delictul de lipsă de caracter. Și tu știi foarte bine că te-ai culcat în așternuturile atâtor cărți până le-ai murdărit, le-ai subțiat, le-ai destrămat – și ce se mai poate păstra din resturile unor urzeli deșirate?"

Răspunsul ar fi: o estetică personală, fragilă ca o coajă de săpun, dar foarte înmiresmată.

DREPT LA REPLICĂ

Domnule redactor-șef,

În virtutea dreptului la replică, vă rog să inserați în revista d-voastră următoarele: În numărul 5/2007 al revistei "Orizont", dl. George Onofrei, într-un interviu, face câteva afirmații incorecte, ca să nu spunem mincinoase, la adresa mea, și anume:

- că aș fi "șef" peste cultura orașului Iași – minte! Sînt redactor șef la revista editată de Uniunea Scriitorilor din România, *Convorbiri literare*;
- că am făcut parte dintr-o "comisie de anchetă" a directorului Ateneului Tătărași, Benoît Vitse – aici deformează adevărul. Am făcut parte dintr-o comisie de examinare a proiectului cultural întocmit de directorul Ateneului, solicitat acestuia de Primăria Iași, conform legislației în vigoare. În virtutea relațiilor cu primăria din Iași, care ne-a acordat spațiu locativ pentru redacție, alte facilități care au ținut și țin de "politica de supraviețuire" a revistei "Convorbiri literare", am acceptat să fac parte dintr-o comisie de examinare care n-a avut nimic tendențios în modul de alcătuire. George Onofrei, afirmă, citez: "(...) debarcarea celui mai competent manager cultural pe care l-a avut Iașul, Benoît Vitse (cu toate păcatele sale!), a fost decisă de doi «șefi» peste cultura orașului: Cassian Maria Spiridon și Valeriu Stancu. Doar Lucian Vasiliu, fost director al Muzeului Literaturii Române din Iași, s-a retras din comisia care îl ancheta pe Vitse, observînd penibilul situației și realizînd că e o răzbunare a primarului". Comisia a avut șapte membri, nu trei cum se afirmă cu nonșalanță, iar proiectul cultural depus de Vitse a fost notat de la 1 la 10, nota de trecere fiind 7. Nota pe care am acordat-o, deloc secretă, a fost 7, deci una de admitere a proiectului. Minciunile și jumătățile de adevăr ale d-lui George Onofrei nu-i fac cînte nici domniei sale nici publicației care le găzduiește. Sînt afirmații pe care interviuevatul d-voastră le-a tot susținut și în media ieșeană. La acele atacuri nu am răspuns, pentru simplul fapt că pe plan local se cunoaște componența și competența comisiei, cît sînt eu de "șef" peste cultura orașului etc. Încă un amănunt: soarta *debarcatului* Benoît Vitse, ce îngrijorează atît pe șeful de la *Suplimentul de cultură*, este identică, mai exact, *cel mai competent manager cultural*, continuă și la ora cînd scriu replica a fi director la Ateneul Tătărași(!). Cu aceleași rezultate spectaculoase în activitate, cele care îi dau satisfacții nebănuite d-lui Onofrei...! În concluzie, citînd din același interviu, tot pe dirigiuitorul *Suplimentului de cultură*, dar cu o nesemnificativă modificare: *N-ai cu ce bă!, N-ai cu ce!*

Cassian Maria SPIRIDON

DE LA CETATEA LA CIVITAS DEI

POEMULUI,

EUGEN DORCESCU

Eroul profund al poeziei lui Octavian Doclin (*Locomotiva și vrabia*, Ediție sentimentală alcătuită de Ion Cocora. Prefață de Mircea Martin, Editura Palimpsest, București, 2006) este o entitate triplu personalizată, un fel de arheu, ce include Poetul, Scribul și Martorul (să se vadă, spre exemplu, *Întâlnirea cu salvatorul*, p. 158). Lumea acestui personaj straniu (poemul, poema, "domeniul poemului", "Cetatea Poemului", "Cetatea rostirii", "Valea") este o proiecție a *cuvântului* (termen omniprezent), după cum Lumea (cea din exteriorul conștiinței, dar, evident, și aceea din conștiința însăși) este o proiecție a *Cuvântului* ("...toate printr' Însul s'au făcut și fără El nimic nu s'a făcut din ceea ce s'a făcut", *Ioan* 1, 3).

După opinia noastră, lirismul lui Octavian Doclin nu poate fi înțeles corect în afara acestui paralelism, în afara acestui mimesis metafizic.

* * *

Dintre cele trei ipostaze ale persoanei lirice, cea mai densă și mai productivă, în plan estetic, ni se pare a fi aceea a Scribului. Ecou al vechilor soferim biblici, Scribul preia, deseori, manevrele stilistice ale Poetului (care experimentează, în fel și chip, inclusiv cvasi-suprarealist, inclusiv cvasi-dadaist, mântuirea artistică a "i-realității", a materiei: "ca o dunăre printre malurile căreia curge aer gri/ (i I-realitate)", p. 86). El, Scribul, este un alter-ego dominant al Poetului, având, însă, capacitatea de a fi Martor, de a depune mărturie, și independent de acesta – mărturie despre artă, despre lume, despre Poetul însuși ("Fața mi se scaldă în bucurie/ fiindcă adesea am avut norocul mărturiei", p. 145; "O va dicta/ cândva poate Scribului său credincios cel gata/ oricând să-l trădeze...", p. 157; "...de când încearcă-ncontinuu să-și amintească despre ce/ Carte e vorba dacă a fost cu adevărat scrisă vreodată/ și mai ales de cine anume Ori numai dictată/ și scrisă de-un alt Scrib cu mâna în aer", p. 158 etc.).

* * *

Ca urmare, pe drumul de la Cetatea Poemului la Cetatea lui Dumnezeu, în desfășurarea așa-zicând istorică a volumului, mântuitorul de cuvinte meșteșugite (arhitectul de poeme), devine Scrib al esenței (fascinat de Ceea ce este, de Cel care este) și, mai apoi, actant al propriei treceri de la moarte la viață.

* * *

Putem aplica, așadar, recente selecții, mai întâi, o lectură lingvistico-estetică. Ea corespunde contactului cu fragmentarismul, cu dispersia, cu fluiditatea, cu onirismul, cu entropia imanentei și este ilustrată, textual, de jocul juvenil al verbului și de aproximarea, în vulturi largi, delicate, a sensului (uneori, a non-sensului): "Spațiul dintre cuvinte-tăcere-apă grea/ Ce simbol desenează în aer pasărea/ la impactul cu glonțul?/ (Apoi

toată viața/ Apoi toată moartea.)/ Spațiul dintre cuvinte-tăcere-apă grea/ Apă grea" (p. 38); sau: "Am ieșit în grădină/ Tocmai înflorise cireșul/ Mirosea grădina ca o lună arată/ Voi coborî pe-o catedrală în pământ./ Atunci să ascuți: un ceas de apă/ va suna blând" (p. 22); și iarăși: "copil/ cuvintele cu ochiul le înțelegeam/ (adică mă zăreau)/ / adolescent/ ele îmi zburau pe la urechi/ precum vântul (le cântam deci)// bătrân astăzi/ îmi scapă/ din mână..." (p. 90).

* * *

Statutul Scribului, într-o lume căzută, se clarifică, însă, treptat, și se impune autoritar (deși discret), pe măsură ce eul străbate amintitul traseu dintre Cetatea Poemului și Cetatea divină.

În plan discursiv, devine nu doar posibilă, ci de-a dreptul obligatorie lectura biblică, întrucât, la un moment dat, este absolut limpede că "Valea" se organizează (sau tinde a fi organizată) duhovnicește, scripturistic: "Dar țara Ofirului cu aurul ei fără de preț/ cum o mai pot găsi doamne eu n-am/ puterea tatălui meu eu nu m-am luptat/ în groapa cu lei/ eu nu sunt bărbat/ în toată puterea cuvântului așa cum era/ tatăl meu încă din tinerețile sale chiar dacă/ era iute la mânie de aceea doamne îți cer/ doar un singur lucru dă-mi înțelepciune/ să pot și să știu înspre ce și încotro/ să îndrept fața poemului în așa fel/ încât niciodată el să nu poată fi/ văzut și deschis în întregime/ își încheie poetul rugăciunea/ nu înainte de a se ruga și pentru înțelepciunea scribului său ca el/ să știe atunci când poetul/ își va întoarce fața de la fața poemului său/ să răspundă mulțimii ce va aștepta/ tulburată și încordată să vadă/ cât aur fără de preț pietre scumpe și lemn de santal/ descarcă din saci cămila// o dar țara țara Ofirului cum o mai poți găsi" (p. 121) (reminiscențele, lecțiunile trimit, se constată cu ușurință, la *3 Regi* 3, dar și la *Daniel* 6; passim, pot fi identificate alte și alte motive biblice, adânc și deplin asimilate).

* * *

Urmează, în fine, lectura existențială. Ea urmărește tribulațiile ființei ("fanatism al abisului", p. 11; "melancolie a lucidității", p. 164), descifrând intuiția golului, a neantului (*Golul*, p. 167), "alchimia angoasei" (p. 164), depășirea acestei experiențe (*Amintirea angoasei*, p. 163), revelația ("Atunci a auzit vocea de dincolo și primi revelația", p. 156), trecerea de la angoasă la iluminare (*Doamne*, p. 145) și de la moarte la viață: "Acum când aproape te pregătești/ să-ți închei viața/ spunându-ți rigid, am trăit/ s-o văd și pe asta/ îți dai seama/ de-abia acum îți dai seama/ că nu de moarte te sperii/ nu de această veche călătorie/ pe care nu o dată o credeai înspăimântătoare/ ci numai și numai/ de propria-ți naștere/ fiindcă nu poți fiindcă nu știi fiindcă nu ai cum/ să ți-o amintești/ fiindcă prin nașterea ta/ ai venit dintr-o altă viață/ în prima moarte" (*Acum* p. 124).

* * *

Un număr de texte, precum *Fără titlu*, ori seria de invocări-rugăciuni *Doamne...*, contopesc, în bună măsură, cele trei direcții de lectură. Dar, în ansamblul său, această poveste-confesiune a Poetului – Scrib – Martor are, la palierul geno-textului, insistența, coerența, redundanța (cu menire mnemotehnică) specifice unui discurs întemeiat spiritual.

Rezumând, vom spune că *Locomotiva și vrabia* transcrie condiția Scribului, condamnat să trăiască în Vale și să aspire

spre Duh: "Fiindcă, iată, de-acum/ ființa mea va sta tot mai întreagă/ sub semnul stelelor căzătoare/ Voi lăsa pe cerul amintirii voastre/ doar o singură dâră de lumină/ Mă veți căuta, unii nerăbdători, alții nepăsători./ chiar printre aceste litere, agresându-vă./ Eu voi sta lângă ele, ascuns ca-ntr-un nor./ De-acum nevăzut. Voi, auzindu-mă./ Și uite-așa începem o viață nouă./ Tot împreună" (p. 137).

Scrierile lui Octavian Doclin ilustrează, într-un mod particular, cu temeinicie și maturitate, acea superioară poetică a non-imanenței, la care ne-am referit și cu alte prilejuri.

NOU la POLIROM

șerban foarte

ion barbu

UN MIRE FĂRĂ CĂPĂȚÎI

Suplimentul
CULTURA
POLIROM

CONFUCIUS – RUDOIU. TUR-RETUR LUCIAN MOCUTA

Micul Abelardy nu e micul prinț. Și nici Mihnea Rudoiu Saint-Exupéry: "Abe dorea prima oară să fie... pilot. Să zboare. Să se înalțe. (...) După accident a renunțat, deoarece nefasta întâmplare, în afara coloanei, i-a fracturat și aripile."

Bildungsromanul debutează cu epopeea familială a clanului Abelardy. Dacă bunicii au fost expediati într-o singură frază, părinții protagonistului, Eduard Abelardy și Jessie Dembovski au parte de o descriere liniară de tipul celei din Middlesex, extraordinarul roman al grecului american Jeffrey Eugenides. Doar că hermafroditul este înlocuit cu Hector (Abe sau Micul Abelardy), un prinț infirm ce înainta cu picioarele anapoda și cu spatele înclinat, un personaj aparținând mai degrabă schițelor diforme ale lui Toulouse-Lautrec. La Rudoiu, mutația nu are loc doar la nivelul individului, ci și la acela al (inter)textului (fac aici referire la factura abundant livrescă a cărții și jonglarea autor-narator: respectiv Mihnea Rudoiu-Micul Abelardy; plus autoreferențialitatea). Comparația cu *Middlesex* e relevantă până la un punct, și anume dibăcia celor doi autori de a trata diferit frânturi intertextuale de natură speculativă.

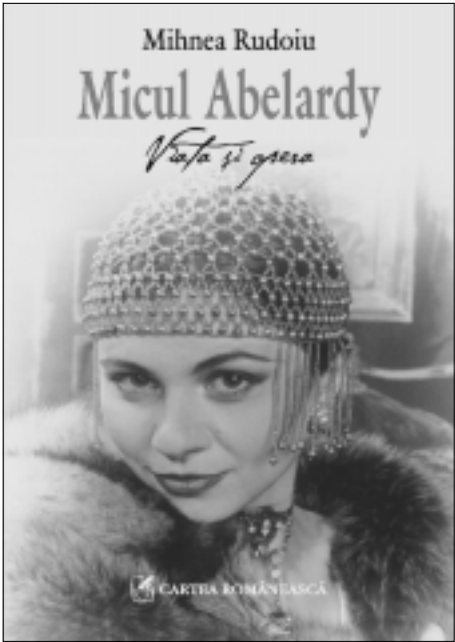
Un fragment din *Middlesex* de genul: "În general, americanilor le place ca președinții lor să n-aibă mai mult de două vocale în nume. Truman, Johnson, Nixon, Clinton. Dacă au mai mult de două vocale (Reagan), nu au mai mult de două silabe. Și mai bine e cu o singură silabă și o vocală: Bush. De ce s-a hotărât Mario Cuomo să nu mai candideze la președinție? Prea liberal pentru acel moment, asta e sigur. Dar de asemenea, prea multe vocale", va eclipsa mereu umorul voit obiectiv și inspirat din realitate al lui Rudoiu: "- Arta strategică, domnilor ofițeri, nu este numai o expresie a dialecticii voiențelor care se confruntă, ea este cea care creează, întreține și dezvoltă această dialectică. Fără artă strategică, strategia ar fi ca un copac fără frunze, fără viață. Cu alte cuvinte, arta strategică este viața strategiei, clorofila strategiei, a oricărei strategii. Ea are la bază teoria strategiei și practica strategiei, se nutrește din acestea și, la rândul ei, se materializează în spațiul acestora. Războiul, domnilor cursanți, este o continuare a relațiilor politice prin alte mijloace și arta strategică nu este altceva decât o expresie a capacității omului de a genera strategie... etc" (autorul a absolvit Academia Tehnică Militară și Facultatea de Științe Politice).

Dacă în romanul lui Eugenides tocmai aceste speculații inserate la locul potrivit dau savoare cărții, *Micul Abelardy*, prin contrast, suferă din cauza excesului de livresc. Fără să exagerez, un cititor răbdător poate găsi nenumărate referințe teoretice de la tezele lui Confucius până la "Apoteoza sălbăticiiei" (lucrarea unui individ fictiv, Ole Vinegaard, față de care Abe e reticent la început, însă sfârșește prin a-l admira). Sau viziunea lui Macchiavelli asupra norocului, o precondiție iminentă pentru orice conducător. E de la sine înțeles că autorul e fascinat de tot ceea ce intră în domeniul istoriei și al filosofiei. Rectific: a istoriei filosofiei. Mihnea Rudoiu e mai degrabă un teoretician decât un beletrist: "Aș da foc

tuturor poezilor de pe planeta asta. Tata obișnuia să citească pe Rimbaud. Rimbaud, poet francez, simbolist, damblagiu, un coios de 50 de kilograme și-un gram.", spune Micul Abelardy. Dacă Rudoiu ar fi constrâns să facă un eseu despre *capela sextină*, de pildă, nu vă așteptați la o descriere transcendentă la acesteia și a efectelor cutremurătoare ale unui asemenea edificiu asupra sufletului muritor. Așteptați-vă mai degrabă la câteva repere generale despre Leonardo Da Vinci, nu ar fi exclus să primim și o listă completă a învățăceilor acestuia, și de ce nu - câte ceva și despre orientarea sexuală a maestrului...

Micul Abelardy este, în schimb, un personaj original. În jurul lui se învâрте neconținut Mihnea Rudoiu, un individ tobă de carte. *Unus populus in unum corpus sub uno capito*. Dezinteresul lui Hector pentru umanitate se manifestă încă din momentul nașterii, când în loc să plângă, îi aruncă doctorului o strâmbătură. Rudoiu adaugă mai târziu: "(...)dezinteresul său față de umanitate este o formă de egoism". Avem de a face cu o scriitură colaterală: atunci când Micul Abelardy obosește (de cele mai multe ori din cauza guralivului său prieten, Kess, care nu-l mai slăbește), intervine Mihnea Rudoiu.

Cartea deschide nenumărate perspective cel puțin interesante, însă nu o tratează pe nici una până la capăt. Abe visează la iubirea ideală, drept pentru care începe să scrie în speranța că va cuceri inima EI, însă într-o sinteză intitulată "The Good, The Bad And The Ugly" (un exercițiu de falsă utopie gen Thomas Morus), el pare a ne înștiința contrarul: "Astfel, bărbații cei mai atrăgători și femeile cele mai frumoase erau obligați să se căsătorească cu femeile cele mai urâte și, respectiv, cu bărbații cei mai nereușiți, factorul inteligență intervenind aici doar pentru echilibrarea raporturilor între pretendenți. (...) frumusețea ajunsese un blestem și slujenia o binecuvântare, și a te naște urât și inteligent (spre deosebire de frumos și inteligent), devenise un nesferat favor din partea destinului, căci, teoretic, te aștepta o viață fericită și liniștită alături de cineva serafic la trup și puținel la minte, ceea ce în genere, se zice că e foarte bine, iar pentru partenerul de o prostie incomparabilă tot la fel trebuia să fie viața, căci undeva se spune "fericiți cei săraci cu duhul". Cele două piese de teatru pline de umor ale Micului Abelardy: "Virginitatea lui Emerson Kaspersky" și "The Barefoot Contessa"(Contesa desculță), sunt palide consolări ale unui gân-

MIHNEA RUDOIU
Micul Abelardy. Viața și opera
Cartea Românească, 2007, 360 p.

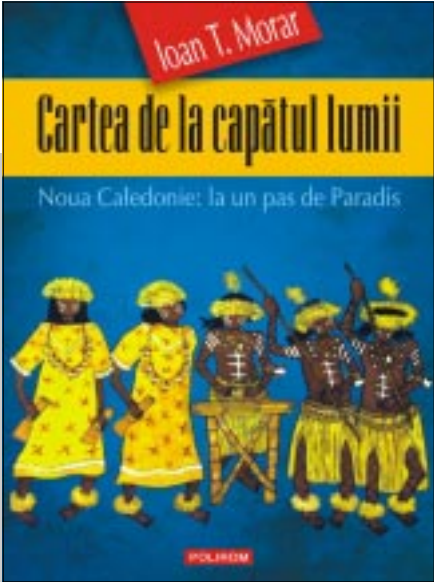
ditor care a înțeles că adevărata iubire rămâne totuși un veșnic ideal.

În ciuda unei evidente cursivități narative și a limbușiei autorului, fraza este foarte densă, mult prea încărcată; uneori ar trebui scuturată și degajată de lest (nu mă mir că până și corectorului i-a scăpat la pagina 46 o repetiție a sintagmei "«era una mai degrabă»"). Pentru Rudoiu, vorba lui Ole Vinegaard, intriga unei lucrări literare e doar un artificiu pentru a-și dezvălui cunoștințele.

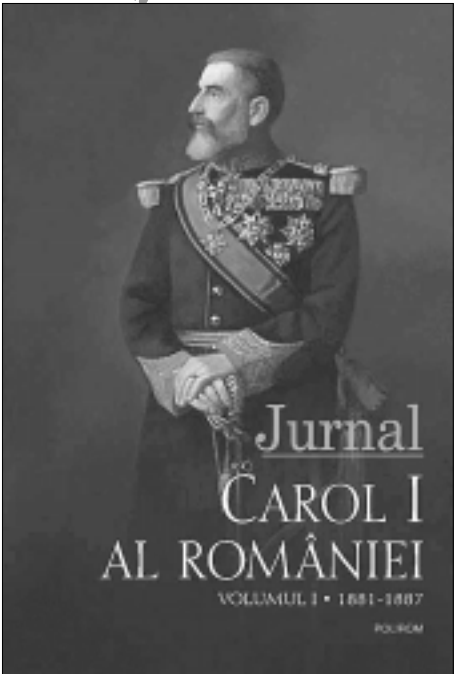
TIMISOARA CITEȘTE (ȘI) ÎN NOUA CALEDONIE IOAN T. MORAR

"Îmi face mare plăcere să prezint publicului timișorean un experiment pe care l-am făcut vreme de două luni la capătul lumii, în Noua Caledonie. Am scris «în timp real» despre ceea ce a însemnat călătoria noastră inițiată, despre oamenii de acolo, despre lumea triburilor și amenințările la adresa acestei fragile lumi. Cartea a fost trimisă «pe bucată» editurii și, la sosirea în țară, pe Aeroportul Otopeni, am avut șansa de a realiza punctul final al acestui experiment. Lansarea! Călătoria s-a terminat și a început cartea! Vă invit, așadar, să călătoriți în vara asta la capătul lumii. Vă însoțesc în fiecare pagină!"

În numărul viitor, un interviu cu Nicolai Mișutușkin, un pictor rus care trăiește de 50 de ani în Pacificul de Sud, interviu realizat de Ioan T. Morar la reședința pictorului din Vanuatu!

CĂRȚILE LUNII IUNIE

EFFECTUL MODELULUI ȘI ROLUL CATALIZEI

ALEXANDRU RUJA

Volumul *Model și cataliză în lirica românească modernă* dincolo de profunzimea privirii critice și a traseului hermeneutic, de structură și rigoarea științifică a elaborării aduce și o nouă filosofie referitoare la translația literară pe individ creator, factor creator sau chiar pe epoci literare prin *model* și *cataliză*. Acestea sunt două concepte pe care Florin Oprescu le fixează bine într-un eșafodaj teoretic și le operaționalizează într-un mod flexibil, cooperant și chiar creator la nivelul operei poetice în relația Lucian Blaga – Ștefan Aug. Doinaș și Ion Barbu – Nichita Stănescu. Volumul lui Florin Oprescu (n. 7 iunie 1977, Hațeg) a fost distins cu mențiune la Concursul de debut al Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor pe 2007. Tânăruț exeghet se dovedește un hermeneut inteligent, aplicat și inventiv, dublat de un istoric literar cu comprehensiune pe opera marilor valori. Prospețimea ideilor și seriozitatea argumentației din această carte conturează profilul unui critic aplicat și al unui teoretician care se așază cu ușurință pe palierul mai înalt dar și mai dificil al conceptualizărilor.

Capitolul *Sensul blagian al modernității* este unul în care finețea observației comparatiste se asociază cu ușurința voiajului în spațiul european al modernității secolului douăzeci. Autorul observă poezia lui Lucian Blaga printr-o poetică a modernității, dar și prin ipostaza de a fi ea însăși creatoare a unei asemenea poetici. Lirica lui Lucian Blaga este pusă în relație cu *noul stil* (*Noul stil post-expresionist*) printr-o prezentare a etapei vieneză a poetului, ca moment de început în cunoașterea și receptarea mișcării expresioniste europene. Aș adăuga că începutul apropierei de noua poezie poate fi căutat chiar mai înainte, în timpul lecturilor adolescente din perioada șagunistă a liceului. Pentru ca, apoi, filtrarea să se producă inerent și constant până la acea etapă a "cristalizării" expresionismului.

În planul mai larg al demonstrației sale, Florin Oprescu introduce elementul de *atipic*, cu funcție caracterizatoare, în viziunea asupra modernității. Astfel noua generație ce se manifesta în atmosfera culturală vieneză, cunoscută și de Blaga în timpul studenției, era una atipică, o "generație care preferă defulările gălăgioase în locul cumpătărilor și interiorizării, nonconformismul comportamental și artistic în schimbul canoanelor rigide ale trecutului distorsionând eul până la limitele de suportabilitate". În fond *atipicul* trimite spre tangenta, spre legătura cu *paradoxul*. O mare parte din originalitatea acestei cărți constă în capacitatea de a demonstra *atipicul* modernității, de a urma sensul paradoxului în explicarea liricii românești moderne. Florin Oprescu îl citează pe Octavio Paz, care vedea modernitatea ca "o tradiție polemică ce înlătură tradiția dominatoare, oricare ar fi aceasta; dar ea nu o înlătură decât pentru a ceda, imediat mai apoi, locul unei alte tradiții, care, la rândul ei, nu este decât o altă manifestare momentană a actualității". De altfel, autorul cărții afirmă că triada artei românești Blaga – Barbu – Brâncuși "anihilează sau atenuază opoziția dintre tradiție și modernitate". Rămânând în explicațiile tenace de paradox putem afirma că modernitatea și chiar postmodernitatea nu reprezintă decât o reactualizare a inactualității temporare a paradigmei estetice stocate și stopate la un moment dat, peste care, apoi, se revarsă spiritul novator al veacului.

Faptul că Lucian Blaga are o altă relaționare cu noua orientare ce se forma în

cultura europeană la începutul veacului trecut arată tocmai puterea gândirii creatoare blagiene de a urma un drum propriu, precum și insubordonarea ei față de orice presiuni modelatoare. Pentru Blaga, sensurile fundamentale erau date de aspirația spre absolut și tendința spre durabilitate. De aceea considerăm corectă aprecierea după care "programele estetice ale expresioniștilor îi par lui Blaga lipsite de aderență practică, incapabile să surprindă în totalitate năzuințele omului nou spre absolut. Utopiile programatice și manierismul artistic ale tinerilor vienezi îi confirmă lui Blaga o inadaptare dramatică și un dezacord cu *stratul mumelor* goetheene, principiu guvernat în depășirea formalismului modern căzut în abstract, inadecvat unei viziuni totalizatoare. Incapacitatea de sinteză a acestei arte venite pe fundalul negativismului fundamentalist îi sugerează lui Blaga imanența sfârșitului și nu durabilitatea".

Dar, tocmai de aceea este de discutat dacă noul stil blagian este unul post-expresionist sau este chiar o evidentă contribuție în cadrul acestei mișcări artistice europene. De altfel critica românească este încă timidă în a discuta, frontal și având în vedere realitatea operelor scriitorilor români, contribuția românească la configurarea acestei mișcări de anvergură europeană. După cum nu este mai puțin adevărat că opera blagiană în integralitatea ei nu se fixează doar în expresionism.

Pentru a înțelege mai bine raportul creației lui Blaga cu expresionismul, rămân esențiale aprecierile lui Ovidiu Cotruș, criticul și esteticianul care l-a cunoscut atât de bine pe Blaga și ale cărui constatări le folosește, în bună măsură, și autorul cărții. "Pentru a înțelege expresionismul lui Blaga – scrie Ovidiu Cotruș – e necesar să reliefăm modul său de a se situa față de acest curent. Marele gânditor care a înălțat primul sistem filosofic românesc de amploare s-a ocupat, în două scrieri din tinerețe, *Filosofia stilului* și *Fețele unui veac*, de problematica mișcării expresioniste. Blaga vede în noul stil inaugurat de expresioniști o reacție împotriva artei și literaturii de la sfârșitul secolului XIX, dominată de naturalism și impresionism." Apoi, citându-l pe Werner Marholz cu cartea sa *Deutsche Literatur der Gegenwart*, sunt distinse cele patru tendințe principale din cadrul curentului expresionist: activistă, primitivistă, gotică și barocă. "Concepția lui Blaga – apreciază Ovidiu Cotruș – este aplicabilă doar directivelor primitivistă și gotică, mai puțin celei baroce și aproape deloc directivei activiste. Pentru Blaga, cei trei precursori importanți ai expresionismului sunt Van Gogh, Nietzsche și Strindberg." Blaga, deci, este alături de alți poeți europeni ai vremii un constructor al noii mișcări care se configura în spațiul cultural european, denumită, apoi, expresionism.

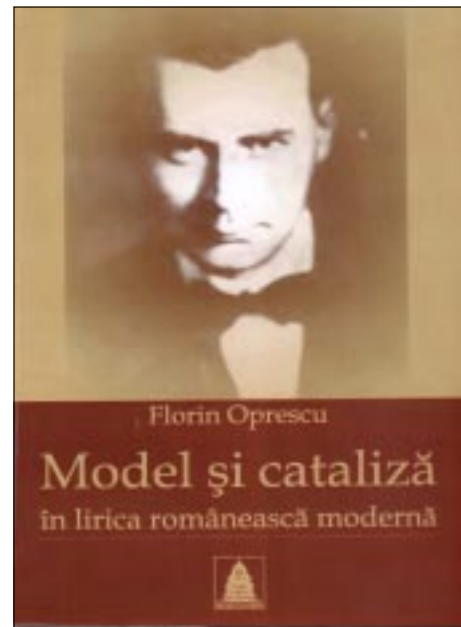
In demonstrația sa teoretică vizând o *modernitate atipică*, Florin Oprescu cred că demonstrează plauzibil și cu suficiente argumente relația cu tradiția. "Modernitatea liricii lui Lucian Blaga ne apare ca o prezență atipică în literatura română chiar prin regândirea raportului cu fenomenele primare ale universului și prin adaptarea în lirica modernă a unor principii fundamentale de substanță ale liricii *tradiționale*". Atipicul a dus, de fapt, la o modelare estetică și este adevărat că "lirica românească modernă evoluează, alături de influența catalitică eminesciană, și sub dominația catalitică a

modelului Blaga".

Caracterul catalitic al operei lui Blaga poate fi urmărit cu mai bune rezultate, pentru cursul demonstrației din carte, în opera celor care au format Cercul Literar de la Sibiu. Autorul alege poezia lui Ștefan Aug. Doinaș și felul în care face demonstrația dovedește o foarte bună cunoaștere a relației creatoare Blaga – Doinaș. (*Ștefan Aug. Doinaș. Reper post-blagian*) O asemenea demonstrație, cum o face Florin Oprescu, este cu atât mai necesară cu cât, după cum se știe, tinerii cerchiști, aproape toți studenți la vremea aceea, s-au adresat în prima lor manifestare publică de anvergură lui E. Lovinescu și nu lui Lucian Blaga, prin ceea ce mai târziu a fost recunoscut drept *Manifestul Cercului Literar de la Sibiu*. Cu timpul, influența catalitică blagiană se va observa cu mai mare evidență, iar tinerii cerchiști au înțeles și au simțit efectul modelator al trăirii în proximitatea personalității și operei blagiene.

Pe aceeași linie a modernității atipice este discutat și *sensul barbian al modernității*, precum și relaționarea poeziei lui Ion Barbu cu lirica lui Nichita Stănescu (*De la Isarlik la Hiperborea*). Autorul insistă pe textul poetic la Ion Barbu, cu scopul de a descoperi și defini mai bine modernitatea atipică, dar și pentru a dezvolta ideea unei mitopoetici barbiene.

Nu doar interesantă, dar și fertilă în noi interpretări, este ideea, bazată pe textele stănesciene, potrivit căreia relația sau descoperirea lui Ion Barbu a dus și la o altă viziune asupra creației eminesciene, care trimite peste timp rolul său modelator. Efectul catalitic se răsfrânge nu doar în similitudini de poetică, dar și în modul de a percepe alte creații poetice. Nichita Stănescu redescoperă *Odă în metru antic* prin filiera Ion Barbu și în acest fel receptează într-un alt mod creația eminesciană. Pentru autorul *Necuvintelor*, versul *Nu credeam să-nvăț a muri vreo dată* "atestă posibilitatea marii poezii care nu mai folosește nici unul dintre

FLORIN OPRESCU
Model și cataliză în lirica românească modernă
Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2007, 163 p.

mijloacele poeziei." Suntem aici în plină poetică a modernității, venită pe filiera modelatoare, dinspre o creație care prefigurează modernitatea, dacă luăm în considerare previziunea lui Titu Maiorescu asupra operei eminesciene.

Cartea lui Florin Oprescu este o lucrare bine elaborată, esențializată, fără divagații inutile, cu o apăsare exactă pe argumentație pentru a previziona și, apoi, a configura mai bine concluzia. Aplecat spre studiu și spre interpretarea nuanțată, riguros și profund în aprecieri, tensionat intelectual de forța marilor idei, Florin Oprescu întruchipează acea personalitate de tânăr cercetător în afirmațiile căruia poți să ai încredere, pentru că ele vin în urma parcurgerii unui traseu printr-un spațiu literar/cultural vast, dar bine asimilat.

CENTRUL CULTURAL FRANCEZ
Str. C. D. Loga nr. 46
300050 Timișoara
Tel. 0256 - 407 054
Fax. 0256 - 407 053
ccf@ccftimisoara.ro

Centrul Cultural German Timișoara
Str. A. Pocho nr. 2
300055 Timișoara
Tel. 0256 - 407 058
Fax. 0256 - 407 059
ccg@ccgarte.com.net

Centrul Cultural Francez și Centrul Cultural German din Timișoara

au plăcerea să vă invite

luni, 2 iulie, ora 11:00, la Centrul Cultural German

la

CONFERINȚA DE PRESĂ

organizată cu ocazia deschiderii evenimentului:

STRADART

4 - 7 iulie 2007, Piața Traian

În acord cu tendințele vizibile și în alte orașe europene, spațiul urban timișorean este tot mai mult valorificat de către actorii culturali locali, dar și de către municipalitate ca și spațiu alternativ pentru manifestări artistice diverse. După un proiect cultural comun de animare a parcurilor și grădinilor timișorene în 2006, Centrul Cultural Francez și Centrul Cultural German din Timișoara doresc în acest an să contribuie la revitalizarea prin acțiuni de artă contemporană a unui spațiu urban generos și frumos, dar sărac din punct de vedere cultural: Piața Traian.

Proiectul franco-german propune în colaborare cu artiști invitați din Franța, Germania, România și cu organizații locale active în domeniul social ateliere artistice pentru copii și tineri. Totodată, pentru publicul larg este prevăzut un program artistic realizat împreună cu actorii culturali locali. Întreaga acțiune beneficiază de sprijinul Primăriei Municipiului Timișoara și al Consiliului Local și al Societății Germane pentru Cooperare Tehnică - GTZ.

Programul detaliat al evenimentului va fi făcut public în cadrul conferinței de presă, la care vor fi prezenți: reprezentanți ai celor două centre culturale, ai asociațiilor participante, precum și unii dintre artiști.

Vă așteptăm!

JURNAL DE CONFERINȚĂ: B.A.S. 1990-2007

HORTENSIA PÂRLOG

Dacă pentru Chaucer și David Lodge aprilie este dulcea lună a călătoriilor inițiatice și a întâlnirilor academice, pentru orașul de pe Bega în general și pentru anglistica timișoreană în special, luna mai este momentul de vârf al anului. Ca în fiecare an, conform unei tradiții academice care durează deja de șaptesprezece primăveri peisajul universitar timișorean a fost dominat, în cea de a doua jumătate a lunii mai, de Conferința Internațională de Studii Britanice și Americane, *British and American Studies* – B.A.S., pe scurt, cum este evenimentul cunoscut și numit de toată lumea. Cea de a XVII-a ediție a deja bine cunoscutei manifestări s-a desfășurat între 17 și 19 mai într-un oraș înflorit, pregătindu-se deja, datorită temperaturilor, de vacanța de vară. Poate că și termometrele de afară au contribuit la stabilirea, în sălile și pe culoarele Universității de Vest, a unui climat de discuții pe cât de competitiv, pe atât de atractiv și degajat. Peste 150 de participanți din țară și străinătate s-au alăturat și în acest an celor 23 de membri ai Catedrei de Limba și Literatura Engleză și numeroșilor invitați ai altor catedre, facultăți și școli timișorene.

De șaptesprezece ani încoace, cea care asigură calitate și continuitate evenimentului academic și monden B.A.S., cea care coagulează energiile întregii catedre în lunile și săptămânile de pregătire a momentului "mai-conferință" și în cele trei zile de organizare și desfășurare propriu-zisă, cea care face ca acest amplu proiect să fie posibil an de an, este șefa Catedrei de Limba și Literatura Engleză și Secretara Societății Europene de Studii de Anglistică ESSE, Prof. Dr. Hortensia Pârlog. În acest an, ediția a XVII-a a conferinței a fost una aniversară, dedicată acestei personalități a anglisticii românești și europene, care, de-a lungul unei strălucite cariere universitare și didactice, a căutat, cu grația, tenacitatea și umorul care o caracterizează, semnificațiile cele mai profunde ale relațiilor dintre cuvinte și ale legăturilor dintre oameni deopotrivă. La încheierea conferinței, am stat de vorbă cu Domnia Sa, care ne-a vorbit despre importanța perenității unui eveniment academic în lumea contemporană a vitezei și schimbării.

Dana Chetrescu: Care este povestea conferinței B.A.S.?

Hortensia Pârlog: În momentul deschiderii neașteptate pe care ne-a oferit-o anul 1990, am considerat că este imperios necesar ca lumea academică să colaboreze. Așa s-a născut *British and American Studies*, al cărei program, în primul an, a încape pe o coală A4, față-verso. Acum, programul conferinței este o broșură de 40 de pagini. A fost greu la început: nu mai umblasem prin străinătate și nu aveam priceperea necesară organizării unui asemenea eveniment. În primii ani, gustările și cocktail-ul erau gătite de membrii catedrei în bucătăriile proprii. Îmi amintesc o ședință de catedră la care Mircea Mihăieș, înarmat cu un liniar, a măsurat o pâine și a calculat numărul de sandviciuri care pot fi obținute din ea.

— **Organizarea unei conferințe este și un imens efort financiar. Cine a sprijinit *British and American Studies*?**

— Conferința a fost foarte mult sprijinită de Consiliul Britanic la început și îi datorează

mult lui Adrian Odell și Roy Cross, directori adjuncți ai Consiliului Britanic din București la acea vreme. Ulterior, conferința noastră a fost sprijinită de USIS (*United States Information Service*), reprezentat prin Mark Asquino, Mark Tauber și Kathleen Kavalec, atașați culturali ai Ambasadei Statelor Unite în România, precum și de Rectorul Universității timișorene.

— **Cine sunt oamenii care au contribuit la cunoașterea și recunoașterea conferinței organizate de Catedra de Limba și Literatura Engleză din Timișoara pe plan național și internațional?**

— În primul rând, sunt oaspeții noștri speciali, cei care au răspuns invitației de a conferința în plen în cadrul B.A.S. Nu pot începe cu altcineva decât cu mult regretatul Andrei Bantaș (Universitatea București), care a fost alături de noi chiar de la primele conferințe organizate la Timișoara. Apoi, Alexandra Cornilescu (București), Mihaela Anghelescu-Irimia (București) sau Ștefan Avădanei (Iași), printre profesorii invitați din România, și foarte mulți profesori de la universități prestigioase din Europa și America: Peter Funke (Dresda), Paul Armstrong (Oregon), Terence Brown (Trinity College, Dublin), Helmut Bonheaim (Köln), Adolphe Haberer (Lyon), Lachlan Mackenzie (Amsterdam), Norman Fairclough (Lancaster), Balz Engler (Basel), Jean-Louis Duchet (Poitiers), Martin Kayman (Cardiff), Cay Dollerup și Steen Schousboe (Copenhaga), David Snelling (Trieste), Alan Pulverness (Norwich Institute), Tamas Benyei (Debrecen), Alan Munton (Plymouth), Patrick McGrath (New York), Valentine Cunningham (Oxford) și, anul acesta, Irma Taavitsainen (Helsinki) și Jacques Ramel (Lyon 2). Apoi, sunt toți ceilalți străini care au venit în Timișoara, mulți dintre ei în fiecare an, dând dovadă de o fidelitate care nu poate decât să ne bucure, musafiri de pe toate continentele, care dau evenimentului organizat de noi un caracter cosmopolit și care îl fac să se distingă printre manifestările similare organizate în România. Primul oaspete străin a apărut la B.A.S. în 1992 – John Drew, de la Consiliul Britanic din Budapesta, mulți ani abonat al conferinței timișorene.

Un aer aparte l-au dat întotdeauna conferinței noastre cercetătorii Fulbright, mulți dintre ei, la rândul lor, oaspeți fideli și promotori ai B.A.S.-ului: Roy Bird, Nigel Townson, Richard Collins, Scott Long, Jim Welsh, Barbara Nelson, pentru a-i menționa doar pe câțiva dintre ei. Acestora li se adaugă participanții sesiunilor de lectură – un alt punct de atracție al conferinței timișorene, lectura de proză sau poezie anglofonă având loc în cadrul relaxant și neprotocolar al excursiei care încheie lucrările B.A.S.-ului: Tom Whalen (SUA), Hugo Hamilton (Marea Britanie), Patrick McGrath (Marea Britanie), Claire Crabtree (SUA), Mary Rechner (SUA), Roger Craik (Marea Britanie) și mulți alții. Simpla enumerare a participanților străini care ne-au onorat cu prezența la evenimentul din mai ar putea umple o pagină de revistă. Aș menționa, poate, doar câteva locații mai exotice care, de-a lungul anilor, au colorat programul conferinței: Puerto Rico, Azerbaijan, Lituania, Letonia, Kuwait, Iordania, India, Africa de Sud. Conferința este acum un eveniment bine cunoscut, căutat

cu nerăbdare pe site-uri cu multe luni înaintea evenimentului în sine, participanții străini – din 14-16 țări în fiecare an – aproape egalând numărul oaspeților români. Toți – o știm din scrisorile și emailurile de mulțumire pe care le primim mult timp după ce lucrările s-au încheiat – sunt întotdeauna impresionați de căldura cu care au fost primiți, de interesul de care s-au bucurat, de trăinicia relațiilor umane care se stabilesc aici, dar și de calitatea prezentărilor și a discuțiilor ample.

— **Pentru că *verba volant, scripta manent*, cum se materializează dialogul extrem de însuflețit care este prilejuit în fiecare an de B.A.S.?**

— Multe dintre lucrările conferinței sunt publicate în cele trei reviste ale catedrei. Anul acesta, revista *BAS* este la cel de-al XIII-lea volum, fiind o revistă anuală (în anul 1999, în condiții financiare favorabile, au apărut chiar două volume). Organizăm conferința de la Timișoara de cinci ani când, în 1995, la congresul ESSE de la Glasgow, am văzut o expoziție de reviste academice redactate de catedrele de engleză din diferite țări din Europa. La acea oră, catedra noastră avea doar volumul de *Studii de Limbi și Literaturi Moderne*, publicat la Tipografia Universității de Vest, pe o hârtie de proastă calitate. Am luat decizia să mă ocup de obținerea de fonduri pentru un volum care să corespundă nu doar din punctul de vedere al conținutului, ci și din acela al aspectului. Am obținut câțiva ani fonduri de la Fundația Soros Pentru O Societate Deschisă. Volumul a apărut inițial la Editura Hestia, iar, de la înființarea Editurii Universității de Vest, în 2002, la această editură. Personalități de seamă ale lumii academice europene și internaționale au publicat lucrări aici, sporind prestigiul nu doar al revistei (astăzi inclusă în baza internațională de date a MLA), ci și al catedrei. Cel de-al doilea volum, *Studiile de Limbi și Literaturi Moderne*, a devenit, între timp, *Romanian Journal of English Studies*, sub îngrijirea conf. dr. Luminița Frențiu și publicat și el, în excelențe condiții, la Editura Universității de Vest. Cea de-a treia revistă este dedicată în exclusivitate problemelor de gen (*Gender Studies*) și apare anual sub redacția colegei noastre, conf. dr.

Reghina Dascăl, director al Centrului de Excelență de Studii Feministe. Nu în ultimul rând, trebuie să menționez că două dintre colegele mai tinere, lector dr. Loredana Frățilă și lector dr. Mihaela Cozma, sunt redactori adjuncți ai revistei *Caiet de Semiotică* (redactor șef conf. dr. Mirela Borchin, Prodecen al Facultății de Litere, Istorie și Teologie), revistă în care sunt publicate, de asemenea, multe din lucrările conferinței, acest volum fiind încă o dovadă a bunei noastre colaborări cu celelalte catedre ale Facultății de Litere.

— **Care este, în opinia Dumneavoastră, meritul principal al conferinței B.A.S.?**

— Ca secretară a Asociației Europene ESSE, am cunoscut foarte multe personalități, profesori de la universități din 33 de țări europene afiliate la ESSE, ceea ce a permis sporirea contactelor cu lumea academică internațională. Conferința trebuie privită, deci, în primul rând, ca o excelentă ocazie pentru stabilirea de contacte academice personale, dar și interinstituționale, care s-au și materializat în programele Socrates pe care catedra le are cu Universitățile din Köln, München, Trieste, Norwich, Surrey -Roehampton. Suntem cu toții conștienți că această catedră iese în evidență tocmai prin asemenea activități, la care participă toți membrii săi, ceea ce asigură și unitatea catedrei și bunul mers al lucrurilor. Subliniez munca în echipă care, la B.A.S., a ajuns o artă: întregul colectiv funcționează ca un mecanism perfect sincronizat. Cu riscul de-a fi taxată că sufăr de sindromul Pygmalion – pentru că am avut un rol important în formarea colectivului, deci este firesc să fiu mândră de el – aș spune că nu mi-aș fi putut dori un colectiv mai bun, mai generos, mai ambițios și mai deschis la provocări decât acesta. Sper că activitatea intensă a catedrei va continua și în viitor, cu aceleași rezultate laudabile.

— **Doamnă Prof. Dr. Hortensia Pârlog, vă mulțumim și vă urăm mulți ani frumoși și fructuoși de acum înainte, Dumneavoastră și Conferinței *British and American Studies*.**

Interviu realizat de
DANA CHETRINESCU

DESPRE URĂ

GABRIEL LIICEANU

TÂRGU MURES
UNIVERSITATEA "PETRU MAIOR"
19 APRILIE 2007

Mircea Mihăieș: Sunt sincer uimit că vă aflați în clipa de față aici în număr atât de mare să vă întâlniți cu unul dintre intelectualii străluciți ai acestei țări, când majoritatea românilor au cu totul alte preocupări. Sunt la televizor, așteaptă să vadă ce se va întâmpla. Între timp noi ne vedem de cultură. Aș dori să vă spun câteva cuvinte despre ce înseamnă Conferințele *Microsoft*. Ele sunt inițiativa unui grup de intelectuali, pornită acum aproape cinci ani (cu toate că nu îmi vine să cred că a trecut atâta timp!). Atunci o parte dintre noi, cei de la Timișoara, ne-am întâlnit cu d-na Paula Apreutesei și s-a născut ideea de a pune în contact două categorii de cetățeni care interacționează extrem de rar: intelectualii umaniști și cei din domeniul tehnic. Existând și entuziasm, și capacitate de mobilizare intelectuală și financiară, s-au născut aceste conferințe.

Este cea de a douăzeci și una conferință. Avem, e drept, un număr limitat de conferențieri, toți oameni foarte cunoscuți: Andrei Pleșu, Horia-Roman Patapievici, Teodor Baconski, Nicolae Manolescu, Vladimir Tismăneanu, Andrei Codrescu, Mihai Răzvan Ungureanu. Am avut și o prezență extraordinară: Mario Vargas Llosa a intrat într-un dialog senzațional cu dl. Gabriel Liiceanu, transformat ulterior într-o carte. De câteva ori ne-a fost invitat dl. Gabriel Liiceanu însuși, care ne face încă o dată marea plăcere și onoare de a ne fi alături. Inițial, conferința pe care ar fi trebuit să o prezinte în fața dvs. se numea *Despre seducție*, dar, pentru că vremurile au dictat o cu totul altă temă, astăzi ne va vorbi despre ură.

Conform unui mic tipic pe care încercăm să îl respectăm pretutindeni, începem prin a ne prezenta. Am menționat-o deja pe d-na Paula Apreutesei, inima, sufletul și creierul acestor conferințe. Ele debutează întotdeauna în urma unor consultări cu dânsa și se încheie cu decizii, de obicei pozitive, ale domniei sale. Este aici și d-na Adriana Babeți, membru al acestei 'fabrici' care se mută de ici-colo prin țară. Domnul Marius Lazurca a fost, până foarte de curând, omul care s-a ocupat de infrastructura acestor conferințe. Viața l-a trimis la Roma, la Vatican, ca ambasador al României în acest moment. Profitând de câteva zile de concediu ni s-a alăturat pentru a vedea ce se mai întâmplă cu lucrurile pe care le-a scăpat de sub control. Îl voi ruga imediat să ne spună câteva cuvinte despre modul în care percepe conferințele *Microsoft* dinspre capitala catolicismului.

Fără să fie vorba de un nepotism, Marius a predat ștafeta fratelui său Cătălin, un excelent prozator pe care unii l-ați citit probabil cu foarte cunoscuta lui carte, *Celebrul animal*. Este deja și un celebru organizator al Conferințelor *Microsoft*. În cele din urmă, vi-l prezint pe dl. Silviu Hotăran. Cei de la *Microsoft* au o viață atât de dinamică, încât denumirea pozițiilor pe care le ocupă se schimbă atât de rapid încât săptămâna aceasta nu știu exact ce este dl. Hotăran. Fiind mereu avansat, nu știu ce divizie a *Microsoft*-ului conduce în clipa de față. Vă va spune și el câteva cuvinte.

Am gândit această perioadă de acomodare cu publicul pentru ca fiecare conferențiar să aibă posibilitatea de a se obișnui cu dvs. și dvs. cu el sau ea. Îl voi ruga așadar pe Marius Lazurca să spună câteva cuvinte diplomatice, după care va vorbi Silviu Hotăran și, în fine, Gabriel Liiceanu vă va prezenta conferința de azi, *Despre ură*. Vă mulțumesc și vă invit ca după încheierea conferinței să adresați domnului Liiceanu orice întrebare considerați de cuviință.

Marius Lazurca: Domnule profesor, doamnelor și domnilor, stimați prieteni, sunt emoționat și deopotrivă stânjenit de ideea năstrușnică de a spune câteva cuvinte în fața unei săli atât de promițătoare. Nu totuși atât de emoționat și stânjenit pentru a nu mă produce. Conferințele *Microsoft* s-au născut dintr-un pariu: că marea cultură este totuși comunicabilă. Că în vacarmul contemporan, din ce în ce mai cacofonic, marile teme sunt încă auzibile. Că discipolatul, chiar cu săli pline, este încă posibil, iar educația în sensul cel mai tradițional – grecii o numeau *paideia*, romanii *humanitas* (fără aluzii!) – este încă un lucru de care ne putem agăța.

Aș face o mică corecție: nu am profitat de concediu pentru a veni aici, ci am provocat concediul pentru a veni aici. Am avut cel puțin două motive: pentru a mă întâlni cu niște prieteni dragi, cu această comunitate diversă făcută din manageri, intelectuali tehnici și umaniști care este solul fertil al acestor conferințe. Mi-a fost foarte drag să îi revăd ieri și să stau preț de câteva ore cu ei. Mai apoi, pentru a exprima o formă de solidaritate intelectuală, culturală cu dl. profesor Liiceanu, victima neașteptată a unui scandal recent pe care dvs. îl cunoașteți foarte bine. Încurajatorul fapt că sunteți aici deice asemenea manevre. Acestea sunt lucrurile pe care doream să le spun. Sunt bucuros că, în această zi în care se testează o limită și se forțează o depășire, mă aflu în mijlocul unor prieteni. Vă mulțumesc dvs și domnului profesor pentru că ne onorează cu prezența sa aici.

Silviu Hotăran: Bună ziua și bine v-am găsit. Eu nu sunt uimit că văd sala atât de plină, așa a fost de fiecare dată. Sunt însă, ca întotdeauna, emoționat, pentru că energia dvs. pozitivă mă încarcă. De altfel, participarea sufletească, atât a Paulei cât și a mea, depășește cu mult cadrul unei simple finanțări. Așa cum spunea și Marius, suntem de ani de zile o comunitate și ne simțim foarte bine. Personal, am învățat foarte multe lucruri care nu țin de tehnologie, dar pot complementa cunoștințele mele în acest sens. Nu știu ce va spune dl. Liiceanu în conferința sa *Despre ură*, nu ne dezvăluie niciodată conținutul dinainte. Eu aș vrea să vă spun ceva despre speranță și să adresez în primul rând tinerei generații care constituie majoritatea acestei audiențe.

19 aprilie este o zi importantă din punctul de vedere al dvs., al *Microsoft* și nu numai. Acum câteva săptămâni Bill Gates a făcut o vizită plină de succes în România, atât datorită impactului pe care l-a avut aici, dar mai ales datorită celui pe care România l-a avut asupra sa. A rămas extrem de plăcut impresionat, nefiind omul care să facă complimente gratuite. Sper să putem continua această foarte bună primă impresie. Aș dori să plecăm de la premisa că într-o lume care se schimbă atât de rapid, succesul în viitor va fi determinat în primul rând, mult mai mult decât în trecut, de capacitatea de inteligență și creativitate a creierelor noastre. Tehnologia informației este astăzi fără îndoială unul dintre suporturile cele mai importante pentru a asigura și a stimula această creativitate.

Nu știu dacă știți care este misiunea *Microsoft*, unul din agenții importanți ai schimbării. Este vorba despre facilitarea realizării potențialului ființei umane. Știți însă probabil cu toții care a fost misiunea *Microsoft* acum 30 de ani: un calculator pe fiecare birou în fiecare casă. Faptul că astăzi vorbim despre realizarea potențialului ființei umane nu poate fi contestat. Doar 1 din cele 6 miliarde de locuitori ai planetei Pământ au astăzi acces într-un fel sau altul la această tehnologie.

Astfel, nu ne putem permite să vorbim despre viitorul nostru, despre realizarea potențialului ființei umane, despre utilizarea tehnologiei informației pentru a stimula creativitatea fără să luăm în considerare și celelalte 5 miliarde. Astăzi la Beijing se anunță o inițiativă strategică globală pe termen lung, cu o mulțime de componente. Dacă în primii 25-30 de ani, în prima generație de existență a tehnologiei informației, abia 1 miliard din populația Pământului a avut acces la tehnologia informației, unul dintre obiectivele pe care ni le propunem este ca până în 2015 să avem următorul miliard și să încercăm să facilităm accesul la tehnologie întregii populații, cât mai repede posibil.

Accesul la tehnologie este foarte important atât din punct de vedere al modului în care se face – PC-uri, telefoane mobile, noi dispozitive hardware care se lansează peste tot în lume, dar și al prețului, condițiilor în care ne putem permite să accesăm această tehnologie (fie că este vorba despre Internet café-uri sau metode noi, prin abonament, ca și la telefonul mobil). *Relevanța* este și ea foarte importantă: deși inițiativa este globală, noi trebuie să gândim local, folosind limbajul – fie el scris, vorbit sau sub formă de interfețe. Sunt atâția oameni în această lume care nu știu să scrie și să citească! Voi încheia prin a reitera punctul de la care am pornit: viitorul este al creierelor. Din fericire, România le are. Așa cum acum câteva secole aurul negru a reușit să schimbe soarta națiunii, aurul cenușiu ar putea în viitor să schimbe în bine soarta României. Vă doresc din acest punct de vedere mult, mult succes. Vă mulțumesc!

M.M.: Mulțumim foarte mult. Încheind partea introductivă, e cazul să trecem la lucrurile mult mai serioase, nu înainte de a mulțumi gazdelor noastre, domului decan Iulian Boldea, care ne-a fost de enorm ajutor, tuturor organizatorilor de aici și, nu în ultimul rând, dumneavoastră, celor care ați venit plini de speranță la o întâlnire cu unul dintre cei mai importanți intelectuali români de astăzi, Gabriel Liiceanu.

Gabriel Liiceanu: Adevărul este că la subiectul acesta nu am ajuns întâmplător. De șase decenii în România se urăște variat și continuu. În România comunistă se ura din două direcții: de sus în jos și de jos în sus. Se ura din principiu. De sus în jos: era evident că guvernării unei țări, care socoteau că populația este inaptă de libertate și care o guvernau numai cu ajutorul minciunii și terorii, o disprețuiau și o urau. Tot din principiu se ura și de jos în sus, de vreme ce guvernării fuseseră impuși cu forța, iar alegerile se dovediseră o mascaradă. Apoi, când lucrul acesta

a fost dat uitării și când regimul comunist s-a instalat "pentru totdeauna", ura a început să se hrănească din umilirea cotidiană. Toată lumea era infantilizată: fiecare gest care alcătuia viața noastră stătea sub binomul "e voie" – "nu e voie". Aveai voie să spui asta, și nu asta, aveai voie să vezi asta, și nu asta, aveai voie să mănânci asta, și nu asta, aveai voie să te înmulțești atât, și nu atât, aveai voie să te distrezi așa, și nu așa. Patruzeci și cinci de ani trăiți în frustrare, mizerie și frică transformaseră România într-un tărâm al urii. Sentimentul activ al urii – activ, la drept vorbind, doar la o parte din populație, cea care încă mai avea sentimente publice – poate explica, într-o măsură cel puțin, căderea lui Ceaușescu.

De 17 ani încoace, de la "revoluția din decembrie 1989", lucrurile s-au schimbat și totuși cantitatea de ură acumulată în corpul societății românești pare să rămână intactă și să se diversifice. În primul rând, pe un plan strict psihologic, în condițiile în care resursele de creativitate se pot acum manifesta, reușita faptei cuiva a ajuns să fie cântărită la noi prin cantitatea de ură pe care ea o stârnește. Ura, așadar, ca simptom al reușitei. Lucrurile merg până într-acolo încât, "de dragul" urii, oamenii sunt dispuși să facă orice, la limită să te împiedice să faci (chiar dacă astfel pierd odată cu tine), decât să-ți vadă numele aureolat și isprava recunoscută public. Se ajunge astfel la "ura sinucigașă", în care coechipierul preferă să te placheze decât să-ți lase în seamă golul victoriei. Pe de altă parte, în plan social, ura care își are izvorul în cei 45 de ani de comunism pare inepuizabilă. Urăsc cei ce constată că persoanele care le-au schilodit viețile și destinele în comunism vor ca, după ce și-au păstrat locurile, funcțiile și atribuțiile puterii, să le organizeze iar, tot ei, viețile și destinele în noua societate. Aceștia din urmă, la rândul lor, îi urăsc pe cei care îi contestă și care le periclitează, prin tresăririle lor periodice de indignare și prin protestele lor mai mult sau mai puțin sistematizate, privilegiile, impunitatea și puterea.

Pe acest fond, am socotit că o reflecție asupra problemei urii este cât se poate de bine-venită: orice lucru *înțeles* poate fi mai lesne stăpânit. În același timp, este straniu să constăți cât de puțin loc a acordat gândirea modernă unei chestiuni care face parte dintre trăsăturile înseși ale modernității: de la sfârșitul secolului XIX istoria omenirii se definește prin explozia periodică, simultană sau alternativă a patru feluri de ură: ura de clasă, de rasă, de națiune și ura religioasă. Gânditorul care a mers cel mai departe pe linia evaluării impactului urii în societatea modernă și pe relația acesteia cu clasa intelectuală a fost Julien Benda.

conferințele microsoft

Căderea în uitare, dacă nu ignorarea sistematică, a cărții sale *La trahison des clercs* (*Trădarea cărturarilor*), apărută în 1928¹, nu poate fi explicată, într-un secol al tuturor angajărilor vinovate, decât într-un singur fel: prin ea, cei mai mulți intelectuali s-au văzut confrunțați cu o imagine de sine deloc complezentă. Ei erau acuzați de a fi abdicat, de dragul "pasiunilor politice", de la menirea lor eternă: aceea de a apăra, peste vremi, valorile de adevăr, bine și dreptate ale omenirii.

Când a scris cartea, Benda nu avea, așa cum am avut-o noi desfășurată retrospectiv, imaginea istoriei din secolul XX cu tot cortegiul atrocităților lui. Cu atât mai surprinzătoare, prin caracterul ei premonitiv, este analiza sa. Paginile de față s-au construit în fond pe ideea centrală a cărții lui Benda: "Secolul nostru va fi fost secolul organizării intelectuale a urilor politice". Am încercat, în textul conferinței mele, să detaliez această idee, punând-o față în față cu ura și cu crima originare, proprii lui Cain, și să arăt, pe urmele lui Benda, ce eficacitate infinit mai mare are ura modernă față de cea biblică, care, nefiind dotată cu o *ideologie*, nu putea face din ființa umană echivalentul unei bombe cu neutroni, în speță, cu vorbele lui André Glucksmann, o "bombă umană". Această bombă încărcată cu ură, de departe cel mai explozibil "material" imaginabil, a putut omorî în secolul trecut peste o sută de milioane de oameni și, după semnele existente, potențialul ei de a ucide este de-parte de a se fi epuizat. "Bomba cu ură", bomba fabricată din patimă umană și dotată cu ideologie, este pesemne singura "armă globală", singura prin care specia umană va reuși să își vină de hac.

În sfârșit, am încercat să văd care este raportul intelectualului cu ura după 1989 în România: cât de departe se află el, după ce a ieșit din comunism, de menirea sa eternă și în ce condiții mai poate ieși el astăzi în piața publică, fără ca prin asta să ia automat parte la "organizarea intelectuală a urii"?

INTELECTUALII SLURA ÎN ROMANIA DUPĂ 1948 ȘI PANA ASTAZI

1. Până în 1989

Timpul și lumea care au început după al doilea război mondial au semănat pentru români cu un coșmar. Un coșmar este un scenariu al vieții în care intri fără ca, din viața ta anterioară, ceva să-l fi prevestit. Istoria se răstoarnă pur și simplu și, de la o zi la alta, nimic nu mai seamănă cu ce a fost.

Deosebirea dintre ce s-a întâmplat în Rusia după 1917 și ce s-a întâmplat la noi după război este enormă. În Rusia, revoluția, "marea revoluție", se anunțase. Fuseseră semne prevestitoare ale ei. Încă din secolul al XIX-lea, Rusia avea cel mai puternic contingent de "intelighenție" din lume, avusese primul grup terorist din lume (cel care își propusese să îl omoare, și în cele din urmă reușise, pe țarul Alexandru al II-lea), avusese primele organizații din lume în al căror program teroarea politică era înscrisă în mod explicit. În Rusia existase revoluția din 1905, încercările bolșevice de a lua puterea au avut loc în trepte, armata rusă a fost atrasă în revoluție, populația Rusiei s-a împărțit în "albi" și "roșii" și așa mai departe. Altfel spus, tot ce s-a întâmplat acolo a fost organic, a ținut de istoria lor. Masele antrenate în revoluție au fost ale lor, partidele și facțiunile care și-au disputat supremația în preajma revoluției au fost ale lor, intelectualii care au condus lovitura de stat au fost ai lor, leninismul și-a avut originile lui rusești, așa cum și cruzimea și teroarea instaurate după Revoluție își aveau precedentul în istoria Rusiei.

Nimic din toate astea nu a existat în România. Comunismul a apărut în România ca un fenomen suprapus, venit de undeva din țările cerului istoric, adus pur și simplu de istorie pe tavă și servit poporului român ca unic meniu politic vreme de câteva decenii. Apărut așa, prin simpla meteorologie a istoriei, nu s-a pus nici o clipă problema că cineva, din interior, l-ar fi putut pregăti. În România

nu a existat nici un intelectual căruia să-i fi trecut prin cap să organizeze intelectual ura de clasă. Impactul cu acest comunism de import, lipit cu forța pe o istorie total străină de el, a fost de aceea năucitor. Spre deosebire de Rusia, în care intelectualii își "trădaseră" statutul de cărturari investindu-și viața (și cei mai mulți găsindu-și moartea) în organizarea pasiunii politice numite "comunism", în România, pe intelectualii noștri nu-i aștepta decât o trădare meschină, mizerabilă, lipsită de glorie. Confrunțați cu o anomalie a istoriei de care luau cunoștință pe măsură ce o descopereau, ei au trebuit să trădeze nu numai statutul lor tradițional, de cărturari, ci și pasiunea politică care li se propunea, de vreme ce, necrezând în ea, nu o puteau trăi decât maimuțărind-o. Altfel spus, nu puteau "trăda" măreț, în varianta rusească, pentru că, spre deosebire de fanaticii lor colegi din Est, ei nu erau traversați de nici o pasiune pe care ar fi urmat să o organizeze. Singura autentică, și de origine autohtonă, pe care o avuseseră, caracterizată de Cioran drept o "convulsie", "amestec de preistorie și profetie, de mistică a rugăciunii și a revolverului"², fusese temperată de mareșalul Antonescu. Neputându-și asuma în chip autentic o pasiune politică de import, intelectualilor români nu le-au rămas decât trei căi de urmat: 1. să refuze pasiunea intrată peste noapte în țară și să ia drumul închisorilor; 2. să se abstragă din istorie, să ducă o existență stearsă și să-și consume pasiunea pentru artă sau metafizică în clandestinitate; 3. să mimeze pasiunea politică ce li se propunea în schimbul unor înlesniri de viață, onoruri și felurite privilegii. Inutil să spunem că într-un regim totalitar cum era comunismul, categoria cărturarului ca apărător al valorilor eterne ale omenirii, dispare cu desăvârșire.

Mizeria oricărei pasiuni politice ajunse la putere este că are nevoie de soclu, ornamente și cântări, altfel spus de o oglindă în care, privindu-se, să-și poată confirma chipul. Pentru regimul comunist proaspăt instalat era urgentă recrutarea cât mai multor intelectuali dispuși să mimeze pasiunea politică a comunismului și să organizeze intelectual ura de clasă în tente autohtone. Trebuia mai întâi rescrisă istoria românilor (prima tentativă s-a numit "manualul lui Roller"), trebuiau, în toate domeniile culturale, găsiți predecesori pentru ceea ce se întâmplase și trebuiau eliminați cei care nu prevestiseră nimic. Dar, mai presus de orice, trebuiau găsiți "creatorii" apti să celebreze noua pasiune politică în termeni de "contribuție specific-românească". Aici erau de luat în seamă mai multe direcții: lauda țării în care ura de clasă fusese organizată intelectual pentru prima oară și în care ea și izbândise: Uniunea Sovietică și conducătorul ei, Stalin. Un întreg contingent de intelectuali s-au precipitat în această direcție. Cu romane, poeme, cantate (Mihail Sadoveanu, Geo Bogza, Anatol Vieru și alții). O altă direcție trebuia să-i găsească luptei de clasă o tradiție culturală românească. Harnici istorici și critici literari (Ion Vitner, Paul Georgescu, Ov.S. Crohmălniceanu, N. Tertulian, Savin Bratu, S. Damian etc.) au cântărit pe toate părțile istoria literaturii române și au scos la lumină potențialul revoluționar aflat în scrierile clasicilor. În sfârșit, o a treia direcție trebuia să creeze opere originale care să descrie putreziciunea claselor exploatare și răutatea lor, apoi felul în care au fost ele zdrobite de către noua republică socialistă și, în final, realizările acesteia și succesele obținute de clasa muncitoare (industria socialistă, întrecerile socialiste și frunțașii ei), țărănime (colectivizarea) și noua intelectualitate (credincioasă Partidului) în edificarea socialismului. Aici, la loc de frunte s-au aflat operele lui Petru Dumitriu, George Călinescu, Zaharia Stancu, E.M. Galan, Maria Banuș, Mihai Beniuc, Dan Deșliu, Eugen Barbu.³

Acest lucru a durat câtă vreme noii conducători comuniști nu trebuit să-i mulțumească "poporului frate sovietic" care îi adusese la putere. Când și-au dat seama că au învățat tot ce era de învățat în materie de

represiune și de guvernare prin teroare, altfel spus când comunismul românesc, odată cu Ceaușescu, a simțit că poate să stea pe picioarele proprii și să devină "naționalist", în istoria intelectualității românești a început o nouă perioadă și, odată cu ea, și istoria "trădării cărturarilor" români a cunoscut o nouă formă, ultima și cea mai joasă în materie de trădare a unui statut de intelectual. Ce aveau ei acum de "organizat intelectual", după ce generația precedentă își împlinise în mod exemplar misiunea în materie de gestionare intelectuală autohtonă a urii de clasă? Ce le mai rămânea lor de făcut pentru a atinge același grad de exemplaritate? Dușmanul de clasă dispăruse, recunoștința pentru poporul-frate dispăruse, bazele "noii societăți" fuseseră puse... Toate forțele intelectuale au devenit dintr-odată libere. Libere și doritoare să se năpustească într-o nouă direcție pentru a juca miza abjecției pe o singură carte. Cartea aceasta s-a numit Ceaușescu, iar ceea ce li s-a dat lor de "organizat intelectual" a fost cultul acestui om sub forma celei mai mincinoase pasiuni colective din câte a cunoscut vreodată istoria poporului român. Predecesorii acestei generații fuseseră "intelectuali căzuți" de două ori: o dată din statutul lor de "cărturari", de veghetori la respectarea standardelor morale ale omenirii; a doua oară din statutul lor de "intelighenți", de organizatori intelectuali ai unei pasiuni politice (nu avuseseră nici una, iar pe cea a urii de clasă au organizat-o calp, mimând, pentru bunuri lumești, sentimente care nu-i încercau defel). Acum, odată cu organizatorii cultului lui Ceaușescu, intelectualul român cădea a treia oară și, în felul acesta, dădea căderii dimensiunea ei ultimă. Devenea maestrul grotesc al unei ceremonii lipsite de fast. Căci acum el își folosea talentul nu numai pentru a preamări un regim criminal, ci pe reprezentantul agramat al acestuia, pe care în particular îl considerau paranoic și imbecil, căruia îi scoreau porecle și pe seama căruia făceau bancuri. Lui și soției lui – nici unul nu știa să scrie – le-au dat titluri de academicieni și, în felul acesta, au distrus simbolul excelenței spiritului care este Academia și pe ei odată cu el. Evoluând de la ipostaza de "organizatori ai urii" la aceea de "organizatori ai cultului", au acceptat să se sinucidă în multiple feluri: și-au prostituat talentul și și-au mutilat gustul; au distrus substanța semantică a celor mai importante cuvinte ale limbii ("onoare", "adevăr", "popor", "dreptate", "demnitate", "libertate", "conștiință"), cele prin care se edifică proiectele comunitare, se imaginează destinul unui popor și de care o comunitate lingvistică are nevoie pentru a-și împacheta, onorabil, istoria; ridicând în slăvi o ființă inferioară, au dat poporului român un standard de valori și de omenie extrem de scăzut; făcând din cinism suprema regula de comportament, le-au atrofiat conștințele simțul orientării în viață și au răpit unui popor, care avea nevoie de ele, reperele morale. Pe scurt, au devastat spiritul românilor și substanța morală a societății

românești. Considerând comunismul etern, au făcut greșea să-și treacă numele într-un catalog al rușinii făcut chiar de ei și purtând ca titlu cuvântul "Omagiu". Și-au făcut astfel singuri inventarul dizgrației lor, într-un straniu gest de imprudență, masochism și nerușinare: Adrian Păunescu, Sergiu Nicolaescu, Radu Beligan, Zoe Dumitrescu-Buşulenga, Sabin Bălașa, Ștefan Milcu și mulți, mulți alții. Lipsiți de perspicacitate, și-au ridicat singuri un obstacol pe drumul destinului lor: după 1989, au trebuit să găsească explicații plauzibile pentru inexplicabil. Nici unul nu a simțit nevoia să se căiască. Câțiva s-au retras discret. Cei mai mulți au încălecat noul cal al istoriei, numit "tranziție", și au explicat că fuseseră "victime". Alții, mai ingenioși, și-au argumentat autenticitatea sentimentelor: îl iubiseră cu adevărat pe Ceaușescu. Însă apoi s-au văzut nevoiți să găsească argumente pentru a transforma un criminal într-un erou și instituțiile sale de represiune în redute ale patriotismului. De bine, de rău, ceilalți intelectuali au acceptat. Au spus că toți fuseserăm vinovați și că, omenește și creștinește, nimeni nu are dreptul să ridice piatra. Fiecare avea ceva îndemn în trecutul său, fiecăruia îi alunecase poate cândva piciorul. Se părea, după 1989, că se merge către un armistițiu general. Uniunea Scriitorilor, celelalte Uniuni de creație și Academia nu au deschis dosarul trecutului. Lucrurile s-au petrecut ca în *Parfumul* lui Süskind: după ce, la vederea eroului stropit cu un parfum misterios, cetățenii unui orașel respectabil se dedau unei irepresibile și devastatoare orgii, a doua zi toată lumea trece teribila întâmplare sub tăcere. Înaltele noastre foruri s-au mulțumit să coopteze noi membri din exil și să-și aleagă alții post-mortem.

2. Intelectuali și ură "în tranziție"

Aceasta e zestrea intelectuală cu care românii au trecut pe celălalt mal al istoriei. În perioada pe care am numit-o "organizarea intelectuală a cultului", existaseră, ce-i drept, și "intelectualii disidenți" (Paul Goma, Doina Cornea, Mihai Botez, Dorin Tudoran, Radu Filipescu, Mircea Dinescu și alții câțiva), singurii care, într-o societate totalitară, asumându-și riscuri pe care nimeni nu mai era dispus să și le asume, mai păstraseră ceva din memoria cărturarului tradițional moralist. Dar în această lume în care, cu o vorbă a lui Traian Ungureanu, nu existau "valori de grup consolidate"⁴, ei nu au făcut niciodată masă critică. Pe noul țărm al istoriei s-au pomenit așadar trei categorii de intelectuali: – desprînșii sau "castrații politici", cei ce se refugiaseră de la bun început în acele domenii profesionale care mai putuseră fi practicate într-un mod onorabil (critici literari și de artă, compozitori sau pictori onești, traducători de prestigiu, oameni de știință, logicieni etc.), dezvățați de orice angajare socială și persistând, inertial, pe orbita pe care îi prinsese căderea comunismului;

Continuare în pagina 18

conferințele microsoft

– compromișii, constituind pesemne majoritatea clasei intelectuale, rezultată din colaborarea cu regimul comunist în diferitele lui faze și având ca unică soluție, în absența unui minimal examen de conștiință sau a unei discrete retrageri de pe scena publică, colaborarea cu regimul post-comunist și gruparea sub steagul stângii, rebotezate, într-un dulce stil nou, "social-democrată", dar manevrând cu perfectă abilitate tehnicile de manipulare, intoxicare, obținere și păstrare a puterii de tip comunist;

– neo-moralistii, apăruiți din vechea disidență și din intelectualii necompromiși prin vreo colaborare cu regimul comunist. Aceștia, minoritari în raport cu a doua categorie, au cerut constant un proces moral al comunismului și s-au angajat în reconstrucția standardelor morale ale societății (valorile extra-temporale pierdute pe parcursul deceniilor de relativism anterioare). Această categorie, pe cât este de firavă, pe atât este de prețioasă. Argumentul cu care se încearcă îndeobște subminarea membrilor ei – de ce acum vorbiți, scrieți la gazetă și apăreți la televizor, iar înainte tăceați? – este cât se poate de stupid. Ca și când, din clipa în care un om poate vorbi, e obligat în continuare, în virtutea călușului avut cândva în gură, să tacă. (De fapt tocmai tăcerea românilor într-un moment în care istoria le-a dat înapoi darul de a vorbi – fie doar și cerugând la vot – este lucrul cel mai îngrijorător din zilele noastre.)

Dintre aceste trei categorii de intelectuali, a doua categorie a trebuit să se redefiniească, a treia, să se reinventeze. Între ele, și între simbolurile pe care ele le reprezintă, se duce astăzi lupta dintre bine și rău în societatea română. Și tot între ele zace, nestins, capitalul de ură al lumii noastre. În vreme ce "compromișii" cred nu numai că trecutul lor atamnă cât un fulg în cântarul istoriei, ci și că noua istorie ar avea de suferit fără experiența lor politică dobândită în comunism (!?), ei trebuind, în consecință, să-și păstreze funcțiile avute până atunci, "noii moralisti" cred că ieșirea românilor din mizeria actuală nu este posibilă fără un proces moral al comunismului, fără analiza reverberațiilor lui în prezent și fără proceduri sociale de lustrație.

Ura "compromișilor" pe "noii moralisti" este pesemne la fel de mare ca ura "noilor moralisti" pe "compromiși". Unii urăsc pentru că se simt delegitimați social și în pericol de a-și pierde privilegiile, pe care le revendică aproape reflex, în virtutea obișnuinței de o viață. Ceilalți urăsc pentru că li se pare impudic să audă mereu aceleași voci cântând acum o cu totul altă partitură a istoriei; pentru că așteaptă de la "compromiși" o cât de vagă scuză pentru felul în care le-au amenajat infernul; pentru că așteaptă de la ei un simplu "pas înapoi".

Deosebirea dintre cele două forme de ură este totuși enormă. Una visează suprimarea persoanei urâte; cealaltă, pensionarea ei. Una cheamă minerii și, când nu propune împușcarea pe stadioane, se mulțumește să amenințe cu "aruncarea de la balcon"; cealaltă crede în manifestația pașnică, în dialog și în buna-credință. Una trezește în noi periodic memoria violenței și a "vremurilor bune", când victoria era echivalentă cu nimicirea adversarului; cealaltă crede în "umanism" și în forțele firave ale binelui. În plus, ura pe care compromișii o resimt în fața neo-moralistilor vine și din faptul că ei sunt obligați să-și contemple în permanență compromisul în oglinda ne-compromisului acestora din urmă. Ergo, aceștia trebuie la rândul lor murdăriți. Iar asta, într-o țară care nu are legi pentru a apăra capitalul de imagine al cuiva, se face lesne prin calomnie și prin organizarea unor campanii de compromitere: trebuie demonstrat cu orice preț că toți am fost vinovați, că toți am terminat prin a ieși din infernul comunist, într-un fel sau altul, mânjiți. Reperle morale nu trebuie căutate pentru că ele nu există.

Interesant este ce se întâmplă cu neo-moralistii din clipa în care sunt atrași de

oamenii politici în jocurile lor. Cum știe un intelectual, care-și propune să reînnoade cu tradiția "cărțurarului", când anume o ieșire a sa în piața publică nu echivalează cu o trădare a funcției sale "cărțurarești" și cu intrarea pe teritoriul pasiunilor politice? El nu are decât un singur criteriu: când va crede, putând desigur și să se înșele, că optând pentru o anume forță politică sau sprijinind un om politic anume, el continuă să slujească, dincolo de vremi, valorile în care crede dintotdeauna. Traumatizat de perioada în care istoria se făcea cu el, dar peste capul lui, el are oricum obligația să intervină ori de câte ori va avea senzația că se află în fața unui derapaj al puterii. Și chiar dacă nu va reuși întotdeauna să-i împiedice pe oamenii politici să măsluiască jocul, măcar îi va putea împiedica să-și prezinte fapta ca morală și ca regulă însăși a jocului.

ÎN LOC DE CONCLUZIE

Paginile de până acum ne permit să avansăm un diagnostic privitor la starea actuală a societății românești. Înclin din ce în ce mai mult să cred că imposibilitatea românilor de a-și regăsi un suflu istoric se explică prin capitalul de ură acumulat în societatea lor după 1945. Acest capital nu a putut fi nici desființat și nici consumat în "anii tranziției", pentru că ura acumulată de-a lungul câtorva generații se constituie în cele din urmă ca un enorm deșeu al istoriei. Toxicitatea și imperisabilitatea acestuia sunt atât de mari, încât el nu poate fi absorbit de istoria unui popor, așa cum deșeurile din natură rămân să muteze natura pentru o lungă perioadă de timp. Produsul toxic aruncat în curtea istoriei noastre poartă numele de "socialism victorios". El a fost adus și aruncat aici de trupele Armatei Roșii, dar gestionarea lui s-a făcut cu și de către români. Și, până la urmă, de aici ni se trage totul. Temeliile solide ale urii s-au înălțat pe răul tenace pe care membrii unei aceleiași comunități și l-au făcut unii altora. Nici Gheorghiu-Dej, nici Ceaușescu și nici cei care alcătuiau anturajul acestuia nu erau "elemente alogene". Români au instilat germelele urii în poporul român, românii l-au administrat și l-au făcut regulă de viață. În cele din urmă *toți* românii au fost prinși în cercul istoric otrăvit al urii.

Am spus la un moment dat că marea victorie a lui Lenin a fost aceea de a fi adus "dușmanul" *înăuntru*, de a-l fi mutat din vagul depărtării lui extra-naționale între granițele precise ale unei țări. "Dușmanul intern", odată ajuns în țara noastră (la început ca "exploator", apoi, diversificabil la infinit, ca dușman generic al orânduirii socialiste), a fost reprezentat ca stând în permanență la pândă. Fiecare dintre noi a ajuns, într-un moment sau altul al vieții, să și-l asume ca *dușman potențial*. Într-o țară care, departe de a fi perfectă, se instalase într-o idilică și productivă acceptare a ierarhiilor existente, cei ce au primit în brațe cadoul urii organizate intelectual ca "ură de clasă", au reușit cu o remarcabilă eficacitate să obțină, în numai câțiva ani, o societate reasezată pe domnia urii. Toate acumulările lente și dificile realizate în 70 de ani de Românie modernă, precum și promisiunile devenirii lor ulterioare, s-au prăbușit în acest răstimp. În locul unei Românii care, prin ajustări și reforme succesive, avansa către propria ei maturitate organică, a apărut chipul hidos al unei țări mutilate peste noapte. La câțiva ani după proclamarea "Republicii Socialiste", poporul român semăna cu un om trecut printr-un grav accident de circulație: cu membrele paralizate, cu coastele zdrobite, cu chipul desfigurat.

Aș vrea să înțelegem întocmai ceea ce vorbim. Când Caragiale aduce în scenă, în *O scrisoare pierdută*, răul lumii românești de la sfârșitul secolului XIX, acesta își atinge cota maximă sub forma șantajului de tip Cațavencu sau Dandanache. Abjecția rămâne și ea, dacă se poate spune așa, la un nivel "idilic". Ceea ce înseamnă: ea nu decolează din griul mizerabil al existenței pentru a ajunge la teroare și crimă ca metode de guvernare.

Pe fondul existenței lor tihnite, bulversate pentru o clipă în preajma alegerilor, românii care își fac între ei măgăriile de tip caragialesc mai pot revendica, la o adică, calitatea lor comună de români "mai mult sau mai puțin onești". Consensul final nu este blocat de ura temeinică acumulată pe parcurs. Lumea strămoșilor noștri era pe alocuri grotescă, dar nu ticăloșită de la un cap la altul. Undeva, într-un strat al ființei lor, ceva continua să îi țină laolaltă, în pofida suprafeței unde se minte, se fură steaguri, se promet palme, se colportează, se înșală.

Știu, mi se poate spune că, întorcându-mă cu fața către sfârșitul de secol XIX și către interbelic, nu fac decât să mă pierd pe teritoriul unei fantasmă de care unii dintre noi au avut nevoie ca să poată supraviețui. Că sunt îndrăgostit de o simplă construcție frumoasă ce mi-a permis să înaintez în viață spărgând sloiurile de urătenie ale oceanului pe care, născându-mă, m-am pomenit plutind. Nu cred cătuși de puțin că este așa. Generația celor care nu au cunoscut comunismul nu are cum să își dea seama ce fractură a timpului istoriei s-a petrecut atunci. Asta nu pot s-o simtă decât cei care se nasc în falia creată și care, având încă în nări mirosul istoriei dispărute, pot evalua ceea ce au pierdut: *un adăpost al istoriei*. Când spun "un adăpost al istoriei" am în vedere faptul că în mod obișnuit noi nu trăim în istorie adăpostită, ci, pentru a folosi vorbele lui Eliade, sub "teroarea istoriei".

Aproape nici o generație nu a fost scutită de această urgie, care e cu atât mai teribilă cu cât oamenii o trăiesc cu senzația că, deși străină de ei (vine *peste ei* după ce s-a alcătuit peste capetele lor), ea le aparține totodată în modul cel mai intim (cei care au provocat-o sunt, totuși, oameni). Când grecii spuneau că omul este *deinôtatos*, "cel mai cumplit" dintre toate viețuitoarele existente în lume, ei aveau în vedere nu atât faptul că omul este capabil să facă răul în genere, ci faptul că el este capabil să facă rău altui om *ca și cum el nu ar fi un om*.⁶ Nu e vorba aici nici de faptul că răul făcut de om altui om este mai mare decât cel produs de o calamitate naturală, ci, repet, de faptul că acest rău este "intraspecific", e făcut de un *semen*, de o ființă *la fel ca tine*, dar care *acționează ca și cum ar fi vorba de oarbă impersonalitate a unui rău natural*. Este un rău *uman* care, ca să spun așa, "se instanțializează" la nivelul unei calamități naturale. Teribil e că acest rău, pe lângă extraordinara lui virtuozitate, le este făcut oamenilor *din imediata lor apropiere*, adică de către alți oameni ce iau chipul unei instanțe care, prin "obiectivitatea" cu care lovește, își pierde chipul uman. Răul acesta este "cel mai cumplit" pentru că are loc printr-o dublă excomunicare din specia umană: ca să poată agresa, agresorul trebuie să îl simtă pe cel agresat ca ne-om, iar cel agresat, la rândul lui, agresat fiind, îl simte ca ne-om pe agresorul său. "Teroarea istoriei" este cea mai cumplită fiindcă, deși vine *dinăuntru*, ea are înfățișarea a ceva *din afară*. Cel care te torturează, te ucide sau îți prici-nuiește, sub orice formă, răul are, ca și tine, mâini, picioare și ochi și vorbește o limbă omenească, dar el se poartă precum cea mai cumplită fiară, izbește precum cel mai cumplit uragan. Omul ca *deinôtatos* este familiarul devenit nefamiliarul suprem. Orice animal rămâne egal cu el. Omul, în schimb, este "cel mai cumplit" pentru că poate să devină altceva *dinlăuntru* lui *chiar*. El singur se poate metamorfoza.

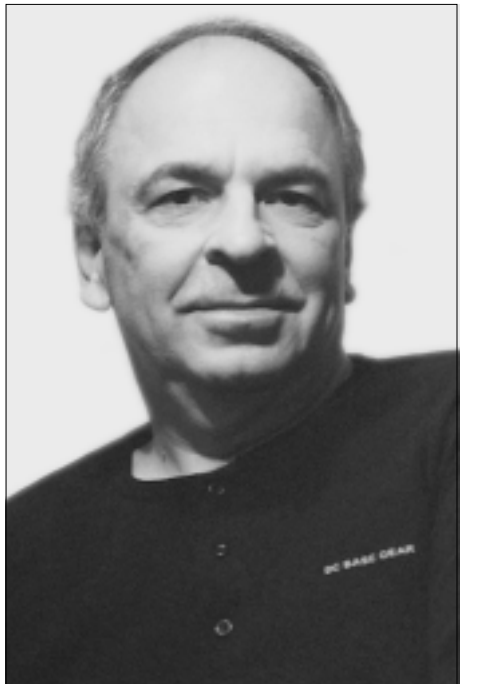
Ei bine, istoria este "adăpostită" sau este resimțită ca adăpost atâta vreme cât oamenii își păstrează unii pentru alții chipul uman, atâta vreme cât ura nu îi desfigurează. Or, asemenea celor din generația mea, eu intrasem într-o istorie care devenise peste noapte "neadăpostită". O istorie care, prin ura programată, se transformase în teroare. Dar ce anume ne-ar permite nouă să vorbim de "cealaltă" lume ca de o "lume adăpostită"? Ce garanții avem că aceea fusese o "lume normală", și nu una care trebuia "azvârlită la coșul de gunoi al istoriei"?

Pesemne că la mine au ajuns ultimele ei adieri. Fusesem, în fond, crescut în valorile ei și cu o asemenea temeinicie a vorbei și a exemplului, încât carapacea acestei educații nu a mai putut fi spartă de nici o "reeducare" și de nici o ideologie ulterioară, indiferent de asiduitatea cu care acestea îmi erau băgate zi de zi pe gât. Dimpotrivă, cu fiecare an (din cei patruzeci) pe care l-am trăit în comunism, am încercat să înțeleg mai adânc lumea pe care o pierdusem exact în clipa în care mă nășteam, precum și pe cea, hidoasă, în care intrasem din clipa în care memoria mea a început să se organizeze. Cu vremea am ajuns să cred că singurul sens posibil al existenței mele era să fac să treacă "dincolo", pe malul viitor al istoriei (cum anume arăta el habar nu aveam, de vreme ce ajunsesem să cred că voi muri sub comuniști) valorile unei lumi care se încăpățâneau să stăruie în mine.

Dar ce era această lume? Și cum arăta cealaltă, în care ajunsesem să trăiesc, confruntată cu prima? De fapt aici e toată problema. Cele două lumi, succedându-se, își dau relief oglindindu-se una în cealaltă. Și așa stând lucrurile, am să conced că ceea ce a urmat după interbelic a fost atât de oribil, încât a "deformat în bine" tot ceea ce l-a precedat, adică interbelicul însuși. Mai corect ar fi să spunem că ne-a făcut conștienți de *normalitatea* lui. Căci de fapt despre asta e vorba fără încetare când vorbim de cele două lumi: opoziția dintre ele rămâne mereu cea dintre "normal" și "anormal". Numai că aceste două cuvinte nu prea spun, prin ele însele, mare lucru. În schimb, ele se cheamă unul pe altul, asemenea plăcerii care, nu de puține ori, apare doar ca o înțetare a durerii. Altminteri, noi nu avem o reprezentare în sine a "anormalului", ca o combinație de improbabil cu imposibil.

Pentru ca să înțelegem mai bine despre ce este vorba, să ne imaginăm o clipă ce au simțit cei care s-au trezit peste noapte în comunism. Mai mult ca sigur, o bună bucată de vreme, ei nu au înțeles prea bine ceea ce li s-a întâmplat (așa cum un accidentat nu poate evalua în primele clipe urmările reale ale accidentului), într-atât realitatea nu putea fi urmată de puterea de înțelegere a minții omenești. Au crezut că instaurarea urii ca relație fundamentală între oameni, depose-darea peste noapte de tot ce ai agonisit prin munca de o viață, cuibărirea minciunii în inima însăși a limbajului și instaurarea terorii ca raport continuu între stat și cetățeni nu sunt posibile sau că, oricum, nu pot dura. Erau, toate, împotriva firii. Păreau o farsă a Istoriei. Iar a trăi împotriva firii și înăuntrul unei farse, era, desigur, o imposibilitate. Am să citez din nou din acea formidabilă carte a lui Annie Bentoiu, care face cât toate manualele de istorie din care ai vrea să afli ce s-a întâmplat "atunci":

"Așa cum era ea, lumea pe care o cunoscusem se voia clădită pe respectul legii și al principii-lor creștine, pe iubirea de oameni și nu pe ura de clasă; cele ce se văzuseră în

ultimele zile ar fi fost, în ea, de neînchipuit. În chip paradoxal, tocmai excesul actual de arbitrar și de violență făcea să renască speranța: ni se părea că ceva atât de inuman nu poate să dureze prea mult."⁷

Toți, atunci, au crezut că "cineva" din această lume (sau din afara ei) va împiedica instalarea în realitate a acestui lucru monstruos. Cu toții balansau, în așteptările lor de redresare, între Dumnezeu și americani. Dumnezeu, credeau toți, nu are cum să permită *à la longue* un lucru împotriva firii. Dumnezeu îți poate da un semnal, te poate pedepsi pentru un păcat sau altul, îți poate trimite o ciumă sau un război, de pildă, dar acestea încep și sfârșesc. Dumnezeu nu te poate pedepsi în perpetuitate. Americanii, în plan laic și istoric, iarăși nu puteau, la rândul lor, ca reprezentanți ai democrației pe pământ, să accepte lezarea tuturor regulilor de funcționare ale unei societăți moderne. Vor ști ei cum să-i oblige pe foștii lor aliați să renunțe la acest început de experiment sinistru făcut pe ființa unei jumătăți din Europa... "Vin americanii"⁸ nu era doar expresia unei speranțe, ci și a unei credințe întemeiate logic-metafizic: o aberație precum comunismul nu poate să existe în realitate, nu e compatibilă cu ea. Ea presupune o distorsiune pe care realitatea nu o poate suporta. Adevărul este că nici astăzi, unii dintre noi nu putem crede că viața noastră vreme de peste 40 de ani în comunism a fost adevărată. Ce să mai vorbim de alții care, netrăindu-l, trebuie să-și imagineze ceva care, nici trăit, nu poate fi socotit ca aieva? Cum să crezi că este adevărat să ți se ceară să-ți torni părinții, soțul sau soția, prietenii? Cum să crezi că e adevărat că poți strânge mulți oameni laolaltă și că-i poți pune să urle în cor ceva în care nici unul dintre ei nu crede? Cum să crezi că o comunitate umană poate funcționa punându-i șefi pe cretini și agramăți și dându-i deoparte pe cei competenți?

În același timp, după tot ce am citit și după nesfârșitele discuții pe care le-am avut cu mai marii mei prieteni, calificați, atât prin viața trăită atunci, cât și prin inteligența lor analitică, să vorbească despre interbelic (atenție! nici unul dintre ei nu era un fost privilegiat), pot să mă încăpățânez să afirm că și în *sine* vremurile acelea – dacă lăsăm deoparte din ele mizeria legionarismului – au fost vremuri binecuvântate. Unele în care ierarhiile erau respectate fără resentimente, în care atât valorile general-umane, cât și politetea erau, statistic vorbind, trăite în mod spontan, în care spiritul oamenilor nu cunoștea încrâncenarea și în care timpul însuși avea o tihnă a lui, o molcomie și o dulceață greu de găsit chiar și în alte, mai civilizate, colțuri ale lumii. Iar peste toată această lume dănțuia, vioi ca spiridușii din *Visul unei nopți de vară*, un spirit nebun al libertății.

Să nu mi se spună că partenerii mei de discuție erau intelectuali și că în calculul lor intra "ceva" care pentru alte categorii sociale nu era câtuși de puțin important: libertatea. Într-adevăr, libertatea nu e de mâncare, și ea, mi se poate răspunde, nu-i interesa nici pe țărani, nici pe muncitori, în nici un caz ca indice de luat în seamă când e vorba de a da o notă acelei epoci. Cu toate astea se bucurau de ea chiar și fără să știe, ca simplă emanație a mult-puținului pe care-l posedau. Sensul de libertate al posesiei sau, dacă vrem, de liberă-posesie, nu îl pierduse nimeni. Și cât de mult însemna el au aflat primii tocmai țăranii care, în locul unei așteptate noi reîmproprietăriri, s-au pomenit că li se ia tot ce aveau mai scump: pământul. Pierderea acestei libertăți a posesiei a obligat apoi un întreg popor înfometat să devină, de-a lungul câtorva decenii, unul de hoți.

Aceasta este retorta istorică în care a fost frământat melanjul de ticăloșie, lene, turnătorie, pierdere a reperelor, nimicire a relațiilor respectuoase dintre oameni și ale cărui ingrediente supreme au fost invidia, suspiciunea și ura. După 1989, cei care, pentru un pumn de privilegii, făcuseră posibilă această lume s-au aflat față în față cu ceilalți, care au fost condamnați să trăiască în ea, să se

adapteze la ea și să facă cât mai mică cu puțință porția zilnică de rușine și umilire. Se putea naște un "consens" între aceste două categorii de români? Nimic din ce îi ținuse laolaltă pe părinții lor nu mai exista acum: nici memoria vreunui război de neatârnavare sau de întregire, nici aceea a unor fapte de edificare comune. Tot ce îi lega era memoria crimelor făcute sau suportate împreună: memoria Canalelor, a Congreselor, a sălilor de sedință, a minciunilor cotidiene.

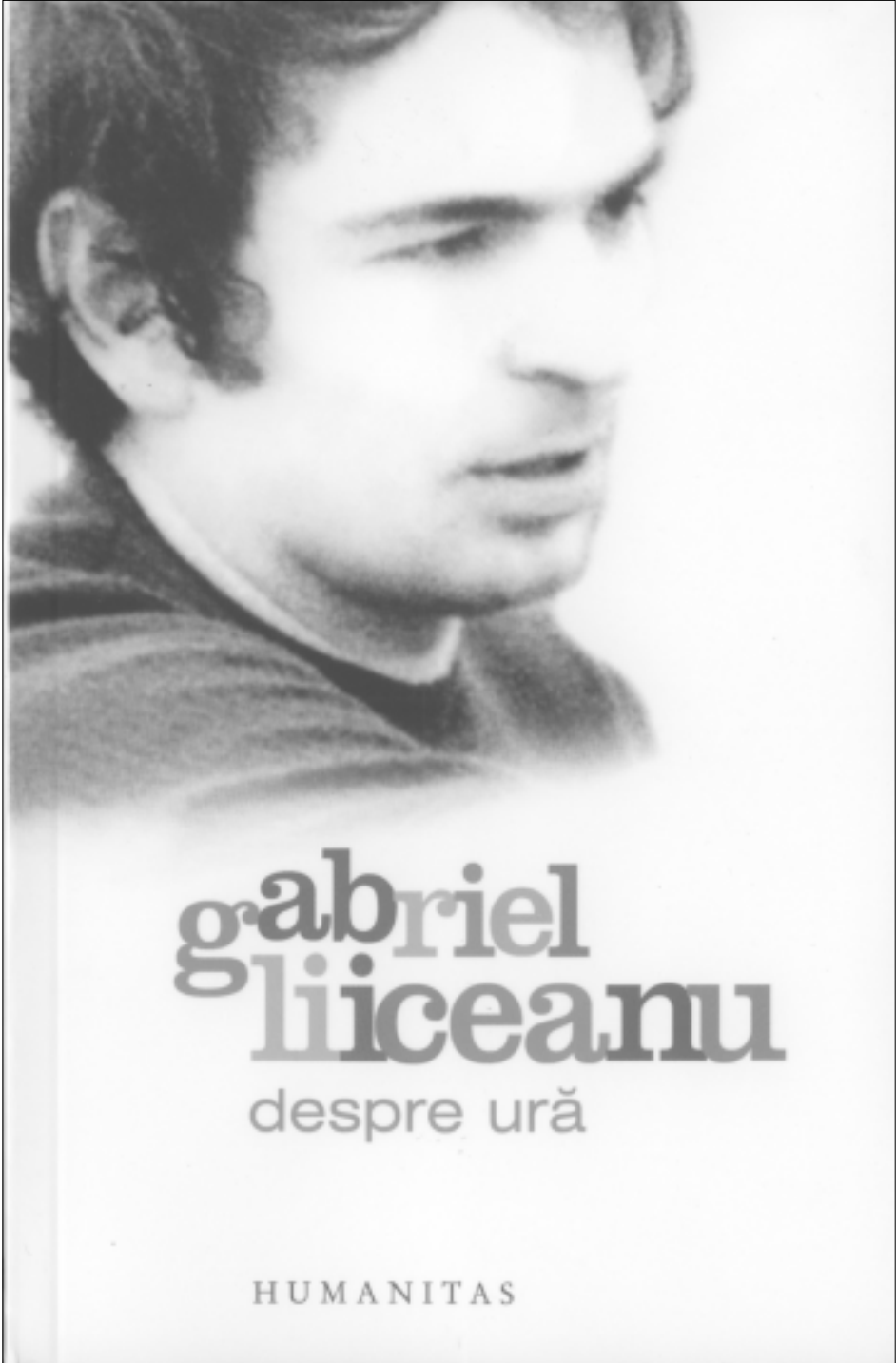
Pentru ca ura dintre aceste două categorii să se stingă, era nevoie ca membrii categoriei care diseminaseră ura în lume să facă, după 1989, un pas *înapoi*. Ceea ce însemna: să se retragă de pe scena publică și politică. Nici măcar să-și ceară scuze. Doar atât: să facă un simplu și decent pas înapoi. Cu altă ocazie, am numit această categorie, folosind un termen tehnic, "lichele", iar definiția pe care i-am dat-o dovedește că termenul este strict operațional, și nicidecum retoric sau patetic și, cu atât mai puțin, unul ce ar putea fi trecut în rândul invectivelor:

"Cuvântul «lichea» are în vedere pe acel individ care, după ce și-a nenorocit deja semenii prin prestația lui din comunism, în loc să se retragă de pe scena socială cu o urmă de sfială în privire, persistă, metamorfozat, pentru a-și nenoroci semenii a doua oară. E vorba, așadar, de licheaua care s-a autopotențat istoric. Ea se află în clipa de față, după ce a trecut cu bine pe celălalt țarm, în cele mai importante instituții ale statului și în punctele cheie ale societății românești."⁹

Or, iată, problema "pasului înapoi" încă neefectuat a rămas până astăzi marea problemă a lumii românești și ea este cea care explică de ce societatea noastră nu se poate redresa. Propunându-și să construiască o lume liberă cu aceiași oameni care făcuseră să funcționeze totalitarismul, România a reușit două lucruri: pe de o parte, s-a instalat într-o ipocrizie istorică, pe de alta, a continuat să tragă după ea, ca pe o trenă a neputinței și a imaturității sale, capitalul de ură acumulat vreme de cinci decenii. Rămânerea la putere a lichelelor (în sensul tehnic amintit al cuvântului) după căderea comunismului a reușit să mai despică o dată, prin ură, populația țării. Miza jocului a fost, atunci în 1990, și continuă să fie și astăzi, tehnic-importantă: cum se poate așterne la drum o societate care este blocată în mecanismele ei afective de funcționare? Simpla prezență în avanscena politică a celor care au contribuit prin prestația lor la un timp istoric al urii este provocatoare. Ea stârnește ura de reacție a celor care se percep, evaluându-și viețile, ca victime ale acelei perioade.

Așa stând lucrurile, câtă vreme nu va fi capabilă să pună la punct o mereu visată și amânată procedură de lustratie, singura ce ar urma să elimine de pe scena publică vechile lichele ale istoriei, România nu va putea ieși din cercul de ură în care a fixat-o generația anilor '50. În latină, *lustr*o înseamnă a purifica printr-un ritual reparatoriu un loc sau un obiect păngărit. Ritualul acesta de curățire presupunea parcurgerea înconjurătoare, cu o torță sau cu un animal de jertfă, a locului maculat sau – lucru preluat în creștinism – stropirea lui cu apă sfințită. Noi nu am reușit încă să dăm un ocol expiator comunismului, adică locului maculat de ură al istoriei noastre. Dincolo de hibeles Constituției, de neprofesionalismul politicianilor și de dezastrul din instituțiile publice, acest loc nepurificat rămâne sursa constantă de emanație a energiilor negative care, periodic, devastează societatea română.

Așa cum despre moarte nu se poate vorbi în mod fecund decât din punctul de vedere al vieții, nu am vorbit aici despre ură decât dintr-un interes plin de afecțiune pentru lumea în care trăiesc. Soarta ei nu are cum să-mi fie indiferentă. Așadar, nu-mi place să urăsc, nu știu să urăsc "de moarte" și, dacă am scris acest text, am făcut-o pornind de la stupefacția că ceva precum crima – și mai ales aceea făcută cu sistem – poate în genere să existe. Totuși ura există, după cum există și crima, iar prezența lor în viața noastră, mai ales când

capătă conotație istorică, trebuie luată în considerare. După 1948, *ura organizată ca principiu de guvernare* a pustiit societatea română: a pustiit sufletele oamenilor și relațiile dintre ei, așa cum, prin instinctele de distrugere declanșate, a pustiit acumulările trecutului și, deopotrivă – devenite ale tuturor și ale nimănui –, pământul țării, apele și pădurile ei. Procesul acesta continuă astăzi în alte forme. Ceea ce ne chinuim noi să punem pe picioare este în fond o țară devastată de efectele urii instituționalizate istoric. Am luat ura în considerare așa cum medicul, pentru a-l vindeca pe pacient, trebuie mai întâi să se aplece asupra bolii lui.

În al doilea rând, scriind aceste pagini, am încercat să risipesc câteva confuzii. "A urî" nu e un termen compact. De pildă, a urî pe cineva pentru că este spaniol, sau intelectual, sau bogat, sau inteligent nu e același lucru cu a urî pe cineva pentru că s-a mutat în casa ta, pentru că ți-a omorât familia și te-a aruncat, fără judecată, în închisoare. Faptul de a-l fi urât pe Ceaușescu nu e același lucru cu faptul de a mă fi urât Ceaușescu pe mine. Iarăși, a confunda obținerea fericirii cu înălțarea unor idealuri mărețe pe ură și crimă nu cred că este un lucru bun. De fapt, a lichida jumătate dintre membrii unei societăți și a-i convinge pe ceilalți că acesta e prețul care trebuie plătit pentru fericirea lor este suprema barbarie a modernității și o dovadă că societățile pot fi oricând victimele unor criminali periculoși.

În zilele noastre și la noi în țară confuziile sunt foarte răspândite, fie pentru că unii au nevoie să le întrețină (confuzia este starea spirituală ideală pentru manipularea conștiinței), fie pentru că alții, din prostie sau

din lene spirituală, se complac în ele. În ambele cazuri, ele sunt la fel de periculoase. O societate care trăiește în confuzie nu poate construi nimic. Ea băjbâie prin propria ei istorie și termină prin a sucomba în fața prostiei colective.

Risipirea confuziilor e așadar necesară. Printre altele, cred că intelectualii sunt necesari și pentru că sunt singurii capabili să se dedea acestor exerciții de elucidare spirituală. A pune ordine în conceptele fundamentale ale vieții nu este o chestiune de pedanterie, ci un mod de a face periodic curat în ograda minții și a vieții tale.

DISCUȚII

M.M.: Dacă cineva dintre dvs. are întrebări pentru dl. Liiceanu, rezervăm câteva minute pentru dialog.

Î: *Într-o țară în care oamenii vor să moară capra vecinului, în ce măsură credeți că mai poate exista ceva între iubire și ură?Există și un terț inclus în societatea noastră?*

G.L.: Bineînțeles că nu trăim toată ziua în febră. Am înnebuni cu toții! Vă dați seama că întregul meu discurs a fost o îngroșare a liniilor ca să ne putem orienta. Din păcate, noi trăim pe fondul permanent al unor pasiuni extreme, care se activează în momente speciale. În momente de criză socială, acest fond se activează total. Avem în noi preopțiuni de iubire și ură aflate la pândă, care pot fi activate fie atunci când există un climat spontan, fie pe linia pasiunilor care știu să fie cultivate. Mie îmi e foarte teamă de ceea ce trăim în societatea actuală. Oful meu cel

Continuare în pagina 20

conferințele microsoft

mare este că nu avem o altă – în sensul bun al cuvântului – seninătate și liniște.

Cum spuneam la început, pasiunile au o ambiguitate enormă. Există nebunia platoniciană, lăudată ca sursă a marilor înfăptuiri ale omenirii (nu se poate face nimic fără nebunie, și deci fără iubire). Nebunia iubirii mută munții din loc. Există însă și potențialul enorm al răului, situat pe versantul negativ, al urii. Problema e cum trăim noi epocile. Nu doar înșii au temperaturi, ci și popoarele. Problema e să poți traversa cu bine temperaturile ridicate ale unei istorii și să poți sta apoi pe platoul pe care se construiește cu tihnă, rațiune ș.a.m.d. Nenorocirea este că noi nu ne găsim o unitate a construcției în care valorizate să fie pasiunile pozitive, care ctitoresc.

I: Credeți că intelectualul trebuie să fie în slujba adevărurilor eterne? Nu înțeleg de ce tot timpul trebuia să existe un scop; dacă nu îl avem, îl inventăm. Cred că intelectualii ar trebui să coexiste; e un pericol ca niște intelectuali să dețină monopolul asupra adevărului. De ce toți intelectualii trebuie să funcționeze în slujba adevărurilor eterne?

G.L.: Întrebarea dvs. cred că ar putea suna așa: există cu adevărat adevăruri eterne pe care intelectualii le pot sluji? Splendoarea e că da, iar acestea sunt lucrurile ce îl pot sprijini pe un intelectual la nesfârșit când simte că pierde teren. În clipa de față în România trăim într-un moment politic-social. Trăim într-o atmosferă politică. Unii ne-am apucat să facem și să semnăm apeluri. Mă puteți întreba: "atunci nu v-ați angajat, nu ați coborât de pe piedestalul valorilor abstracte și pus piciorul în agora?" Nu, pentru că în acel apel criteriul era exact reamintirea unor valori: de pildă binele României dincolo de un partid politic sau altul. În clipa în care intră în politică, intelectualul e liber să o facă, se poate înscrie într-unul din cele 15.000 de partide existente în România. Trebuie să devină însă conștient că dezertează, pierde poziția de pe care poate vorbi de la o înălțime oarecare, care păstrează rezervorul de moralitate al unei societăți. Nu poți fi angajat într-o pasiune politică sau într-un partid politic fără să faci compromisuri de tip lumesec.

I: O altă întrebare ar fi dacă omul mai are nevoie de cineva care să îi indice direcția?

G.L.: Cum să nu aibă nevoie? Trăim într-o cultură de pasiuni politice, de viziuni parțiale. Nu trebuie să existe oameni a căror unică menire este ținerea cumpenei? Orice putere are tendința de a derapa. Nu e normal să existe categorii umane care încearcă să contracareze derapajele oricărei puteri, indiferent din ce direcție vine ea?

I: Care considerați că este următoarea amenințare totalitară care ar putea purta girul intelectualității? În Omul recent dl. Patapievici identifica în corectitudinea politică cea mai mare amenințare la adresa societății deschise după prăbușirea regimurilor comuniste.

G.L.: În mod limpede, amenințările sunt două. În lumea noastră, în civilizația de tip american-european, este, într-adevăr, corectitudinea politică. Lucrurile se fac iarăși "în grup", se-ul trece în prim plan, cu gradul său de impunere: se face, nu se face, se spune, nu se spune, așa se vorbește și se poartă corect. Marea amenințare în clipa de față este în schimb terorismul pe linia fanatismelor religioase. Tot ce spuneam putea fi ilustrat la un moment dat cu omul care urăște, ucide și devine erou. Este un personaj la modă. Cel care face kamikaze de dragul Islamului și intră în Paradisul cu pricina este un personaj justificat, lăudat, devenit erou.

Dacă astăzi trăim în prăpastia religiilor și oamenii se împart din nou pe categorii iar ura îi vizează ca membri ai unei categorii, lucrurile sunt destul de limpezi. Suntem departe de a putea spune că s-a epuizat capitalul de ură sau de crimă al omenirii. Renaște mereu, pe o falie sau alta. Din fericire, știm exact care sunt direcțiile. Nu cred că sunt mai mult de patru. Benda le-a înșirat, le știm cu toții, le-am trăit: clasa, rasa, națiunea și religia. Chestiunea intelectualilor este o subcategorie

a urii de clasă.

I: Probabil că traiectoria secolului XX se poate caracteriza prin sintagma "moartea unui om e o tragedie, moartea câtorva milioane - statistică?" Credeți că e la fel și în cazul urii? Ați dat exemplul lui Cain și Abel. Credeți că ura individuală e mai ușor de pus pe tapet?

G.L.: Mai există astăzi ură pusă în scenă în acest fel? Ura unui individ față de altul? Știți povești de acest gen? Se discută la nivel de uri de masă. La modă este ura anti-americană.

I: Puteți să-mi spuneți un mod practic în care noi, oamenii de rând, putem să ne cultivăm valorile, să devenim niște oameni autentici, care nu doar vorbesc despre valori, ci le simt, le trăiesc și se hrănesc din ele, și un altul în care putem exprima aceste valori către ceilalți, pentru a ne realiza misiunea de stâlpi ai valorilor, la nivelul la care putem fiecare?

G.L.: Fiecare dintre noi poate face ceva pe raza lui de acțiune. Fiecare are posibilitatea să își satisfacă statutul de cărturar, de slujitor al spiritului acolo unde e, cu mijloacele și puterile sale. Ale mele sunt limitate la a scrie, ale dvs., probabil, la a vorbi în jurul dvs., ale șoferului de taxi din București, spre exemplu, la a-ți explica de cum te urci în mașină ce trebuie să votezi etc. La locul lui, fiecare individ își întinde antenele. Fie dintr-o pasiune politică, fie dintr-o poziție umanistă. Ca intelectual, în mintea mea umanismul e singura soluție. Nu am să cred niciodată în altceva.

I: În conflictul Cain și Abel Dumnezeu a intervenit. Crima a luat acum proporții, s-a civilizat. Dumnezeu mai are vreun rol? Cei care au făcut crima sunt pedepsiți, cum a fost Cain?

G.L.: Sunt pedepsiți tot la nivelul instituțiilor umane. Trebuie să luptăm pentru existența unei justiții reale. Marile condamnări în procesele politice se dau întotdeauna în termeni umaniști. Dacă citiți rechizitoriul de la Nürnberg, mai ales cel al procurorului francez, există acolo un patetism de tip umanist extraordinar. Când se vorbește despre crime împotriva omenirii, este din nou vorba de un discurs ce are la bază o origine de tipul biblic despre care vorbeam, dar mult mai elaborat, mai rafinat, speculativ. Ce se tipă azi în România? Că se vrea justiție! Se dau bătlăii în jurul justiției. Acest lucru spune deja ceva despre persistența acestor idei abstracte eterne. **N**justiții există doar în țările cuprinse de ideologii totalitare, unde justiția devine brusc relativă. Se pierd valorile de umanitate, nu mai există crime împotriva oamenilor. Încep să apară unități de măsură diferite: sunt crime bune, rele etc.

I: Credeți că această lume ar putea exista fără ură?

G.L.: Nu. Macchiavelli spune că trăim într-o lume căzută, unde nu există Paradis. Este o lume a păcatului, în care binele e uneori atins prin mijloace rele, iar minciuna funcționează uneori ca mijloc într-un scenariu al binelui public. În fond, povestea lui Cain și Abel reprezintă ștampilarea speciei umane cu pasiunea urii. Ea este prima poveste. Povestea de iubire nu apare decât într-o formă foarte stranie. E foarte ciudat că în Biblie, în Vechiul Testament, crima originară nu este cea a lui Cain. Păcat originar este considerat cel al mâncării din Pomul Binelui și Răului. M-am întrebat de ce nu e crima lui Cain cea originară? Scenariul iubirii nu există decât dinspre Dumnezeu înspre oameni, iar Dumnezeu din Vechiul Testament nu e foarte îndurător. Vechiul Testament începe cu punerea speciei umane sub pecetea urii.

I: Ați spus că vă revendicați de la un umanism și aș vrea să vă întreb ce fel de umanism? Unul antropocentrist sau unul teo-antropocentric. Întrebarea mea conține două sub-întrebări: la 15-16 ani după ce ați realizat Exercițiile de admirație, care dintre cei doi intelectuali, Cioran sau Țuța, considerați că a înțeles mai bine perspectiva existenței? Știu că ați făcut un pelerinaj la muntele Athos...

G.L.: Aș fi un impostor să spun că am făcut un pelerinaj. Am făcut o vizită.

I: În ce măsură v-a influențat felul de a vedea și a înțelege toate aceste probleme grave ale existenței?

G.L.: Vreți un răspuns sincer? Nu l-aș compara pe Cioran cu Țuța pentru că unul este un intelectual de o mare anvergură, iar celălalt este un om cu anvergură. Nu am măsură comună să îi judec. Cioran este unul dintre cei mai mari comentatori ai condiției umane. A înțeles enorm și a comunicat ce a înțeles. Țuța nu a avut prilejul să facă o operă, iar în puținul pe care l-a scris și e valabil, acele vorbe ale lui (323, parcă) se transmite un mod de percepere a lumii cu care poți fi de acord doar parțial. La Cioran apare un alt fel de înțelegere, mult mai adâncă. Nu cred însă că aceasta este problema.

Referitor la Athos: nu știu dacă e bine să vă povestesc pentru că nu e bine să practici sinceritatea în public. M-am dus cu un program al televiziunii la care m-am pliat, împreună cu Andrei Pleșu. Ajungând acolo, evident că am fost foarte curios să văd cum arată sfîntenia la ea acasă. Am întâlnit un amestec de înțelepciune dobândită, ca să spun așa, fatal, printr-o condiție a recluziunii și a meditației combinată cu sechele de primitivism spiritual masive. Ortodoxia noastră suferă de un lucru anumit. Prelații occidentali și marii monahi ai Occidentului proveneau de obicei dintr-o clasă nobiliară care se retrage din lume cu un bagaj cultural formidabil. La Muntele Athos și la schitul românesc, majoritatea sunt oameni veniți din plugărie, meserii, țărănime, care vin deci cu o curățenie a percepției lumii dar cu o incultură care dă și ea roade și ține contrapartea privativă a celeilalte impotații.

Nu este, deci, atât de simplu. Teologia este un lucru greu, presupune și suflet și minte pentru a judeca problemele. Nu întotdeauna este suficientă o rezolvare rapidă, cu înțelepciunea țărănească. Eu sunt un intelectual deformat de cultura occidentală și nu cred că lucrurile credinței nu au nevoie și de rafinament cultural. Cât despre umanismul în care cred, acesta este omenia.

I: Separată, să zicem, de fundamentul ei divin?

G.L.: Dacă mă trageți iar pe panta sincerității, vă voi spune că în România a ajuns să presupună curaj să spui că ești pe un drum la capătul căruia nu ai ajuns și că îți poți permite să te întreb cum stau lucrurile. Lucrurile credinței nu sunt soluri solide fenomenale pe care te așezi și mergi cu pas zdravăn. Este un teren care poate sta sub semnul îndoielii și în care, dacă nu ai credința ca un dar, ca o grație, ca un har, te poți bălba în fața unor

adevăruri la care nu ai acces pe o cale obișnuită. La noi această libertate a necunoașterii certe, și deci a unei rezerve, este notată prost. Eu aș fi foarte fericit ca toată lumea să practice omenia, fie și fără credință ultimă. Am cunoscut foarte mulți oameni care fac bine mătănnii și fac foarte prost lecția Domnului.

M.M.: Vă mulțumim foarte mult încă o dată. Sperăm să revenim și vă mulțumim de pe acum pentru viitoarea dvs. prezență.

Notă: Textul lui Gabriel Liiceanu este preluat din volumul *Despre ură*, București, Editura Humanitas, 2007)

¹ Julien Benda, *Trădarea cărturarilor*, Humanitas, București, 1993 (trad. din franceză Gabriela Creția).

² E.M. Cioran, *Mon pays/Tara mea*, ediție bilingvă, Humanitas, București, 1996, p. 18 (trad. din franceză Gabriel Liiceanu).

³ Cititorul poate obține o panoramă completă a felului în care intelectualii români s-au aliniat "exigențelor" ideologice ale epocii din trei lucrări: M. Nițescu, *Sub zodia proletcultismului*, Humanitas, București, 1995 și Ana Selejan, *Trădarea intelectualilor. Reeducare și prigoană*, Cartea Românească, București, 2006 și *Literatura în totalitarism*, 6 vol., Cartea Românească, București, 1999.

⁴ Vezi Traian Ungureanu, *Despre Securitate. România, țara "ca și cum"*, Humanitas, București, 2006, p. 7.

⁵ Știu, acesta e un lucru scandalos pentru cei care cred că asemenea dihotomii sunt, logic, greu de susținut, iar social vorbind periculoase, dar mărturisesc că eu nu sunt capabil să-l disting altfel pe dl Vadim Tudor de doamna Doina Cornea sau pe dl Sergiu Nicolaescu de dl Cristian Mungiu.

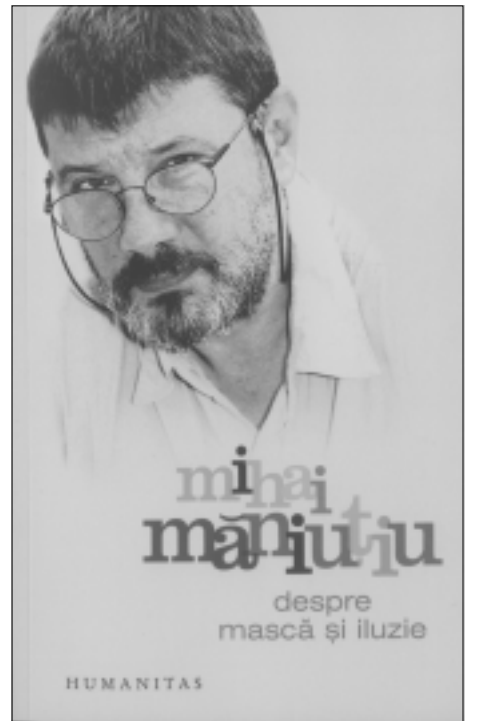
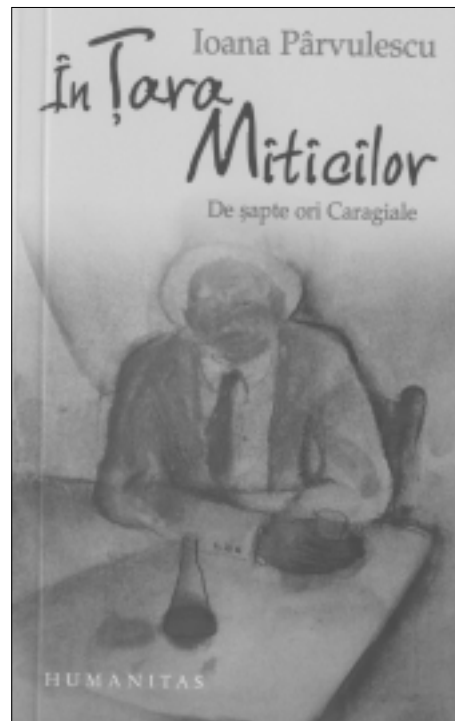
⁶ Omul ca "lucrul cel mai cumplit" (*to deinótaton*) din câte există, descris ca atare într-un vers al *Antigonei* lui Sofocle, a făcut obiectul unei analize faimoase a lui Heidegger (vezi *Introducere în metafizică*, Humanitas, București, 1999, pp. 198-201). O analiză a lui *deinón* se află și în cartea mea *Despre minciună*, Humanitas, București, 2006, pp. 35-40.

⁷ Annie Bentoiiu, *Timpul ce ni s-a dat*, Vitruviu, București, 2007, vol. II, p. 176.

⁸ Există o întreagă carte cu acest titlu, în care sunt analizate toate conotațiile ascunse în expresia atât de vehiculată printre români la începutul deceniului: Bogdan Barbu, *Vin americanii*, Humanitas, București, 2006.

⁹ Gabriel Liiceanu, *Apel către lichele*, Humanitas, București, 2005, ed. a III-a revăzută (ed. I, 1992), p. 8.

la HUMANITAS

TERESA FERRO

FINE DELLE LEZIONI

AFRODITA CARMEN CIONCHIN

"Omul cu M mare se află în moartea cu m mic", scria Nichita. Început de iunie, fine delle lezioni, sfârșitul cursurilor, Teresa Ferro a mai încheiat un an universitar și "s-a dus să moară puțin", împlinind un destin uman și profesional complet asumat și pus în slujba culturii, în sensul profund etimologic al termenului: a cultivat limba și literatura română printr-o intensă și generoasă activitate didactică vreme de mai bine de un deceniu (începând din 1994) la Universitatea din Udine, unde a consolidat, continuând opera predecesorilor, o apreciată școală de românistică, ce a înregistrat în ultimii ani un număr în creștere de studenți. Pentru o perioadă (1997-2000) a predat limba română și la Universitatea din Catania.

A cultivat cu pasiune și rigoare intelectuală lingvistica românească pe care a îmbogățit-o cu o serie remarcabilă de studii de specialitate, care se deschide prin *Contributi alla storia di una voce balcano-romanza di origine controversa: rom. jupân*, în "Revue de Linguistique Romane" (Strasbourg, 1984), și se încununează în trei volume: *Latino e lingue balcaniche nella formazione del romeno* (CUECM, Catania, 1992), *Latino, romeno e romanzo – Studi linguistici* (Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2003), *I missionari cattolici in Moldavia. Studi storici e linguistici* (Ed. Clusium, Cluj-Napoca, 2005), cel din urmă marcând o fază ulterioară de cercetare în care perspectiva strict lingvistică este susținută de o interesantă și ofertantă perspectivă istorico-religioasă. Lucrările sale au fost scrise atât în italiană, cât și în română (*Despre unele concordante fonetice româno-italiene meridionale*, în "Studii și Cercetări Lingvistice", Ed. Academiei, București, 1993; *Sursele latine și limba română: probleme vechi și perspective noi*, în "Analele Universității din Timișoara", 1996, etc.), fiind publicate la importante edituri din Italia, dar și din România, și oferind, astfel, acea auspicabilă posibilitate de circulație în interiorul și spre beneficiul comunității științifice, dar și al publicului larg.

Cu o neistovită constanță Teresa Ferro a întreținut relațiile de cooperare româno-italiană, în calitate de coordonator al unor programe Socrates și Tempus, susținând în acest cadru cicluri de conferințe la Universitățile din București, Timișoara, Cluj, Craiova, Iași, Oradea, dar și ca organizator, începând cu anul 2000, al unei ample game de inițiative de promovare a limbii și culturii române la Universitatea din Udine și în mediile culturale friulane. Ca președinte al Asociației culturale italo-române "Alba Iulia Nord-Est" din Udine,

înființată în 2004, a sprijinit programele de integrare socio-culturală a românilor din Friuli în societatea italiană, propunând un posibil model pentru dimensiunea individuală și mai ales colectivă a medierii lingvistice și culturale. A organizat, de asemenea, colocvii internaționale și cicluri

de conferințe dedicate raporturilor istorice dintre Italia, România și cultura Europei Centrale; menționăm în acest sens colocviul internațional desfășurat în perioada 11-14 septembrie 2002 la Universitatea din Udine sub titlul *Romania e Romània: lingua e cultura romena di fronte all'Occidente*, ideat ca un omagiu marelui lingvist român Eugen Coșeriu (lucrările colocviului au apărut în volum sub îngrijirea Teresei Ferro, Ed. Forum, Udine, 2003). La acestea se adaugă o fructuoasă colaborare de lungă durată la activitățile științifice ale Centrului Internațional pentru Plurilingvism din Udine și ale Institutului Român de Cultură și Cercetare Umanistică din Veneția.

În același spirit academic prin care se distinge personalitatea sa intelectuală a

cultivat și italianistica din România, fiind, din 2003, profesor asociat la Catedra de Limbă și Literatură Italiană a Facultății de Litere de la Universitatea din Oradea.

În 1998 a fost numită membru de onoare al Institutului de Lingvistică "Iorgu Iordan - Al. Rosetti" al Academiei Române, iar în mai 2003 i-a fost conferit titlul de doctor honoris causa al Universității de Vest din Timișoara.

A cultivat cu sensibilitate, grijă și afecțiune, relațiile interumane – cu studenții, cu colegii, cu toți cei care i-au fost și continuă să-i fie aproape.

Un om, un destin, un demers de edificare culturală. Omul cu M mare se află în moartea cu m mic sau, poate, dincolo de ea.

O AMINTIRE

DANIELE PANTALEONI

Un gol. Un gol imens este cel pe care moartea Teresei îl lasă în romanistica italiană, în relațiile dintre Italia și România, dar mai ales în inimile multor prieteni care i-au îndrăgit umanitatea, generozitatea și rigoarea. Ceea ce ne unea era mai întâi o prietenie sinceră, apoi pasiunea pentru cultura română și mai ales pentru literatura veche. Ne-am cunoscut când a sosit la Catedra de limba și literatura română din Udine, în 1994. Tocmai îmi lucram la teza de licență, subiectul i-a plăcut și a început să-mi dea sugestii foarte prețioase pentru teză mea și pentru viitoarele mele cercetări filologice. De aici s-a născut o legătură îndelungată în care eu am fost mereu acela care s-a îmbogățit mai mult. Teresa se formase la școala profesorului Giuseppe Piccillo, un romanist riguros, foarte apropiat de abordarea filologică a unor mari cercetători, precum Ion Gheție sau Alexandru Mareș, moștenind de la maestrul său această perspectivă, Teresa a mai adăugat analizei în cheie diacronică și diatopică și o solidă bază de noțiuni istorice și sociale, continuând să-și pună la îndoială ipotezele formulate și să exploreze noi perspective de cercetare.

Opera științifică a Teresei are o greutate impresionantă: trei cărți, *Limba latină și limbile balcanice în formarea limbii române*; *Limba latină, limba română și romanitatea*; *Misionarii catolici în Moldova. Studii istorice și lingvistice* (acum tradusă și în limba română) și zeci de articole dedicate, printre altele, evoluției istorice a limbii române, poziției acestei limbi între celelalte idiomuri balcanice și între limbile romanice, adevăratelor sau presupuselor raporturi cu dialectele meridionale. Chiar și activitatea sa la Universitatea din Udine, mai întâi ca cercetător, apoi ca profesor, s-a desfășurat sub semnul entuziasmului și al rigorii științifice, continuând și dând o nouă vitalitate operei inițiate în ateneul friulan de profesorul Alexandru Niculescu.

Grație Teresei Ferro studenții din Udine au putut asista în ultimii ani la lecții și

conferințe susținute de specialiști de faimă, printre care amintesc, fără a vrea să-i neîndreptățesc pe ceilalți, Ileana Oancea, Oana Sălișteanu, Lorenzo Renzi, Rodica Zafiu, Dan Cepraga, Ion Pop, Gerhardt Ernst. Dincolo de meritele academice incontestabile, Teresa te cucerea prin rarul dar al generozității. A se dăruir celorlalți era pentru ea un gest firesc. Nu s-a cruțat niciodată, pentru a ajuta un prieten, un coleg sau un simplu student. Nici măcar în ultimele luni de viață,

când boala îi epuizase forțele. În mod paradoxal ea era cea care ne încuraja pe toți, ne liniștea și ne îndemna să ne continuăm munca. A făcut-o și duminică, 3 iunie, când am vorbit cu ea ultima dată: "Mă simt bine, nu te îngrijora. Mai bine spune-mi dacă mai vrei prefața mea la cartea ta? Când îți trebuie? Peste o lună? Dacă îți trebuie peste o lună poate reușesc să ți-o fac la timp", mi-a spus dăruindu-mi ultima sa lecție de umanitate.

**Lectură de texte
cu intermezzo muzical**
Lecture de textes avec intermèdes musicaux
Lesung mit musikalischem Intermezzo

Cu ocazia publicării în România a culegerii de poezii
A l'occasion de la publication en Roumanie du recueil de poésie
Anlässlich des Erscheinens des Gedichtbandes in Rumänien

Paul Celan
Trandafirul nimănui
La Rose de personne
Die Niemandsrose

Est Samuel Tastet Editor

**Prezentare și Lectură în trei limbi
din culegerea de poezii
"Trandafirul nimănui"**
Citește: Claudia Ieremia, Bertrand Badiou și Samuel Tastet
Intermezzo muzical: Anca Lăzărescu, Violoncel

**Présentation et Lecture trilingue
d'extraits de
„La Rose de personne”**
Avec: Claudia Ieremia, Bertrand Badiou, et Samuel Tastet
Intermèdes musicaux: Anca Lăzărescu, Violoncelle

**Buchvorstellung und dreisprachige Lesung
von Auszügen aus
„Die Niemandsrose”**
Mit: Claudia Ieremia, Bertrand Badiou, und Samuel Tastet
Musikalisches Intermezzo: Anca Lăzărescu, Cello

20.06.2007, 19:00

**Muzeul de Artă
Timișoara**

CENTRE CULTURAL FRANCAIS TIMISOARA
Institut français de Roumanie
Ministère de la Culture
deutsches kulturzentrum timisoara
EST
BRD
Alcatel-Lucent
Fragile
METRO Group
SIEMENS VDO
Robert Bosch Seifung

SALUTĂRI DE LA OTLACA

OTILIA HEDEȘAN

Otlaca Pustă sau Otlaca Mică sau — cum îi mai spun câteodată, cu o evidentă dorință de marcarea a identității locale care aduce, însă, cu sine și o involuntară arhaicizare, localniciei — Pusta Otlăcii este un mic sat din Ungaria, un sat în care locuiesc (sau, poate, mai corect ar fi să spun: locuiau până acum câteva decenii) români, situat la hotarul cu Grăniceri (fost, cândva, Otlaca Mare), din județul Arad.

În Otlaca Pustă sunt maximum zece străzi, nici una dintre acestea nefiind mai lungă de trei sute de metri. Nu am idee câți locuitori au fost înregistrați aici, la ultimul recensământ, însă plimbările repetate prin sat m-au convins că, dincolo de orice statistică, e imposibil ca în prezent să fi rămas mai mult de două sute de oameni. Și, poate, sunt prea generoasă.

Otlaca Pustă e un sat care are nu mai puțin de cinci legende de întemeiere cu ale căror variante nu mă voi ocupa aici, preferând să dau un "cel mai mare divizor comun" al lor: În ultimii ani ai secolului al nouăsprezecelea, un bărbat energic și, după cele mai multe estimări, bogat și norocos a decis să cumpere pământul unde este astăzi situat satul. A determinat rapid o mutare de populație, dând fiecăruia dintre cei dispuși să vină aici trei iugăre de pământ și construind, pe seama sa, o biserică. În aceasta biserică, dealtfel, chipul întemeietorului și al soției sale se păstrează într-un portret impunător, în cazul căruia, dacă socotim dimensiunea și anul realizării, trebuie să ajungem, din nou, la o valoare materială absolut impresionantă. Asta, desigur, dincolo de modernitatea aproape blasfemică metamorfozată între timp în uzanță de *belle époque* din pusta maghiară, de a nu mai modela chipul ctitorului după canoanele picturii specifice bisericilor ortodoxe, ci de a plasa acolo figura reală, prinsă ca atare în fotografie...

Una peste alta, reiese, sper, limpede că Otlaca Pustă e un sat cu un trecut nu foarte profund însă fascinant, restituibil undeva între frământările măloase pentru o viață mai îndestulată și miticul pur, cu apetență pentru eroi întemeietori care iau în posesie pământuri, pun reguli și împart averi și statute sociale...

Nimic nu mi se pare, însă, mai frapant în cazul acestui sat — în care, cum sper că am sugerat, astăzi lucrurile nu sunt prea... canonice, ori de unde le-am privi — decât faptul că alegerile locale au fost câștigate aici, la scrutinul din toamna anului trecut, de o asociație culturală... Bun, bun, bun... Dar de o asociație culturală numită "Mihai Purdi". Ca să mă fac înțeleasă, va trebui să glosez deîndată că Mihai Purdi a fost un... povestitor. E drept că unul dintre cei trei povestitori deveniți celebri în comunitatea românească din Ungaria, dar tot povestitor se cheamă că era.

Pentru a recalibra lucrurile, transpunând ceea ce e de transpus, e ca și când în România un grup oarecare se prezintă în alegeri sub egida asociației "Petrea Crețu Șolcanu", ori "Gheorghe Zlotar" și eu aș mai putea continua, dar cel care citește ar pierde, desigur, orice dimensiune a reprezentativității.

Chestiunea care se desprinde clar este că nimeni din România nu ar crede de cuviință să transforme un "informator" de folclor într-o personalitate căreia să îi fie, mai apoi, asociate valențe complexe, sociale și politice. Nimeni — nici măcar etnologii cu opțiuni forte — nu a condus interesul pentru cultura tradițională până la o asemenea idee. Implicat, ceea ce mă interesează de când am aflat acest fapt este de ce aici lucrurile se prezintă atât de diferit.

Desigur că schița satului din care provine povestitorul în discuție oferă, deja, o primă sugestie în acest sens. Cu ce ar putea să se mândrească o așezare de zece străzi și cu circa două sute de locuitori? Resursele sale economice se poate presupune că sunt reduse, dar nici cele culturale nu pot fi prea bogate, așa că trebuie să se mulțumească cu ceea ce are. Totul e să conștientizeze dacă și că are ceva interesant de care să se lege și pe care să-l transforme în sămbure simbolic pentru repunerea sa în valoare, pentru replierea sa pe alte alinamente.

E de formulat, așadar, ipoteza că plasarea unuia dintre bătrânii înțelepți ai satului într-o poziție de excelență, aptă să producă revirimentul simbolic este o reacție de necesitate. De-a lungul timpului, bătrânul Mihai Purdi, cantor la biserică și suplinitor al preotului în vremurile grele ale războiului, omul care a scris la moartea fiecăruia dintre consătenii pe care a apucat să-i conducă la groapă *horile morților* și care, printr-un complex de împrejurări, și-a comunicat poveștile (sau, ca să fim foarte exacti, a comunicat poveștile pe care le spunea cu aplomb tatăl său și pe care el nu apucase încă să le uite) unui culegător harnic, care i le-a adunat între paginile unei cărți a putut ocupa cu succes acest rol.

Dacă e să glumesc, aș spune că cv-ul său era unul suficient de bogat ca să poată să ocupe poziția care i se oferea. Dacă trec dincolo de glumă, nu pot să nu observ că procesul "reprezentativizării" — știu că fac un barbarism, dar e cam greu să găsec un cuvânt firesc care să exprime la fel de bine esența transformării — omului concret care a fost "bace Mihai" este unul care se mulează pe algoritmul consacrarilor. Recunoașterea valorii se produce *după* moarte, iar faptele din timpul vieții capătă semnificații acum, prin repunerea lor în contextul dător de sens al povestirii memoriale. Mai mult decât atât, ca în orice hagiografie, din povestea vieții omului concret care a fost, cum spuneam, "bace Purdi" se decantează momentele semnificative. O poveste simplificată ca dimensiuni și complicație epică, însă mai densă semantic, o poveste din care lipsesc momentele de respiro, menite să o dilueze se configurează încet — încet, după procedeul deja știut.

Bace Mihai a umblat cu Iordanul pe la sălașele din hotarul Otlăcii în anii războiului mondial, când acest lucru era interzis ortodocșilor, ducând lumina credinței și a speranței tuturor; bace Mihai a învățat singur să scrie românește, ca să poată pune în pagină o serie de texte memorabile ale comunității sale; bace Mihai se suia pe motocicletă și pleca unde avea poftă, adesea, însă, în România, în satele de unde veniseră înaintașii

săi cu jumătate de secol în urmă; înainte de a muri, bace Mihai a străbătut toate cimitirele din România și Ungaria pe unde avea rude, "ca să-i mai vadă pentru ultima oară"... Un om responsabil și demn, curajos până la acceptarea martiriului, puțin brigand când acest lucru dădea bine, dar și pios în situațiile — limită: acesta este personajul căruia i s-a construit o plăcuță memorială lipită pe casa de cultură din Otlaca Pustă (Plăcuță pe care scrie "*Mihai Purdi — povestitor român*")., al cărui nume este purtat de o asociație culturală victorioasă în alegerile locale. (Și care asociație, odată instaurată la putere, a făcut câteva lucruri care se văd cu ochiul liber în cele câteva luni de când gospodărește Otlaca, în treacăt fie spus, fiindcă acest lucru e absolut secundar pentru sensul acestei discuții.)

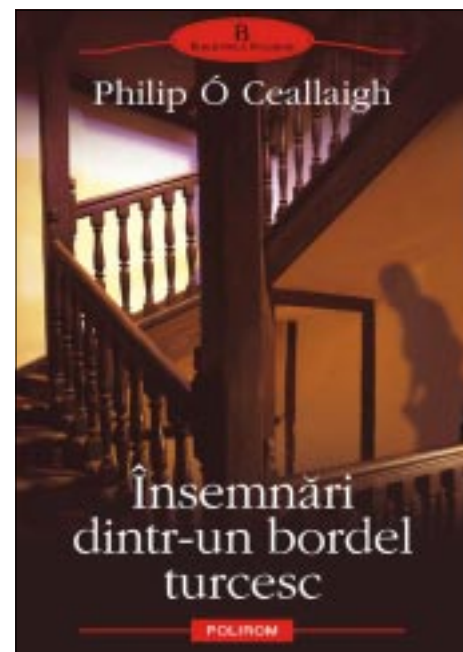
Că bace Mihai era destul de iute la mână, aplicând pedepse cam excesive fiicelor sale; că bace Mihai mai profita de trecerile simbolice în România strămoșilor săi și făcea și el un pic de bișniță, ca cetățeanul imparțial — aceste lucruri încep să fie uitate. Ele alcătuiesc partea de neclaritate, conul de umbră din jurul oricărui personajități

reprezentative. Nu pentru asemenea lucruri pun oamenii plăcuțe memoriale, însă, evident, înainte de a fi fost oameni — simbol, sau eroi sau sfinți, toate numele mari au avut dreptul la o biată viață privată supusă și ea greșelilor de tot felul.

Oricât de coerent ar părea parcursul imaginat mai sus, însă, mirarea că cel care a străbătut acest traseu inițiat este un "informator" de folclor rămâne, mai departe, în vigoare. A doua mea ipoteză este că pentru a i se fi oferit această șansă, Mihai Purdi — *povestitorul român*, cum îl numește atât de patetic plăcuța sa memorială — avea neapărată nevoie să se fi consacrat în etnografia maghiară, interesată de nume și personalități creatoare. În bibliografia noastră, ahtiată de caracterul colectiv și anonim al folclorului, n-ar fi avut nici o șansă...

Drept pentru care, constatând ce e de constatat în satul cu zece străzi, cu ctitorii bisericii fotografiați, cu primăria condusă de o asociație culturală aflată sub egida unui povestitor care e pe cale de a deveni erou civilizator (fiind al doilea erou după eroul întemeietor care a cumpărat pământul pentru sat)... Drept pentru care transmit tuturor salutări de la Otlaca.

NOU la POLIROM

PICĂTURA DE CUCUTĂ

ELIXIRUL DRAGOSTEI

PAUL EUGEN BANCIU

Bineînțeles că epoca lui Donizetti a trecut în uitare odată cu apăsătoarea luptă pentru supremație dintre generații, când lumea uită să se mai bucure de puseurile tinerești, de propriile progenerituri ajunse la vârsta dragostei. De fapt nici nu intenționam să mă opresc la mult dorita tinerețe veșnică, ci să caut elementele ce determină ca unii oameni, cu predilecție femeii, să fie constituiți dintr-un aluat aparte, care le asigură o longevitate peste obișnuit. Și e ușor de constatat că o primă caracteristică a lor, dacă nu e la mijloc cumva o enzimă anume, este egoismul exacerbat.

Obutadă recentă spune că omul a scăpat de ateism în momentul în care a descoperit că se poate iubi pe el, or la unii bătrâni, mai cu seamă, dar și la cei din alte generații, care se văd dintr-o dată ca fiind în centrul lumii, apare și se dezvoltă voința de a fi în centrul atenției generale, de a se comporta cu ceilalți ca și cu niște slugi ne-recunoscătoare. Voința de a conduce totul se convertește ușor în voință de supremație, dincolo de care chiar și prezența lui Dumnezeu este aleatorie, El trebuind să satisfacă doar rugămintile acelor oameni și numai pentru ei.

În aceste condiții, iubirea aproapelui, propovăduită de religii, devine un non sens, pentru că aproapele e argatul care se mulțumește cu puțin, dar trebuie să dea totul. Răul funciar al unora înveninează continuu mediul familial, uman, social și se manifestă printr-un nemăsurat orgoliu fără de acoperire, dincolo de care și pretențiile sunt pe măsură. A fi în centrul lumii presupune în primul rând o relație de subordonare a acesteia față de voința ta. A fi în centrul lumii înseamnă a-l înțelege cel mai bine pe Dumnezeu, așa cum l-au imaginat oamenii într-o epocă a sclavagismului. Faptul de a vedea în fiecare dintre cei apropiați un posibil dușman face ca relațiile din jurul acestui personaj egocentric să fie ale unui război continuu, dublat de o suspiciune maladivă și împlicinări pentru tot ceea ce nu convine lui.

Pedeapsa este cea care face ca rănilor imaginare ale vanității acestui om să fie vindecate. Iar punițiunea diferă de la ocări repetate, la a profita continuu de fiecare slăbiciune firească a celor din jur, fără să-ți pese că sunt dintr-un sânge cu tine, ori niște străini. Și asta pentru că în jurul unui spirit egocentric nu există o scară a relațiilor, a sentimentelor, ci doar a intereselor meschine. "Ceea ce-mi face bine mie trebuie să fie valabil pentru toți cei din jur, ceea ce-mi face rău e valabil doar pentru mine, pentru că eu conduc, eu dictez, mie trebuie să mi se supună totul".

Tirania de la conducerea unor cetăți din antichitate s-a repetat pe tot parcursul istoriei provocând reacțiile violente ale celor considerați supuși. Tirania asupra unor popoare se repetă însă la nivel de celule sociale, la nivel de familii, unde cineva trebuie să se erijeze în conducător local, să coordoneze totul, să-și ia partea leului, iar binele făcut de el să fie ridicat la grad de mană cerească, ce trebuie să le aducă tuturor fericirea, să le aducă binele oferit de cele mai multe ori la partaj cu niște obligații împovăratore.

De multe ori vârsta, face din oamenii care toată viața și-au trăit-o doar pentru ei, niște tirani ai familiilor în care se află, niciodată mulțumiți de ceea ce primesc, întotdeauna înclinați pe mai tinerii din familie pentru nerecunoștința lor. E imaginea confuză a unui Dumnezeu imaginat de oameni, după chipul și asemănarea lor, gata să pedepsească pe oricine i-ar sta împotriva, pe oricine nu s-ar supune voinței lui, pe oricine nu i-ar duce mereu osanale pentru gesturile sale de binefacere.

Degeaba vine Ecclesiastul și spune că totul e deșertăciune, degeaba vin cărțile și gerontologii și spun că oricât de mult ai trăi, tot ți se vor termina odată zilele, pentru că acest Dumnezeu local sau de familie vrea să strângă până în ultima clipă tot ceea ce consideră că-i revine, vrea să profite de pe urma celor mai tineri pentru a declanșa climatul de război continuu necesar stârnirii sângelui din vine. Se va spune că fără un asemenea Dumnezeu local lucrurile n-ar mai fi sub control, dar oare nu propovăduirile religiilor vin să susțină punctul de vedere democratic al înțelegerii dintre părți, al conviețuirii pașnice, al iubirii aproapelui mai presus de propria ființă?

Și totuși oamenii continuă să se așeze pe o scară a supușeniei față de acești semeni ai lor care se erijează în dumnezei, dintr-o neputință fiziologică, de parcă într-adevăr ar exista o enzimă a răului care face ca egocentricii, meschinii, viclenii să trăiască fără limită, să se bucure de propria lor viață mai mult, să-și impună mereu modelul propriu, obsesiile personale ca repere majore demne de urmat de către toți ceilalți, să le poată găsi mereu acelora vini, să-i determine să trăiască sub presiunea culpabilității. A face abstracție de asemenea oameni înseamnă a te răzbuna pe tine, pentru că tu vei rămâne întotdeauna ținta atacurilor lor. Și cum, fără fudulie o asemenea ființă nu poate să trăiască, vei constata că dacă o singură dată acest tip de personaj nu primește mulțumirile și atenția cuvenită, poți să te aștepți la cele mai aprige răzbunări din partea lui, pentru care nu ești pregătit.

Poate că în eforturile lor ascunse geneticienii ar trebui să se axeze mai puțin pe crearea androgenului-clonă capabil să devină războinicul neînficat, și mai degrabă să descopere enzima răului, partea aceea din celula oamenilor care-i face să se comporte în plin secol al XXI-lea ca niște animale structurate într-o haită. Însemnul satanic al acestui tip de oameni se accentuează odată cu apariția spectrului morții, prin îmbătrânire, când în loc să fie mai îngăduitori față de semeni în puținii ani pe care-i au în față, devin niște demoni particulari, de răul cărora beneficiază în primul rând cei apropiați pe care, și aici e una din marile traume ale sorții, aceiași oameni îi bârfesc în fața străinilor și-i ironizează, pentru a se pune ei în lumina cea mai favorabilă, deși cu aceeași ușurință îi toarnă celor din apropiere pe cei de dincolo de cercul familial.

Și totuși acești iubitori de sine merg la biserică, și se roagă lui Dumnezeu pentru a-i primi lângă El, considerând că tot ceea ce au făcut în viața lor a fost numai binele pentru apropiați.

DON JUAN

PIA BRÎNZEU

Alături de Dr. Faust, Don Quijote și Robinson Crusoe, Don Juan este unul din eroii culturii europene occidentale care a devenit, asemenea personajelor din mitologia antică, un arhetip. Cel al eroului supraturat sexual, potent până la saturație, rumegându-și cu poftă instinctele sexuale și lăsându-se cu frenezie în voia lor. După Tirso de Molina au urmat Molière, Goldoni, Byron, Dumas, Lenau, Baudelaire, Mozart și mulți, mulți alții, care au creat un intertext imens legat de tema seducătorului capabil să cucerească oricare femeie și să o părăsească, fără nicio remușcare, după un amor scurt sau foarte scurt. Fiecare variantă literară a lui don Juan sugerează închinarea personajului în fața frumuseții feminine, a eternului mister întrupat de peste o mie de victime, a celui ceva de neexplicat ce ridică bărbații în țării și care, de bună seamă, nu îl mai lasă pe Don Juan să se dedice altor preocupări, intelectuale sau artizanale. Spre deosebire de ceilalți trei eroi ai miturilor occidentale, Don Juan nu trăiește nicio epifanie. Dr. Faust râvnește la puterile supranaturale pe care i le oferă Mefistofel și se întoarce spre ocultism, magie și alchimie pentru a înțelege, în cele din urmă, atotputerea Divinității. Don Quijote, îmbibat de lectură, descoperă prăpastia greu de trecut între real și ficțional, iar Robinson Crusoe oferă un celebru exemplu de *homo economicus*, de om care poate să înfrunte și singur o insulă pustie, să o supună și să o transforme într-o mini economie care să funcționeze perfect.

Ei bine, ce se întâmplă cu Don Juan ? Dacă ar fi să îl comparăm cu androgenul descris de Platon în "Banchetul", acea ființă jumătate bărbat, jumătate femeie despăcată în două de zeii mâniași și, din acel moment, într-o permanentă căutare a complementarității perfecte, realizăm că Don Juan, de fapt, nu urmărește decât un simulacru de reunire. El nu este în stare să rămână fixat pe o jumătate definitivă, nu dorește cu adevărat să își găsească partea cu care să se reîntregească într-o evoluție spirituală, ci preferă schimbarea. Astfel, Don Juan devine el însuși o victimă a femeilor, redus la neputința de a alege una din multe și condamnat prin ele la a înțelege că dacă nu știi să te oprești dintr-o asemenea goană, nu obții altceva decât frustrarea unei neîmpliniri.

Și, totuși, în opinia lui Octavian Paler, Don Juan este eroul sincerității. La el totul se petrece pe față: nu promite nimic mai mult decât o singură noapte de dragoste. În schimb, le oferă femeilor o iluzie pe care pot broda tot ce își doresc. Din cuceritorul nemulțumit, el devine astfel prototipul masculinității perfecte, al bărbatului după care femeile oftează nostalgic, pentru că nu vor mai găsi niciodată o asemenea ființă fără cusururi pe care să o iubească și să o aibe în patul lor ca soț. Don Juan nu ajunge să sforăie când doarme, să aibe dureri de gută sau de reumatism și nici nu se culcă beat, după o noapte lungă de petrecere cu prietenii. El nu are defecte și nu se uzează ca amant. Iată marea calitate a acestui seducător în serie, a acestui ideal masculin, care – nu-i așa, doamnelor? – există bine ascuns, undeva, pitit și în sufletul nostru, al fiecăreia dintre noi.

KARAOKE

ADRIAN BODNARU

**Fetele aveau picioarele lungi
ca prietenia bărbaților însurați cu femei urâte,
când se deschideau terasele cu lumina în dungi,
sub care primăverile întârziate, oricâte
ar fi rămas, mișcau fețele de masă ușoare,
odată cu mâinile băieților de pe lângă verișoare.
Ele mergeau foarte repede, să-i aducă acasă de la tuns,
unde plângeau aproape întotdeauna pe săturate,
peste genunchi cu părul lor încă uns
de foarfecele mai greu de privit decât desenele animate
pentru cei mari, chiar dacă rare,
față de ale lor, de dinainte cu puțin de culcare.**

**Prin pietele mici și verzui din drum
treceau și muzica, și tutunul din canapelele unor garsoniere
cu ferestrele acoperite aproape oricum,
însă nu cu prea multă plăcere,
de către un singur fel de hârtie pentru mâncare
trecut și el de mult de prima lui culoare.
Pe acolo, mâinile băieților se ridicau în fața unui pas
oprind în aer fustele, parcă să vadă și ele,
mai bine liniștea aceea severă ca un ceas
de profesoară de sport cu cearcâne grele
și cu dungile de pe treninguri îndoite-n sertare
de camere de hoteluri în loc de picioare.**

DEAL-VALE-DEAL O OBSESIE, DOUA NOBELURI ROBERT ȘERBAN

Chiar așa bleg cum a fost, Bookfest-ul de anul ăsta a avut parte de vreo trei-patru ședințe de... acupunctură, care i-au mai resuscitat, cât de cât, fluxul energetic. Una dintre ele a fost făcută de redacția *Cotidianul*, sub deviza *Un Nobel către România*. Mircea Cărtărescu, Norman Manea, Andrei Codrescu, Mircea Horia Simionescu și Mircea Ivănescu (trei Mircea, nici o femeie!) au fost desemnați, de către cititorii ziarului și de câțiva critici literari, ca fiind autorii cu șanse de a-și adjudeca premiul (și) în contul național. În contul spiritual.

S-a votat, s-a discutat, s-a pariat, a fost nițică mișcare și-o tombolă. Cărtărescu a ieșit primul. La vot. Pe Domnia Sa îl văd cititorii români numai bun de... înnobelat. Important e că și presa suedeză îl vede la fel. Autorul *Levantului* a fost prezent, în luna mai, în Suedia, într-un turneu literar. Nu se pune problema dacă, ci când va lua Cărtărescu premiul Nobel, au scris, călduros, ziarele din țară nordică, entuziasmate de literatura românului, tradusă pre limba lor. Or, dacă presa zice asta, cam asta trebuie să se întâmple! Tot jurnaliștii suedezi vehiculau, în articolele lor, și un dead-line pentru fericitul eveniment: 2014. De-o fi mai repede, cu atât mai bine.

Dar de ce n-am împușca noi două Nobeluri, ca să răzbunăm soarta crudă care nu ne-a adus în curte, până acum, nici unul? Două, ca să scăpăm pentru câteva decenii bune de obsesia asta. Norman Manea are și el șanse foarte serioase de a-și adjudeca importanta distincție. Tradus (în curând va intra și pe uriașa piață de carte chineză) în mai toate limbile importante, premiat, trăitor în SUA (ca și Codrescu), aflat în circuitele de top ale literaturii, romancierul poate da oricând lovitură. În plus, are și vârsta (părul alb face parte, tacit, din regulament) necesară.

Festivitatea de la Cannes de acum o lună, când doi regizori români, Mungiu și Nemescu (post-mortem, e adevărat), au luat caimacul prestigioasei competiții cinematografice, a dovedit că poate fi ca-n filme. Prin urmare, scenariul ăsta cu două premii Nobel în următorii șapte-opt ani pare plauzibil. Dacă și lumea literară românească își încordează nițel mușchii și mai lucrează la el, pe ici, pe colo, am putea să vedem "producția" *Doi Nobel către România* pe scena mare din Stockholm, acolo unde, zice-se, mirosul de dinamită nu iese nicum.

MAICA RUSIE CÂNTĂ LA MUZICUȚA DANIEL VIGHI

Valeri Briusov, autorul textului Ingerul de foc, subîntitulat cu temei Mister medieval, în adaptarea și regia Gergory Hlady (Canada) pus în scena la Teatrul Național timișorean stă alături de Konstantin Balmont, de Zinaida Gippius dar, mai ales, alături de neuitatul meu iubit Aleksandr Blok ale cărui prime poezii le-am citit cândva prin urbea mea natală, pe malul Mureșului, în toamnă, când am apucat să adulmec, cu fiori de teenager, cum se scurge toamna pe valurile râului, printre malurile de dincolo de Cladova, spre Miniș. Citeam în superbe amieze de toamne însorite, la început de septembrie, înainte de începerea inevitabil mortuară a școlii; oricât vă pare azi de ciudat și de exotic: citeam Aleksandr Blok la pescuit, pe malul apei. Îl citeam din uriașul ceaslov al lui Baconski pe nume Panorama poeziei universale care mi-a fost carte de căpătâi și nu mă satur nici azi de ea. O paranteză: a spus regizorul Mihai Mănuțiu un mare adevăr la Festivalul teatrului nostru, mai anul trecut: dragilor, zicea, în lumea grăbită de azi, când nu avem timp de Balzac și nici de Proust, e vremea să citim poezie. E scurtă, e răvășitoare. E totul în puțin. Minunată poveste: uitata poezie rusă! Minunata dramaturgie rusă! Un alt apropiat al lui Briusov a fost să fie Andrei Bielfi, marele scriitor care a scris despre cum se scaldă Rusia în sânge la vreme de revoluție. Mare și decadent. Apropiat al lui Blok, al lui Briusov dar și al minunatei, straniei, monahia Maica Maria Skobtova, fostă socialistă decadentă, îndrăgostită de aproapele până la pierderea sinelui. Maica "se căsătorește la 18 ani cu un intelectual socialist, ca și ea, de origine burgheză, D. Kuzmin Karavaiev. Soțul ei o introduce în cercurile literare de avangardă din Sankt Petersburg unde îi întâlnește pe Alexandr Blok, Andrei Bielfi, Alexis Tolstoi. O stranie prietenie, în care tânăra femeie joacă un rol oarecum matern și protector, o va lega de primul dintre acești poeți..." (vezi www.ceruldinnoi.ro) Maica activează în revoluție alături de prieteni, alături de slăbiciunea ei care a fost și a mea, aceea de pe malul

Mureșului, adică Alexandr Blok. Destine cum numai la maica Rusie găsești. Viitoarea monahie Maria Skobtova activează în partidul Socialist-Revoluționar. La revoluție va fi la un moment dat aleasă primar al orașului Anapa. Pe urmă pleacă la Paris în sânul marii emigrații ruse. Dar nu despre asta e vorba în rândurile astea, ci de parfum de literatură rusă, de Viață și destin, vorba marelui roman al rusului evreu Vasil Grossman – o capodoperă tolstoiană arestată de KGB în vremea lui Stalin. Rusia marii culturii, a marilor jertfe onorante pentru umanitate, a marilor primitivisme, a marilor lagăre, maica Gulagului, a sîrmei ghimpate și a cântecului de muzicuță la fapt de seară în drum spre ocnă. Maica pravoslavniciei cu cruce și nagaia, cu cazacii de pe Donul liniștit. Cu vodcă și praf de pușcă. Maica Rusie a lui Vasili Șukșin, prozatorul și cineastul genial al șoferilor din Celiabinsk. Maica aceea de prin filmul intitulat **Cheamă-mă în depărtarea luminoasă** în care cutare moș (care semăna el cu altul din filmul *Sibiriada*) cioplea și rindea pe malul unui râu uriaș și era iarnă rusească. Știți, domniile voastre, cum se prezintă asemenea priveliște? Aveți suficiente resurse și amintiri din cultura dobîndită la cinema, la Mosfilm? Și, cum zic, moșul dădea la o rindea care semăna cu una pe care am găsit-o în podul copilăriei mele. Maica Rusie poartă costumul ofițerilor din orașelul meu cînd se prezentau la Casa Armatei, la Revelation. Prin Briusov și Ingerul de foc ne revedem cu Maica Rusia din minunata melodramă – producție a studiourilor cinematografice Barandov – **Gară pentru doi** (cu delicata Ludmila Gurcenko și melancolicul Mihalkov în rolurile principale.)

Ehe, trecute vremi pe când Nikita Mihalkov trebuia la capodopera pe numele ei de mare tandrețe Sclava iubirii! Pe aici pe undeva căutați farmecul spectacolului care vă așteaptă. Oricum, dacă în acest mister medieval nu e samovarul, dacă nu e mujicul, dacă nu e Neva și șlepul cu fân în care dorme betivanul Marmeladov, tot e ceva și de pe acolo. Fiți siguri de asta!

CHESTII CU ARIPIOARE RADU PAVEL GHEO

Timișoara mi s-a părut întotdeauna un oraș interesant. Oricît de mult te-ai fi plimbat prin el, de fiecare dată găsești mereu ceva nou, ceva ce n-ai observat înainte și te farmecă sau dimpotrivă.

La categoria "dimpotrivă" intră o problemă care pare să fie tot mai acută în întreaga România și care schimbă încet-încet și peisajul urban al Timișoarei. E vorba de mașini și de felul în care obligă ele la redimensionarea spațiului public. Dar de ce obligă, nu pricep nici să mă tai. Văd doar că deocamdată nu s-a găsit nici o soluție eficientă pentru asigurarea unor spații de parcare, așa că toate mașinile urcă pe trotuar. Adesea îl blochează, obligînd pietonul să iasă el în stradă, unde e claxonat cu nervi de mai toți șoferii: "Nu vezi, bă, pe unde mergi? Treci pe trotuar, unde ți-e locul!" Dar pe trotuar nu e loc. Sînt tot mașini.

Pînă la urmă, în locul unor parcări mari, încăpătoare, despre care se spune că impun investiții prea mari și nici spații nu se găsesc, s-a găsit o soluție de compromis: raderile sistematice de spații verzi dintre trotuare și șosea, care sînt înlocuite cu parcări de beton. S-au făcut pe strada Ciprian Porumbescu, s-au făcut pe bulevardul 1 Decembrie... Presupun că erau necesare, dacă altă soluție nu există. Dar chiar nu există? Nu e păcat să se distrugă exact zona aceea de protecție dintre șosea și trotuar? Fișia lată de iarbă, umbrită din loc în loc de copaci, bucata aceea de pămînt care izolează pietonul de șofer dă senzația de spațiu larg, de stradă de oraș autentic și nu de uliță de sat urbanizat în grabă. Face parte din farmecul Timișoarei. Dacă o să mai reziste.

* * *

Peisajul orașului cunoaște și alte schimbări accelerate, provocate indirect tot de mașini. Motoarele cu combustie internă n-ar fi ceea ce sînt, n-ar ocupa atît de repede spațiul și nu s-ar mișca atît de lejer dacă n-ar avea unde să se alimenteze. Așa au crescut benzinăriile precum ciupercile. Nu e nici o problemă: societatea actuală n-ar funcționa așa de eficient în lipsa lor. Ca și în cazul mașinilor, benzinăriile își au locul lor. Dacă nu mă înșel, legea nu permite

construirea lor la o distanță mai mică de 25 de metri de un imobil. E o banală măsură de protecție pentru situația în care la benzinărie ar avea loc un accident și tancurile cu combustibil ar sări în aer. Chiar și așa, 25 de metri pare extrem de puțin în cazul unui astfel de accident nefericit. Unora însă li se pare prea mult...

În Piața Reșița (astăzi Piața Iuliu Maniu), undeva pe un colț, se află o benzinărie oarecare. Spațiul ocupat de ea formează un pătrat ale cărui laturi interioare sînt delimitate de zidurile unor imobile. Un pic mai încolo e și o stație de autobuz. Cred că dacă locatarii de alături ar avea și o fereastră care să dea spre benzinărie, și-ar putea cumpăra motorină sau benzină direct pe geam, fără să se mai deranjeze să iasă din casă.

În colțul acela de stradă era odinioară altceva. O clădire, cred. Nu-mi mai aduc aminte. Dar acum e o benzinărie – la botul cetățeanului.

Și mai există o construcție postrevoluționară care m-a uimit. În jurul bisericii ortodoxe din Mehala există un fel de parc, un spațiu verde ce formează o piațetă mică și simpatică. La un moment dat, din grijă pentru copii, la un capăt al parcului s-a amenajat un spațiu de joacă. E frumușel și copiii chiar se joacă acolo. Numai că exact alături de spațiul de joacă al copiilor a rășărit... ghici ce? O benzinărie. O benzinărie care a înghițit o bucată din spațiul verde, dar care presupun că respectă distanța regulamentară de 25 de metri față de cea mai apropiată clădire. Sau poate c-or fi doar vreo zece metri, căci clădirile cele mai apropiate sînt chiar peste drum, dar, totuși, e un progres.

Doar apropierea de spațiul de joacă ar mai putea provoca vreo grijă excesivă. Deși, la urma urmei, hai să presupunem că, Doamne ferește, benzinăria chiar ar exploda atunci cînd niște copii se dau în leagăn acolo, alături. Ei, dar în clipa aia puștii vor avea parte de cea mai spectaculoasă înălțare pe care a oferit-o vreodată un leagăn dintr-un parc. Vorba unui cîntecel mai vechi de-al Loredanei Groza împreună cu B.U.G. Mafia: "Ridică-mă la cer, ridică-mă la cer..."

Se rezolvă. Treceti pe la noi pe la benzinărie.

"IACA, BĂIETE! CARȚEA DREPTURILOR TALE"

- ÎN LUMEA STATUSULUI DOBÂNDIT -

DANIEL VIGHI

Memorabile sunt paginile în care cîmpoieșul Budulea, tatăl lui Huțu, descoperă lumea abstractă a culturii alfabetului, cum îi spun antropologii în opoziție cu aceea arhaică, a culturii populare, prealfabetice. "Încă de demult Nea Budulea era nemulțumit. Îl vedea pe Huțu citind din carte ori scriind fel de fel de lucruri pe hârtie și nu-i prea venea să creadă că toate sunt așa cum i se par lui". [SLAVICI III: 198]. Ceea ce nu pricepe cîmpoieșul este cum anume se poate "ca omul să scrie și ca să știe ce a scris el însuși" [SLAVICI III: 198]. Remarcabilă este și capacitatea lui Slavici de se plasa în orizontul arhaic al lumii prealfabetice și a întrebărilor acesteia legate de ceea ce semantica modernă stabilește a fi raportul dintre semnificant – ceea ce omul scrie – și procesul de decodare a semnificantului – cum anume știe cel care scrie ceea ce "a scris el însuși". "Nea Budulea" încearcă să priceapă sistemul de abstractizare al semnului purtător de semnificație printr-o referință semiotică pe care o are la îndemână: scrisul pentru el "nu era decât un fel de răboj". [SLAVICI III: 198]. Pe de altă parte îndoielile lui Budulea sunt exprimate în vechea paradigmă a culturii populare, de factură orală și mnemotehnică de vârstă antică: "Când vedea însă pe Huțu citind din cartea aceea ce au scris alții, îl cuprindeau îndoielile și-i zicea de obicei: "Ba să mă ierți; asta o știi pe de rost". [SLAVICI III: 198].

Andrei Cornea afirmă, într-un studiu dedicat scrierii și oralității din cultura antică, faptul că Platon însuși, într-unul din dialogurile sale, deplângea că prin apariția scrisului o funcție esențială a cunoașterii, aceea a memoriei și a reamintirii voluntare și bine antrenate, este în pericol [vezi CORNEA, Scriere...]. Suntem cu Budulea în plină lume a descoperirilor fundamentale. Curiozitatea care animă învățarea stă la baza unei smerenii profitabile. Prin umare, "deși nu înțelegea nimic, Budulea asculta cu mare băgare de seamă" [SLAVICI III: 198]. Numele semidictismului ar fi să fie taman atunci când cineva nu înțelege nimic și nu ascultă cu mare băgare de seamă pentru că știe totul dinainte. Nu e cazul lui Budulea. Acesta, asemenea oricărui autodidact, "după ce s-a văzut singur, (...) a luat plumbul și a început să învețe a-și scrie numele". [SLAVICI III: 198]. Ceea ce află cu creionul în mână cîmpoieșul din Cocorăști este un fapt esențial: descoperirea semnului lingvistic ca o convenție a semnului arbitrar. Arbitrarietatea este identificată prin reluarea atentă a cuvântului scris: "L-a scris o dată, l-a scris de două, de zece" și tot reluând ceea ce a început "cu atât mai bine înțelegea că se poate să înțeleagă și altul ceea ce scrie, pentru că de câte ori suna într-un fel, el scria aceeași slovă". [SLAVICI III: 198]. Mecanismul este descifrat prin identificarea fonemului căruia îi corespunde unul și același grafem, odată ce "de câte ori suna într-un fel, el scria aceeași slovă". [SLAVICI III: 198].

Descoperirea esențială a semnului lingvistic, ca arbitrarietate acceptată, se întâmplă după ce Budulea "a luat (...) caietul lui Huțu și cu mare părere de bine a văzut că slovele pe care le-a scris sunt și în caiet". [SLAVICI III: 198]. Identitatea fonematică face cu puțință comunicarea prin scris, "fiindcă toți cărturarii scriu într-un fel." [SLAVICI III: 198]. Ceea ce află i se pare, pe bună dreptate, un fapt de însemnătate capitală. Scrisul se arată a fi o "înțelegere între un număr nesfârșit de oameni". Cu adevărat această înlesnire omenească "îi părea un lucru mai presus de închipuirea omenească". [SLAVICI III: 198]. Drumul istoric în reprezentarea grafică a comunicării este fundamental în devenirea intelectuală a umanității. Scriitura a fost să fie la început semn grafic realizat prin pictograme, adică prin desenul care reproduce un indice natural, un cal bunăoară reprezentat ca atare în semn, mai apoi s-a petrecut miraculoasa descoperire a ceea ce specialiștii numesc indici arbitrari ai scrișturii alfabetice [vezi GOODY, Entre l’oralitéO] .

Mai mult încă, de la scepticismul mitic și

metafizic față de scris al lui Platon, până la încredințarea horatiană a scrisului ca *exegi monumentum aere perennius* este un drum care sfârșește în încredințarea că însemnarea prin slove a faptelor și gândurilor din istorie este nepieritoare. Ideea i se arată lui Budulea în vreme ce își scrie numele "cu plumbul" pe hârtie: "Era dar cu puțință ca ceea ce a scris unul acum o sută de ani alții să citească astăzi?" [SLAVICI III: 198]. Și ca întotdeauna când curiozitatea te îndeamnă să înveți și, mai ales, să gândești pe cont propriu ajungi să-ți spui cu uimire și încântare că "La asta nu" te-ai "gândit niciodată". Neliniștea lui Budulea în privința tainei scriiturii îl îndeamnă să reia șirul întrebărilor cu noi aplicații directe: " El însă tot nu înțelegea cum e aceasta cu puțință.

- Măi Huțule! ia scrie-mi tu mie pe hârtie: cîmpoi, vioară și fluier.

După ce Huțu scrisese cuvintele, Budulea privi lung la ele, lung și nedumerit, pentru că cîmpoile nu seamănau deloc a cîmpoi și vioara îi părea tocmai ca fluierul." [SLAVICI III: 199]. Lectura cîmpoieșului este în cheia veche a pictogramelor:

"- De unde să știu eu că aici stă cîmpoi și vioară? întrebă el". Răspunsul lui Huțu are în vedere arbitrarietatea semnului ca formă esențială a scriiturii alfabetice dobândite prin învățare, cu toate că este absurd și de tot hazul: "- Pentru că e «cerf-ije-mislele-pocoi-on-ije»". [SLAVICI III: 199].

Cum este lesne de priceput Budulea este în dificultate. Caută să readucă harababura definițiilor abstracte prin exemplificări ale unei practici scripturale arhaice, de dinaintea alfabetului consonantic arameean sau ebraic, aproape mai degrabă de ideogramele egiptene decât de slovele alfabetului:

- "Nu înțeleg. Știu că la răbuș, tragi o creștătură, și asta vrea să zică o zi de lucru ori o oaie, tragi o cruce, și asta vrea să zică un car de pietriș ori un berbec.

De unde știi tu că tocmai așa se scrie cîmpoile?

- Așa sună slova.
- Cum sună?
- Fiindcă e cîmpoi, scrie cerf și ije și mislete, ca să fie «cîm», iar după aceea pocoi, on, ije ca să fie «poi»."[SLAVICI III: 199].

* * *

Budulea simplifică lumea pentru a o pricepe și se comportă ca sistemele filosofice: reducionista. Realitatea vieții este mai complicată decât puțința noastră de a-i percepe complicațiile, așa că este de preferat ca, epistemologic vorbind, să te comporți asemenea cîmpoieșului Budulea care înțelege necunoscutul pornind de la lucrurile știute. Nici aiurea, în cunoașterea științifică, nu se poate altfel. Întotdeauna procedăm ca în exemplul de mai jos. O ipoteză devine axiomă și naște concluzii cu valoare generală.

– Nu se poate citi asta în românește? mă întrebă el după ce privi îndelung la tipăritură.

– Fără îndoiala, zisei, și începui a traduce testimoniul.

– Nu zic eu? strigă el cuprins de o bucurie pe care atunci nu puteam încă s-o înțeleg. E ca răbușul ; n-ai decât să faci creștătura, pentru ca tot omul să știe că nu e berbec, ci oaie". [SLAVICI III: 199]. Complicația cititului este redusă la fundamentele ei – decodarea semnului purtător de semnificație într-un fel e "ca răbușul": odată lucrul acesta socotit clar, urmează o fermă concluzie axiomatică prin care sunt alungate orice îndoieli. Decizia : "- Dascălul are dreptate: trebuie să mergem la școală!" [SLAVICI III: 199] este urmată de răspunsul la fel de ferm față de orice dificultăți pe care feciorul lui Budulea i le aduce dinainte: "În zadar îi spunea Huțu că el nu poate să învețe la școală pentru că nu știe ungurește; Budulea răspundea: - Tu ești prost; nu știi încă ce știi și ce nu știi" [SLAVICI III: 199]. Într-adevăr Huțu nu știa că anumite lucruri îi erau la îndemână: bunăoară alfabetul și minunea prin care

grafemele și fonemele fac cu puțință scrierea. Riscul aserțiunilor tatălui său – care este și al științei celei mai avansate – constă în generalizarea prin deducții logice aparent clare în explicarea unor lucruri printr-un fals proces de cunoaștere. Lectura răbușului așa cum o socotea Budulea poate fi socotită o asemenea întreprindere. În deducția aparent logică a cîmpoieșului creștătura de pe răboj nu este grafem al unui fonem, ci semn arbitrar al unei noțiuni

de felul scrierii ideogramatice: "faci creștătura, pentru ca tot omul să știe că nu e berbec, ci oaie" [SLAVICI III: 199]. Pentru Budulea, semnul respectiv este translingvistic și asigură un soi de comunicare aiuritoare în care, chiar dacă vorbele scrise în carte sunt ungurești, nu mai are nici o relevanță: "n-ai decât să te uiți în carte ca să știi tot" [SLAVICI III: 199].

(Fragment din studiul *Onoarea și onorariul* în curs de apariție la Cartea românească)

"AMBÂT DE OM BĂTRÂN"

VIOREL MARINEASA

Aș fi vrut să-l integrez pe **Vasile C. Ioniță** "direcției braudeliene" din cultura reșițeană, dar mi-am dat seama la timp că ar fi o forțare inutilă. Dumnealui a slujit, mai degrabă, Direcția Presei, adică fosta cenzură comunistă, așa cum mărturisește în debutul unui incitant volum de memorialistică (*Meandre*, Intergraf, Reșița, 2005, p.7). Dar a servit-o în mod necanonic, dacă îi dăm crezare, și cam asta spun și cei ce l-au cunoscut în acea perioadă, aproape toți, căci sunt și persoane cu care a avut oareșce conflicte, însă s-au găsit și justițieri de ultimă oră, gata să-i pună în cârcă toate păcatele, dintre cei care cultivă "răfuiala la beție, fără martori și [fără] probe" (*ibid.*, p.203). De altfel, Vasile C. Ioniță, vorbind în numele celor de vârstă sa, recunoaște (ceea ce nu fac genialii Ștefan Andrei, Niculescu-Mizil și Popescu-Dumnezeu) că "ne simțim vinovați de 'marile victorii' pe care le aplaudam, de dureroasele deformări pe care le-au suferit generațiile de tineri pe care i-am crescut..." (*Aripi frânte*, InterGraf, 2004, p.9).

Când încercam, la începutul textului de față, o "încadrare" de tip Annales, am avut în vedere cercetările sale de ordin lingvistic; am fost nevoit să dau înapoi, deoarece le știam fragmentar și din perspectiva unui (aproape) amator. Oricum, mi-a reținut atenția faptul că Valeriu Leu (maestru indubitabil în studierea istoriei "ignoreate") i-a încredințat lui Vasile C. Ioniță Conscriptiile Bisericii Ortodoxe din Gârliște (Caraș-Severin) de la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul celui de-al XIX-lea, iar acesta procedează surprinzător: Alege 100 de case dintre pociumburile pe care le are la dispoziție, "dar nu de la un capăt sau de la altul, ci de undeva de la mijloc", cu două până la patru generații stând sub același acoperiș, apoi, în loc să recurgă la un sistem sec de sigle și prescurtări, "dă expunerii o formă narativă, cu observații, considerații proprii care nu au pretenția de a fi totdeauna exacte..." (Vasile C. Ioniță, *Contribuții lingvistice. Onomastică. Lexicologie*. 3, Editura "Banatul Montan", Reșița, 2007).

Revenind la memorialistică (aceasta însumează trei sau patru volume), autorul nu-i reclamă valoare literară sau documentară. "... am făcut-o în scop terapeutic. [...] E un ambăt de om bătrân, dacă aveți nevoie de o motivație..." (dintr-o scrisoare pe care mi-a adresat-o în 22 noiembrie 2005). Un bătrân cu alură nonconformistă, aș adăuga, din moment ce nu se arată oriplitat de acel număr al *Dilemei* în care Eminescu era coborât un pic de pe soclu, "pe bună dreptate până la un loc" (*Meandre*, p.10). Un povestaș net, dur - nu evită (uneori ai impresia că le savurează retroactiv) situațiile penibile, grotești în care a fost angrenat. "Eram clonțos", crede omul ajuns la senectute despre ipostaza sa din anii tinereții. "Am rămas clonțos", ar fi trebuit să spună, de aceea nucleele sale de povestire, chiar dacă nestructurate, se citesc pe nerăsuflate; nici urmă de blegeală melancolică, rare sunt tentativele când cel ce narează vrea să câștige oleacă de bunăvoință din partea cititorului.

Vinitură din Dolhasca Sucevei, după o scurtă carieră militară, tânărul ajunge director de cămin cultural la Jebel, comună mare din pusta timișană. "Ros de demonul onomastic", constată că ocupația turcească a lăsat nume și năravuri pe aceste locuri. Stă la Baba Persa, personaj generic de găzdărită bănățeană care-i ia în primire pe domnii-tovarăși sosiți de la oraș ca să le bage în cap mințile *paorilor* (de la nemțescul *der Bauer*), adică țăranilor, unii dintre ei cu *prolecă* turcită: Lîfa, Regep, Codârnai, Mârzea, Mârzoc. "Eram sever și, uneori, săream peste cal", îl amendează înțeleptul de azi pe activistul cultural de alaltăieri. Când îi vine soția în sat, se mută de la Baba Persa în podul-etaj al căminului cultural. Și-au făcut un pat, o masă și două scaune la Pocăitu; au cumpărat o lampă cu petrol (primus) pentru gătit. Latrina se găsea la o distanță apreciabilă, în fundul curții. Pentru "nevoile mici", foloseau un lighean, "așezat afară, în fața ușii, unde se găseau toba și tromboanele fanfarei" (*Meandre*, p.31). În pod își aflaseră adăpost guguștiuci, porumbei sălbatici. Gunguritul lor blând le însoțea nopțile. Mai era un avantaj. Te strecurai printr-un pasărilor adormite și luai câteva. A doua zi aveai ce pune pe primusul care te supăra cu funinginea: "supă cu găluște din carne de guguștiuci nu e s-o lași deoparte". Seara, după repetiții, un pingpong în sala mare a căminului. Peste drum era birtul lui Chifor, unde se dădea vin fiert, "vin de proastă calitate, dar Chifor știa să-l amendeze cu puțin dulce".

POEME SUZANA FÂNTÂNARIU

Jurnalul liric al excepționalului plastician Suzana Fântânariu poate să ne amintească de ce o seamă de mari scriitori au avut un dialog fericit cu neobișnuita artistă. Dacă seria de "ambalaje pentru suflet" propune o desfășurare lirică de "așezări", de inevitabile definiții ale ființei ca natură pământească, eliberarea de materia profană, de lutul, de piatra, de pământul atotputernic pare rostul scrisului – al poeziei. El ține și de o terapeutică a hipersensibilității, atât de amenințată de materialitatea compromițătoare a speciei (*Cornel Ungureanu*)

IDENTITATE PRECARĂ

Ce sunt?
Mielul cel alb
Amariei
Ziua de naștere
Tăcere grăitoare
Iederă
Un loc necunoscut
O noapte mare

16 decembrie, 1984, Craiova

ANESTEZIE

E sufletul greu
dar frumos
ca o piatră de Murano

Pasărea nevăzutului
mi-a strivit coroana
miresmată
fruntea mi-a surâs
brăzdată

24 mai, 1985, Veneția

AM CRESCUT PRIN FÂNTÂNI

Într-un oraș mare
cu timp dilatat
am căzut de-a valma
cu vântul
mă destrămam
ca un ghem rostogolit
provocând încurcături
celor care îmi căutau urma

M-am târât ca iedera
m-am agățat de morminte
am crescut prin fântâni
măsurând adâncul
M-am târât peste umbre
am sărit peste timp...

aprilie, 1976, Craiova

CEAS FĂRĂ CONSOLARE

N-am scris niciodată
sub povara dimineții
descărcată în trup
(ca o trezire forțată)

Ovalul lacrimii, spart
la marginea ochiului
sângerează ziua
dorită, nesupusă
alburie ca niciodată

Nu sunt decat o mireasmă
de primăvară moldavă
purtată de vânt
printre tei

23 martie, 1976, Craiova

DEVORATĂ DE STELE

Noapte ivorie
cazi peste lume
cu întuneric sclipitor
orbindu-mă
Unduești metalic
somnul, visarea
misteriosul adânc
În negura măreției tale
sunt doar o frântură de lună
devorată de stele,
sunt scheletul trupului tău
desfrunzit de lumină

25 august, 1983, Craiova

PUTEREA VIDULUI

Ochiul ca noaptea
apune
Luminați-mi calea
am uitat cărarea
mi-am pierdut urma
în neveșnicie
un nume fără nume
aruncat în colț de lume

19 februarie, 1994, Timisoara

TIMP DEFORMAT

Neomeneasca făptură
veghează poarta de fier
spaima
adulmecarea numelui meu
schimonosit
sfâșiat de boturi amare
timp deformat
povară
nume fără nume
lătrat de boturi amare

19 ianuarie 1985, Baia/Suceava

TEAMA DE SOMN

De nu mi-ar strivi visele
orele nopții căzute
la marginea zilei.

Pentru fiecare întuneric
ai un zâmbet de ziua

Stelele picură tot mai des în ape
ca un efemer mozaic bizantin
Visul înaripat zboară
de la împărat la împărat

23 iulie, 1976, Craiova

CAD PESTE VÂNT

Cad uneori peste vânt
peste ceață
Dealul-i prea deal
valea-i prea vale
adâncă
umerii mei povara
cu greu o ridică

12 noiembrie, 1979, Craiova

Ilustrațiile din acest număr reproduc secvențe din acțiunea stradală coordonată de artistul plastic TAJO (Tasi József)

CRONICĂ SENTIMENTALĂ MOMENTUL DE VARĂ ADRIANA CÂRCU

Magdalena Melnikow mă sună ca să mă invite la un vernisaj timișorean* cu Luigi Varga și Sorin Scurtulescu. Pe Luigi îl cunosc; a mai expus în Heidelberg și l-am vizitat de câteva ori la atelier în Timișoara. Pe Sorin nu-l știu. Intru în galeria inundată de soarele duminicii de mai: intru direct în grădină. Vorbesc ceva cu cineva, dau mâna cu Sorin, dar eu sînt cu ochii la flori: două lucrări aproape identice pe albastru, pe roșu, pe verde, pe roz, mă cheamă, mă atrag, mă seduc. Lui Sorin îi spun doar că-mi plac și ne dăm întâlnire pe a doua zi ca să vorbim. Mănunchiuri albe și roz, rafale mov, atîrnă greu din ghivecele roșii, se revarsă inundînd pînza într-un vegetal exorbitant. Redescopăr bucuria pe care o simt de fiecare dată cînd cineva se încumetă să folosească culoarea nestăvilit, fără prejudecăți, ca pe o eliberare, ca pe o sfidare. Păduri și ape trec în alunecare lină, siluete citadine împlînzite de culoare se întrepătrund organic, femeii și fete privesc serios și concentrat, observă și așteaptă. Începe vernisajul, se țin discursuri, Sorin desenează. În fața mea, din gesturi mari ce adună forma din neformă ca din zbor, ia ființă un portret.

A doua zi ne întîlnim în galerie și o luăm pe *Hauptstrasse* fără un scop precis, vorbim fără introducere parcă reluînd o conversație întreruptă.

Adriana: Sorine, am observat în expoziție și pe web o serie de motive recurente (blocul, grădina, ghivecele) care străbat multe dintre lucrările tale. Ce e la fel, ce e altfel?

Sorin: Lucrările care ți-au plăcut ție în galerie surprind *momentul de vară* captat în diferite ipostaze. Toate lucrările cu motiv comun, dacă vrei identic, au ca temă acel moment unic, inefabil, al percepției mele redat cu un gest natural și spontan. Fațetele acestui moment sînt trecerea timpului, deci lumina, starea, atmosfera. De cîte ori într-o vară ești constient de frumusețea ei?

Intrăm în *Café Journal* și ne așezăm într-un colț mai liniștit. Vorbim precipitat și cu întreruperi presați de timp; avem doar o oră, timp în care e mult de spus.

Adriana: Mi-a atras atenția seria de lucrări care au o suprafață supraimpusă de linii orizontale întrerupte, ca o urzeală la vedere. Există aici o intenție de corelare cu virtualul, cu urzeala de pixeli? Este suprafața aceea o grilă, o sită, un filtru?

Sorin: Aceste lucrări sînt rezultatul unui proces mai îndelungat care-și are începutul pe la finele anilor nouăzeci cînd pictam lucrări cu caracter formativ, intim, de atelier. Apoi am trecut într-o fază, hai să-i zicem experimentală, unde am încercat diverse stiluri și am pictat prin suprapunere mai mult din tezaurul meu afectiv, dintr-un așa-zis impresionism pe retină. Acum vreo doi ani am început să simt nevoia de a parcurge un drum invers de re-interiorizare prin figurativ. Pentru mine liniile acelea nu fac decît să marcheze drumul dintre abstract spre figurativ și să delimiteze nevăzutul de văzut, nespusul de spus, să însoțească tabloul ca o scintilație, ca un foșnet difuz, ca o manifestare a abstractului într-o dimensiune aproape imperceptibilă.

Adriana: Spune-mi povestea portretelor de femei.

Sorin: Portretele reprezintă încercarea de a picta într-un act pur, sincer și autentic. Subiectele sînt persoane mai mult sau mai puțin apropiate mie împreună cu care am făcut această experiență. Le-am rugat să fie ele însele în expresie pentru a-mi da posibilitatea să le captez cît mai neutru la nivel vizual. Intenția mea a fost să potenez caracterul revelator, chiar inițiativ, al contemplației. În acest proces subiectele se transformă, devin personaje. Eu văd tabloul ca o suprafață limită pe care este greu s-o desprinzi din realitate; o concentrare, o esențializare a vizualului și a simțirii pe care încerc s-o redau "ca și cum aș muri mîine" .

Adriana: Care sînt proiectele tale de viitor?

Sorin: Experimentul cu portretele se conjugă cu un proiect în care vreau să pictez o serie de nuduri în fermitatea lor curbilinie aflate dincolo de vălul liniar a imaginarului. Eu cred că ceea ce nu se vede cu ochiul liber la prima vedere este mai important decît ceea ce se vede. Prin acest mod de exprimare doresc să descompun forma și să deschid celor ce vor privi lucrările o lume mai clară, pe care nu o poți vedea în viteza cotidiană și în lipsa contemplației. O lume a culorii pure și a armoniilor surprinzătoare.

Ne uităm amîndoi la ceas. The time is up. Pornim din nou pe *Hauptstrasse* spre *Theaterplatz*. În fața galeriei, unde Sorin are întîlnire cu o jurnalistă din Anglia, ne despărțim în grabă cu o îmbățișare străveche.

Heidelberg, 8 mai 2007

PENTRU MINE, POEZIA A INSEMNAT TOTUL

MILODRAG KONSTANTINOVICI

Eugen Bunaru: **Mă gândeam, de la un timp încoace, dragă Bata, că ar fi o pierdere – cred că nu exagerez – pentru memoria literară a Timișoarei, a zonei, din perioada *întunecatului deceniu 9*, dacă nu ne-am întâlni anume pentru o discuție recuperatoare. Iată că se întâmplă acum... Tu cum privești ideea?**

Milodrag Konstantinovici: Dacă în anii '80 am fost condamnați la muțenie mediatică – promoțională, cum s-ar zice acum –, a venit, poate nu timpul nostru, dar măcar minimala posibilitate de a recupera, cât de cât, imaginea trecutului. A unui trecut al literaturii în care, cvasianonimi, am avut și noi un rol...

– După revoluție, piața literară a fost, aș zice, inundată de cărți, în special de poezie, o bună parte nefiind altceva decât maculatură. Dar libertatea a dat șanse de afirmare și talentelor adevărate. În anii '80, poeziile tale, fie citite în cenaclu, fie publicate (în *Forum studentesc*, *Amfiteatru*) au primit girul valoric al unor voci autorizate... Și, totuși, nici până astăzi nu ai debutat editorial. De ce această renunțare sau opțiune?

– Într-adevăr, avalanșa de volume de poezie, de după '90, e în prima instanță dezarmantă, pune întrebări asupra criteriilor de publicare, dar, pe de altă parte, e expresia absolută a libertății de exprimare dobândite și a regulilor economiei de piață... Poezia interesează din ce în ce mai puțină lume și asta poate să descurajeze, dar, totodată, la fel de adevărat este că scriem noi pentru cineva anume, ci scriem pentru a ne elibera lăuntric... Pentru mine, poezia a însemnat totul, chiar dacă, luându-ne după aspectul, după „bilanțul” ultimilor ani, nu s-ar părea... La un moment dat, singurătatea la care te condamnă scrisul m-a împins să plonjez spre viață. Am vrut să trăiesc pur și simplu, să-mi rezolv viața personală. Firește, nu am reușit. Acum, am ajuns în punctul inițial... Fără, însă, potențialitățile și spațiul temporal de care m-aș fi bucurat atunci, la chiar vârsta tinereții... Orice reluare e, de fapt, imposibilă. Orice încercare de a retrăi începutul acela e sortită eșecului. Premonitoriu, acest adevăr apare într-una din poeziile mele, *Cine-verite*, scrisă atunci...

– Daniel Vighi, Viorel Marineasa, dar nu numai ei, au scris despre întâlnirile noastre, absolut fantastice, ale unui mic grup de (încă) tineri (pe atunci) care mizam cu fanatism, aș zice, pe literatură, pe poezie. Au rămas unice, irepetabile, serile și nopțile pe care le-am trăit laolaltă – un capitol aparte al boemei noastre – în propria-ți casă, cu „iz” chesaro-crăiesc, din cartierul Mehala... Cum revezi, după atâta timp, acele „întâmplări”?

– Trăirea a fost integrală și aproape inconștientă. N-a existat nici premeditarea organizării întâlnirilor și nici rigoarea vreunui program, care ar fi distrus spontaneitatea trăirilor. De fapt, ne adunam, ne sprijineam unul pe altul ca să nu ne prăbușim cu totul... Întâlnirile despre care mă întreb, așa cum știi, au fost pe cât de surprinzătoare, pe atât de flatante... Mi-amintesc că fusesem în tură de noapte și, revenind dimineața acasă, am găsit *gașca* – pe voi – obosită și mahmură, iar Mono mi-a arătat canapeaua pe care dormea un om cu păr grizonant. *E Mircea Ivănescu*, mi-a zis Monoran și am rămas uluit... nici nu visam să-l întâlnesc vreodată în realitate. La un moment dat a sărit sprinten în picioare și mi-a apărut în față *un om nu mare la stat*, cu o privire vioaie și jucăușă, în spatele lentilelor cu multe dioptrii și cu o voce tânără, melodioasă. Mi-a întins mâna și s-a prezentat... Apoi a întrebat ceva, despre picup-ul de pe pian, nu mai știu ce. După care am ascultat împreună *Missa solemnis*. Îi plăcea foarte mult și ne-a molipsit și pe noi...

Ce să mai zic de altă noapte, când ați descins direct de la Casa Studenților, de la cenaclu, împreună cu o *trupă* întreagă de clujeni, echinoxiști. Era prin '82, '83... S-a recitat, s-a cântat, s-a discutat literatură și filozofie, Dostoievski,

s-a dansat, s-a strigat, s-a băut... *Trupa* noastră, aceeași ca de obicei: Pruncuț, Marineasa, Vighi, tu, eu, Mono și chiar... Traian Dorgoșan care s-a întreținut cu poeta Ruxandra Cesereanu. Bineînțeles, maestrul și-a recitat magistral poemul *Crimă și pedeapsă*. Paradoxal, noi eram liberi atunci...

– Am citit recent un poem superb al Ruxandrei Cesereanu chiar despre acea noapte, cu Mono și Traian Dorgoșan în prim plan... Poemul avea un aer nostalgic și totuși puternic...

– Mă bucur că Ruxandra Cesereanu nu ne-a uitat, nu a uitat acele trăiri unice. Mi-amintesc că mai venise atunci la Timișoara și o altă poetă frumoasă și talentată din Cluj, Carmen Negulei, dacă nu mă înșel.....

– Suntem ușor patetici, dar nu e rău, din când în când... țin minte că aveai un cult, o mare prețuire pentru anumiți poeți... Parcă văd și astăzi, cu ochii de atunci, o strofă sau un poem scris pe peretele holului casei tale. Ceva despre o lacrimă dusă pe spinare... Anii au zburat, preferințele tale în materie de poezie au rămas statornice?

– În sărăcia relativă a aparițiilor editoriale din epocă, procurarea cărților dorite era o adevărată aventură. Și, atunci, ne mulțumeam dacă nu cu un autor sau altul publicați integral, cu acele, totuși consistente, antologii... Din poezia franceză, germană, americană, nordică. Era apoi celebra antologie a lui Baconsky. Îmi amintesc că, în adolescență, îmi plăceau Lucian Blaga și Bacovia. Ulterior, orientându-mă spre poeți contemporani, de aici și de aiurea, m-au atras foarte mult poezii care aveau permanent controlul textului și luciditatea contemplării detașate a propriei creații.

Cât despre poemul scris cu vopsea albă pe peretele vișiniu, aparținerea lui Dușan Petrovici, un poet cu suflu proaspăt, care aducea o notă exotică în peisajul cenușiu al epocii. De acel Dușan Petrovici, mereu melancolic și îndrăgostit, adolescentul din mine a fost captivat, atras. Îmi plăcea, la el, franchețea exprimării suferinței din iubire. El se bucura că a ajuns la Poezie, dar avea mereu nostalgia vieții reale, trăite simplu, nemijlocit („femeie mică într-o bucătărie”, așa suna un vers al său).

– Îți mai amintești ceva din poemul de pe perete?

– Cum să nu, memoria încă nu mă trădează... Era un poem din volumul lui de debut, din 1972, *Lebede ale puterii*. Îl știu în întregime, dar îți *smulg* acum de pe acel perete vișiniu doar câteva versuri: *De aici și apoi la ziua banală/ când adolescenții vor munci să-mi poarte la-crima-n spinare/de aici și mai departe când fata de liceu/o să-mi dorească moartea mai bun voi fi mai bun/și voi spune fericit acela ce nu se cunoaște pe sine...*

– Da, Dușan e acum din nou cu noi... Dar să revenim la tine... Ai fost printre puținii poeți timișoreni care au participat în anii '80 la acele memorabile și unice festivaluri de poezie de la Sighișoara...

– La un moment dat, poetul Helmuth Britz mi-a propus să mergem la festivalul de poezie de la Sighișoara. Era prin optzeci și... nu mai rețin anul. Inițial, am crezut că trebuie îndeplinite anumite condiții – datorită prestigiului festivalului –, dar Helmuth Britz a făcut toate diligențele necesare și m-am trezit împreună cu el și cu Petru Ilieșu în plin peisaj medieval... Participanții erau de diferite vârste. Atunci i-am întâlnit pe Mariana Marin și pe Mihai Șora, pe care l-am abordat, întrebându-l despre părintele Mihai Avramescu. În acel cadru, al unei nesperate libertăți, am avut șansa să citesc din poemele mele. Faptul că se adunau acolo literați de valoare din toate generațiile și din toate zonele țării spune ceva despre spiritul și prestigiul aceluia festival. Era o cinste să participi... Să fii acolo...

– Îmi amintesc de o întâlnire – cred că se întâmpla prin ianuarie, '81 sau '82 – la o masă cu votcă și bere, la restaurantul Casei Scriitorilor din București, cu Virgil Mazilescu. Știu că eram

tu, Vighi, Monoran și eu. Am bântuit, atunci, noi, timișoreni, vreo două zile pe la edituri, dar și pe la cârciumi... L-ai impresionat pur și simplu pe maestrul sau pe omul Virgil (bucuros că ne-a cunoscut) când, la un moment dat, ai recitat, printre pahare, un poem frumos...

– Punându-mi recent în ordine „hârțiile”, am dat, surprins, de un bilețel cu adresa, numele și numărul de telefon scrise de mâna lui Virgil Mazilescu. Un sentiment de regret m-a cuprins că un document atât de prețios zăcea nefolosit de atâta vreme... Poetul murise în vara lui '84. Da, îmi amintesc perfect că i-am citit un poem, așa cum zici, la birtul scriitorilor de pe Calea Victoriei. Mazilescu ascultase versurile în tăcere deplină și privea parcă absent... Ulterior, Mono mi-a spus că i-ar fi plăcut lui Virgil poemul pe care l-am citit, el trecând, la vremea aceea, printr-o perioadă nefertilă poetică...

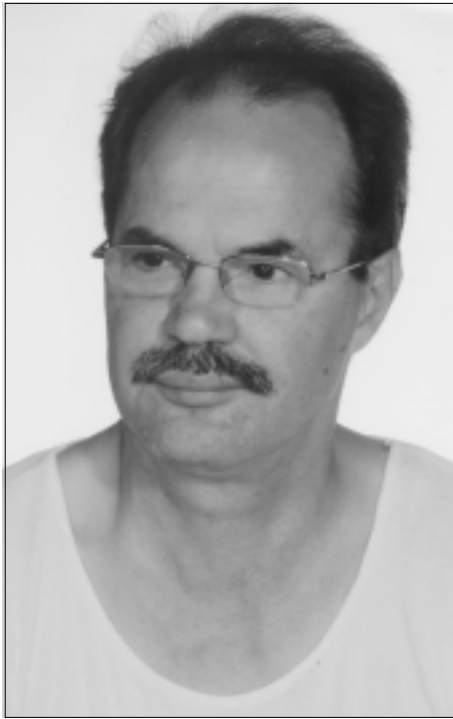
– Aș vrea să ne întoarcem la debutul tău – ca să-i zic așa – de la Pavel Dan. Ai fost pentru toată gruparea de atunci (Vighi, Marineasa, Ilieșu, George Lănă, Derlea, Pruncuț...) o revelație... Totul fusese „pus la cale” de Monoran...

– Am trăit cu emoție acea primă lectură publică. Am citit textele cu voce tremurândă – mi s-a spus ulterior. Cenaclu Pavel Dan era, atunci, o realitate, o posibilitate de a ieși literar în lume și, totodată, un pretext pentru întâlnirile noastre de suflet. Un cadru excelent în care, repet, paradoxal, ne puteam exprima liber, înainte de proba de foc a publicării mult limitate și capricioase în epocă. Ne erau, bineînțeles, mai deschise revistele studentești: *Forum studentesc*, *Amfiteatru*... La Pavel Dan, mi-a plăcut totdeauna atmosfera nonamatoare, serioasă, credința în scris a celor care frecventau cenaclu, toate astea completate, apoi, de discuții la bere, la renumitele terase Oltul și Sinaia, unde ne umpleam bateriile la propriu și la figurat până la întâlnirile următoare...

– Apropo de revistele studentești, știi că ai primit un premiu prestigios pentru o pagină de poezie în revista *Amfiteatru*, al cărei redactor-șef era, pe atunci, dacă nu greșesc, Dinu Flămând...

– Am luat și n-am luat acel premiu... Moral, am câștigat concursul de poezie lansat de revista *Amfiteatru*, mi s-au publicat poemele în revistă, însă, nefiind student, premiul s-a oferit locului secund... A fost o bucurie proaspătă pe care n-am mai trăit-o de atunci.

– Ai fost un privilegiat – printre puținii –

alături de Șerban Foață, de Marcel Tolcea, grație acelor întâlniri inițiatice, de mare încărcătură spirituală, pe care le-ai avut, le-ați avut, *illo tempore*, cu părintele Mihai Avramescu de la Jimbolia. Ai amintit deja despre el...

– Nonacțiunea aparentă a părintelui Mihai Avramescu, în retragerea sa de la Jimbolia, ascundea o activitate intens spirituală și a avut un rol covârșitor asupra celor care l-au cunoscut. Era un fel de mentor „ascuns”. Acțiunea de modelare spirituală era discretă. Perioada sa „avangardistă” nu a fost, de fapt, decât o încercare de comunicare a nespusului prin mijloacele posibile pe care le oferă comunicarea „diurnă”. În poemele sale își transpunea ideile, căutările spirituale. Uite, citește, aici, sfârșitul unui poem al său care spune mai mult: „Acum, când toate tac, /am înțeles și știu:/Nu am venit să fac/ci sunt chemat să fiu”.

– Și, totuși, revenind la poezie, la poetul care ești, crezi că un volum de debut, semnat de Milodrag Konstantinovici, ar fi, astăzi, un gest tardiv, inutil?

– Poezia e, dintre toate modalitățile literare, cea mai apropiată de metafizică, de ne-văzut, de ne-spus. Ea nu poate muri. Fiecare carte își are destinul său mai mult sau mai puțin fericit. Ea poate rămâne în pură potențialitate, atunci când toate elementele constitutive ale ei nu sunt împlinite... Sau poate ajunge carte ca atare când exigențele sunt satisfăcute. Cât privește cartea mea, debutul meu... tardiv, ezitarea mea constă în faptul că n-aș vrea să fie o carte singuratică sau unică. Dacă nu ar fi urmată de alte două-trei cărți, ar fi acel debut doar un gest simbolic și, parțial, inutil.

Interviu realizat de
EUGEN BUNARU

SUB SOARELE ROȘU

ALEXANDRU COLȚAN

Prozatorul - nu ezit să-l numesc așa - Alexandru Colțan este o apariție de-a dreptul tonică pentru momentul de tranziție pe care-l traversează - de ceva timp - Căpetenia Pavel Dan, după o perioadă de vârf care a lansat în arena literaturii tinere (douămiiste) - prin volume și prestație publicistică remarcabile - câteva nume, câțiva autori (poeti și prozatori) al căror „traseu” credem că va fi demn de urmărit în continuare (Tudor Crețu, Alexandru Potcoavă, Cătălina George, Adriana Tudor Gătan).

Povestirile lui Alexandru Colțan par a nu avea foarte mult(e) în comun cu scriitura și cu motivele de mai largă circulație din proza congenerilor săi, publicați și afirmați, în ultima vreme, sub sigla unor edituri redutabile (Polirom, Cartea Românească). Mai nimic, la Alexandru Colțan, din agresivitatea tematică sau lingvistică, din tonalitatea ironică, ludică sau parodică frecventate de cei mai mulți dintre tinerii noștri prozatori, aflați, actualmente, în plină vogă (numele acestora se pot regăsi cu ușurință în mai toate topurile literare din ultimii doi, trei ani). Distinctive sunt, mai curând, în povestirile autorului pe care-l propunem, o anume tentă parabolică, cu fine inserții mitice, arhetipale, (cu) o atentă dozare a efectelor generate de un neliniștit /neliniștitor joc al planurilor, de o mereu provocatoare, uneori solemnă, alunecare dinspre real înspre fabulos, înspre oniric, dinspre epic spre poemat și invers. Și, totuși, undeva, în subtextul lor, prozele lui Al.Colțan sunt frisonate, sunt „bruscate” de angoasele, de agresivitatea și amenințările de tot soiul (terorism, încălzire globală etc.) ale lumii și timpului în care tocmai trăim... Aici ar putea fi de găsit o punte spre generație, spre momentul de azi al literaturii.

EUGEN BUNARU

Era deja a patra săptămână de când Soarele mistuise răul până la rădăcină. Doar noaptea, sub roata îndepărtată a zodiacurilor, reușeam să auzim cu toții geamătul pământurilor, de parcă morții ar mai fi încercat să răsuflă. Atunci, însă, din crâng începea să alunece cântecul de foame și de singurătate al bufniței, care ne acoperea frunțile cu tăcere. În acele zile ale neputinței, stăteam de straajă la porțile satului, purtând cu mine cuțite și lațuri. Lângă mine aveam bărbaii tineri, cu privirile golite și cu mușchii brațelor încordați ca niște arcuri. Nimeni nu avea voie să părăsească așezarea. Cu toate acestea, erau destui cei care continuau să încerce, sperând în van că dincolo, peste Pădure, ar afla apă și ogoare înmiresmate. Nășteau aceiași zori în care trebuia să îmi iau în primire postul, dacă nu rămâneam de veghe peste întreaga vale a stelelor. Ne întâlneam toți cinci la capătul satului și parcă al vieții; porneam, apoi, fără o vorbă, pe drumurile care urcau și coborau, sub cerul vânat, apoi roșcat și alb. Cărarea ne purta peste dealurile pe care altădată se cățărau ciorchini cu struguri mari și plini de sevă, dar în care ne îngropam de acum nevolnicii și vitele. Acolo se adunau și haitele de câini care chemau tot mai ades în ajutor Luna-cea -cu -gheare- puternice. Ajungeam la pod, unde îi schimbam pe ceilalți. Nu mai aveam nevoie de cuvinte, de parcă și ele se vestejiseră, precum norii. Câteodată ne aștepta și Căpetenia, cu privirea rătăcită pe drumul înnegrit al râului. Nu ne spunea nimic, niciodată și se retrăgea, împleticindu-se, cu paznicii de noapte după el. Știam că aveam să stăm multă vreme acolo, să ne mișcăm de pe un picior pe altul, pândindu-ne și să ascultăm zvonurile pustiurilor. În cercurile roșii ale Soarelui una și aceeași zi se alungea la nesfârșit, căci până și Vântul-cel -cu picioare- repezi căuta de acum umbra, ca o sălbăticiune. De jos, din sat, ne ajungeau bătăile tobelor și tipătul pruncilor. Risipiți ca într-un joc de oase, oamenii încercau un somn ghemuit sau veneau să ne întrebe de păsările care ar fi vestit norii. Nu puteam scăpa de ei nici dacă ne înfuriam și îi puneam pe fugă. Erau și femei cărora vraja Soarelui le intrase în carne, se tânguiau și plâneau să mergem cu ele și să le izbăvim, dar noi le împingeam la o parte. Auzisem că niște băieți le urmaseră în dansurile lor și fuseseră găsiți, după câteva zile, după duhoarea hoiturilor. Ele, în schimb, apăruseră din nou pe ulițe ca să își rupă părul și să își scrâșnească dinții. Și dintre paznicii încercase cineva să fugă, să ne părăsească. Când l-am

descoperit, zăcea întins pe spate și avea în ochii larg deschiși cerul strâmb, prăvălit într-o parte. Apoi bătrânii împrăstiaseră despre el vorba că începuse, cu mult timp încă înainte, să păzească chiar Noaptea, iar nu vatra oamenilor, așa cum ar fi trebuit.

Soarele rămânea ținut în răscruce, iar flăcările deveneau de nesuportat. Cărdul de milogi de lângă pod continua să se vaite și să cerșească, pe voci uscate, apă sau libertate. Ori poate voiau același lucru, îmi spuneam într-una. Numai că apa se terminase demult, cei din sat o căutau acum prin iarba putredă a dimineții sau se luau la hartă pentru ce mai rămânea pe fundul unei căni. Până și noi, cei care ne păstram dreptul de a purta arme, răsuflam de multă vreme cu gura deschisă. Jgheaburile cerului fuseseră sparte, dar oamenii nu voiau să înțeleagă și osteneau iarăși pe drumurile care ridicau praful sau înnoptau chiar lângă pod. Nu aveam voie să părăsim casa văii noastre, altfel blestemul nu ar fi putut să se rupă, iar băierile văzduhului ar fi rămas strânse pentru totdeauna. Dar ei nu voiau să înțeleagă, degeaba bătrânii ne povestiseră, în repetate rânduri, de Trăznetul care îi pedepsea pe cei nesocotiți. Apoi, chiar să fi plecat, unde i-ar fi purtat pașii? Știam doar cu toții că dincolo de pod umblau oamenii-cu-capete-de-câine și fiare care văd prin întuneric. Câte nu se vorbeau oare despre desigurile nepătrunse ale Pădurii celei mari? Nu. Până la urmă Zeul avea să ne audă rugămintele, așa hotărâse Vraciul și așa trebuia să se întâmple. Doar pentru asta dansasem goi în jurul focurilor și trimiseserăm mesageri călare pe fumul albastru. În cinstea Zeului sacrificasem animalele cele mai frumoase și pentru a fi auziți mai bine ne adunase Căpetenia armele care fac zgomot. Pentru îndurarea Lui ne sfătuiseră să ne desenăm pe piept copacul care poartă în crengi Luna-cea-roșie.

După încă o săptămână, Vraciul crezuse că înțelege mânia nepotolită a cerului. Zeul era supărat, aflase el în timpul somnului, din pricina familiei străine care se înrădăcinase printre noi și care nu-i trimitea, ca toate celelalte, daruri bogate. Pe dată, oamenii i-au alungat pe nesupuși dincolo de pod, către pierzanie, iar coliba le-au dat-o focului. Numai că Zeul, nu se știe de ce, nu era încă mulțumit cu toate acestea, iar oamenilor li se scurgea răbdarea printre degete ca nisipul. Străpunși de săgețile Soarelui, ei umblau acum singuri sau în haite periculoase și se luau la bătaie din orice pricină. În mai multe curți, dansurile și focul nu încetau nici noaptea, iar alții ne amenințau

că furia lor coace și că își vor croi drum peste noi cu pumnii. Căpetenia cea mare trebuise să apuce calea Pădurii, iar despre Vraciul bătrân se șoptea că fusese batjocorit și scuipat. Umbla vorba că își găsisese într-o seară oalele sparte și ierburile sacre azvârlite în toate părțile, ca de o gură de câine. Tocmai în acele zile, feciorii Pescarului - cu - Barbă - Roșie semănau prin sat îndoiala că vraciul nefolositor ar trebui înlocuit cu un altul, mai tânăr și cu voce mai puternică. Cei mai furioși erau părinții ai căror prunci se ofileau repede, chiar dacă le mai păstrasera, cu greutate, câte o picătură de lapte. Ei ajungeau să nu mai creadă în nimic și să umble prin toate locurile cu sângele otrăvit de veninul răzbunării. Numai că nimănui nu îi mai păsa demult de aceste lucruri, nici pe pământ, nici în cer. Iar porunca fusese clară: vetrele nu trebuiau părăsite. A venit apoi ziua aceea, în rând cu toate celelalte, în care văzduhul dormea lungit ca un cadavru și la fel de surd la orice chemare. La vremea în care, altădată, cocoșii își trimiteau tipătul, oamenii care înnoptaseră lângă pod se ridicau și, unul după altul, încercau să se dezmoștească. Noi, ca și ei, ne reluam pozițiile și ne chinuam să înghițim câte ceva, cu gâtleurile arse. Un câine pierdut, numai oase, aștepta în zadar o bucată.

Pe neașteptate, cineva pare că zărește un nor de praf care se apropia, rostogolindu-se, dinspre vale; pe loc, ne întoarcem cu toții, un singur cap cu o sută de ochi. Un moment nu s-a mai auzit decât scârțâitul înfundat al greierului.

"Ce poate fi asta?" mă întreb, "cum mai poate cineva să urce dealul în fugă?", "În sfârșit!", zbură răgușit Cioplitorul, cu ochii roșii ai lupului, "a sosit clipa!" și se îndreaptă amenințător spre noi. "Vin norii!", "vin norii!", se aprinde un strigăt de femeie. "Norii!", rage dintr-o dată toată lumea, agitându-se ca o furtună, "Norii!", strigă bătrânul, împingându-și în mine umerii lui slabi. Bine proptiți în pământ cum eram, începem să împărțim o ploaie de lovituri în toate părțile. "Ucișilor!", "Blestemați să fiți!". Cățiva cad, copiii dau să țipe, femeile fac un pas înapoi. "Norii!" geme, mai mult a rugămintă, o fată cenușie, căzută în genunchi. "Ce se întâmplă?" mă întrebă un paznic, "eu nu văd nimic". "Ai grijă", îi răspund, strângându-mi mai tare fierul. Pe drum, norul de țărână făcuse picioare și se transformase în băiatul roșcat al Cusătorului de Blănuri, care se apropia de noi cu fața întunecată, ca o mască.

- Ce e ? ... Ce e ? îi iese înainte unul dintre milogi.

- Apă! bălăie băiatul, ducându-și o mână la piept. Apă! spune iarăși, arătând cu palma în jos. Acum îi deslușeam rânetul, larg ca o crăpătură a obrazului și sticlirea vie a ochilor.

Nu îmi stătea în putere să cred așa ceva. Lumina continua să curgă grea și fierbinte din cerul fără culoare. Nu putea fi adevărat, cu siguranță.

- Ai mințile pierdute! pufni bătrâna steapă, privindu-l furioasă. Unde vezi norii, ai? Unde?

Bătrânul Cioplitor începu să rădă fără zgomot, lovindu-se peste coaste și tăvălindu-se pe jos.

- Nu, spuse băietanul, făcând încă un pas. Apa vine din pământ, porni el să deslușească, ștergându-și spuma de la gură. Dar nu mai avu timp, căci steapă și o femeie tânără se reped la el și îi înfig mâinile în păr. Îmi auzeam ciocanul inimii bătând cu

putere undeva, în mijlocul pieptului, ca și cum aș fi fost gol pe dinăuntru.

-Stai la umbră, îl sfătui un paznic pe copilandru.

-Nu! țipa el, zburându-se ... nu mai da!...

-Ia mai lăsați-l în pace, le-am spus femeilor, dar ele nu mă ascultau, continuau să-l zgârie, să-l muște, dădeau să-i scoată ochii cu unghiile.

-Na!...Apă...din pământ...!

Le-am despletit brațele, l-am tras pe copil într-o parte ca să îl întreb de unde auzise de așa ceva. Pe nesimțite, zece perechi de pumni încleștați făcuseră roată în jurul nostru.

Și atunci, într-o clipită, din vorbele lui amestecate cu hohote de plâns, a pornit să se reverse peste noi APA cea adevărată, apa din fiecare vis, pe care o așteptam de atâtea vreme, leacul tuturor bolilor din lume, mama ierburilor și a animalelor, vraja aceea s-a năpustit asupra noastră rupând toate zăgazurile, ca un torent care înghite și zdrobește totul în cale. Copilul înnebunise, desigur, îmi spuneam, nu era cu puțință așa ceva, doar oricine știa că apa coboară întotdeauna din cer sau de pe valea râului. Ce nebulie mai era și asta, cu apa care dormea, ascunsă în pământ? Trec oare nori pe sub pământ? Cum ar putea sta oare apa cea vie într-un singur loc, care zeu ar aduna-o în jgheaburi? Cum ar putea pământul, uscat până la sâmbure, să ascundă apa cea frumos mirositoare?

Nu era însă timp de întrebări, căci m-am simțit dintr-o dată împins de la spate de un șuvoi de mâini întinse, iar picioarele au prins să-mi alerge aproape fără să-mi dau seama.

-Apă!

-Apă!

Câteva femei tinere alergau cu chipurile strânse și cu pruncii aruncați peste umăr, bătrânii rămăseseră în urmă și ne cereau ajutorul, băiatul roșcat dispăruse ca un duh al dimineții. Când mă întorc iar, o văd, ca prin vis, pe bătrâna steapă agățându-se de unul dintre paznici, apoi fulgerul unei lame de cuțit. Am continuat să fug, cu ochii pe jumătate închiși, până când oboseala mi-a urcat, lichidă, în picioare și apoi mi-a tăiat răsuflarea. Unul dintre paznici se prăbușise în țărână, dar își urma neabătut calea în patru labe. Lumea se învărtea tot mai repede, într-un cearcăn roșu ca un Soare și începea parcă să se subțieze și să tremure. Bum! bum! bum! îmi auzeam pașii bătând cărarea, sau poate că era numai inima mea, alergând pe un drum fără întoarcere. "S-a terminat!" îmi spuneam, atât mai puteam să-mi spun, "s-a terminat!" și să înghit cât mai mult aer fierbinte.

Continuare în pagina 31

ULTIMELE MOMENTE (TACUTE ȘI CAM PLICTICOASE) DIN VIAȚA LUI WARREN SCHMIDT ADINA BAYA

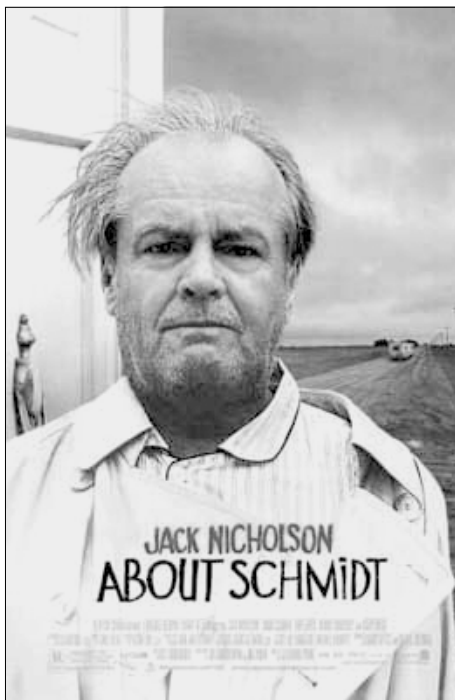
Într-una dintre cele mai controversate cărți ale sale¹, celebrul cercetător în științe politice Robert Putnam descria consumatorul contemporan de media ca fiind un tip care nu arată prea grozav pentru viitorul celei mai de succes democrații din lume. E cam plictisit și în general dezinteresat de problemele sociale și politice ale comunității în care trăiește sau ale națiunii americane în general. Nu îl mai doare nici măcar în cot, deci nu prea are motive să se uite la știri. În schimb, e mare amator de divertisment și și-a "privatizat" în așa fel timpul liber încât să îl poată consuma singur sau în grup restrâns. Adică nu se mai prea urnește de pe canapeaua din fața televizorului pentru a interacționa cu alți membri ai societății sau pentru a se implica.

În plus, e un tip foarte capricios. Stăpân pe telecomandă, are un comportament de consum media sintetizat de Putnam prin motto-ul "ce vreau, când vreau și unde vreau". Intransigent, fără a face concesii în apăsarea butonului de schimbare a canalului, e un practicant activ al 'zapping'-ului. Parcă pentru a-și reconfirma puterea de alegere, adesea petrece mai mult timp verificând rapid întreaga ofertă disponibilă pe cele măcar 50 de canale TV, decât fidel în vizionarea propriu-zisă a unei producții media de la început la sfârșit.

E destul de clar că răbdarea nu reprezintă un punct forte al acestui consumator. Orice program potențial generator de plictis e rapid abandonat. Iată de ce momentele prelungite de liniște sau de imagini statice constituie un lux pe care regizorii de filme și-l permit destul de rar în ultimii ani. Dacă nu avem dialog, avem o coloană sonoră captivantă. Sau dacă trebuie neapărat să fie liniște, succesiunea de imagini are probabil atașat un mănunchi foarte gros de cârlige pentru captarea atenției. Preferabil sex, violență, droguri sau acțiuni cu valoare reprobabilă echivalentă.

De aceea filmul regizat de Alexander Payne după cartea lui Louis Begley (din care nu mai păstrează decât numele personajului și puține detalii de context) pare destul de anacronic la nivel de structură. *Totul despre Schmidt* (*About Schmidt*) are un story lent (și destul de anemic). Cine e Warren Schmidt? Un bătrân care iese la pensie și nu face mai nimic interesant toată ziua. Ah da, îi moare soția, dar oricum nu o prea putea suferi. În rest, scrie scrisori și stă în halatul lui de baie cam tot timpul. La un moment dat se hotărăște să viziteze casa în care s-a născut și constată că pe locul ei e acum un magazin de anvelope. Își revarsă neinvitat amintirile către bietul vânzător, prea politicos să își exprime dezinteresul.

Apoi vizitează universitatea frecventată acum mai bine de 40 de ani. Din nou e mult prea generos cu împărtășirea de amintiri unor studenți care nici nu îl ascultă. Parcă în ciuda audienței lipsite de răbdare, Payne nu face deloc economie la luxul numit "liniște". Cadrele fixe, coloana sonoră minimală sau chiar inexistentă nu sunt doar o întâmplare, ci aproape un refren. Cum de regizorul are succes cu un astfel de film în era 'zapping'-ului? Pe de o parte îl are pe Jack Nicholson

într-un rol care poate fi probabil egalat doar de vechea performanță din *Zbor deasupra unui cuib de cuci*. Pe de alta, are cel mai plauzibil pretext. Viața lui Warren Schmidt este o viață în care *nu se mai întâmplă nimic*. Filmul redă acest lucru cu claritatea unei oglinzi.

Pretextul gasit de Alexander Payne pentru a vedea ce se întâmplă în interiorul personajului (fiindcă din afară vedem doar un lung șir de acțiuni și fraze banal-monotone) sunt scrisorile lui către Ndugu. Warren Schmidt descoperă într-o zi un program prin care poate sponsoriza un copil din Africa, procedeu echivalent cu o adopție la distanță. Decide să participe și îl 'primește' pe Ndugu – un tanzanian de 6 ani, ce devine copilul său 'la distanță'. Copil căruia, pe lângă cei 22 de dolari expediați lunar, îi trimite și câteva pagini scrise de mână. Pentru spectator, ele funcționează ca niște confesiuni revelatoare. Pentru Ndugu, în rama ficțională, probabil nu sunt decât niște atașamente fără rost ale banilor, el neștiind nici să scrie, nici să citească.

Stilul subversiv al lui Payne face ca filmul să pară adesea comic - într-un mod foarte negru, desigur -, în ciuda depresiei implacabile a protagonistului. În cele din urmă, tăcerile lungi, lentoarea și aparenta plictiseală nu fac decât să sublinieze excluderea sa dureroasă din viață. Moartea lui aparentă începe imediat după încetarea rutinei zilnice de la birou și dispariția soției, chiar dacă până la decesul propriu-zis ar mai putea fi mulți ani. Schmidt nu mai înțelege, nu se mai poate adapta, nu își mai găsește semnificația și locul. Esența filmului stă într-una dintre frazele finale: *"Relativ curând voi muri. Poate în 20 de ani, poate mâine, nu contează. Odată ce mor, și toți cei care m-au cunoscut mor și ei, va fi ca și cum nu aș fi existat niciodată. Cum am marcat viața celor din jur? În nici un fel. Absolut în nici unul."*

¹ Putnam R., 2000. *Bowling alone: the collapse and revival of American community*. New York: Simon & Schuster

TOTUL DESPRE... NIMIC? CRISTINA CHEVEREȘAN

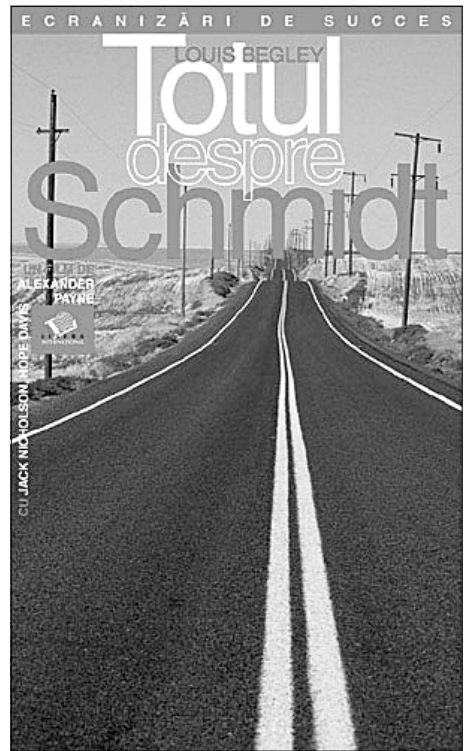
Fanilor filmelor de top proiectate în ultimii ani pe marile ecrane ale lumii, editura bucureșteană Litera Internațional le pune la dispoziție colecția *Ecranizări de succes*. Printre titluri se află "hit"-uri incontestabile din varii genuri: *Talentatul domn Ripley* (Patricia Highsmith), *Poștașul sună întotdeauna de două ori* (James M. Cain), *Forrest Gump* (Winston Groom), *Legături primejdioase* (Choderlos de Laclos), *Ben Hur* (Lew Wallace), *Diabolicele* (Boileau-Narjeac) etc. Împătimitii cinematografului – (și nu numai!) – au astfel acces la cărți al căror destin nu a fost pur literar, nuanțându-se și datorită impactului de masă al "imaginilor mișcătoare".

Un autor pe care îl poți descoperi cu plăcere este Louis Begley, al cărui *About Schmidt* i-a oferit lui Jack Nicholson în 2002 ocazia încă unei prestații de marcă. Reeditat în 2003 ca urmare a apariției peliculei regizate de Alexander Payne, romanul apăruse inițial în America în 1996, fiind nominalizat la National Book Critics' Circle Award și *Los Angeles Times* Book Award. Era, la vremea respectivă, al patrulea roman semnat de Begley, absolvent de Harvard și avocat de prestigiu al unei mari firme americane.

Scindat între rigurile legii și fascinantă flexibilitate a literaturii, Louis Begley este el însuși un personaj care intrigă. Debutul cu *Wartime Lies* (1991) se produce la o vârstă când alții au renunțat demult la cariera de prozator sau orice altceva. Născut în 1933 în Polonia, Begley avea nici mai mult nici mai puțin de 58 de ani la apariția scrierii cu tentă auto-biografică ce urma să îi aducă, printre altele, premiile PEN Hemingway și Médicis Étranger. Trecutul romancierului este tradus în acest prim roman: evreul Begley supraviețuise ocupației germane în al doilea Război Mondial dându-se drept polonez catolic, părăsind ulterior țara natală și stabilindu-se cu părinții la New York.

Cinci ani după debutul tardiv dar dominant, Louis Begley avea o reputație de apărut. *Totul despre Schmidt* se achită de sarcină desprinzându-se de senzationalism și marile jocuri ale ficțiunii, beneficiind de 'serviciile' unui protagonist mai degrabă iritant și iritat de micile ironii ale cotidianului. Albert Schmidt copiază până la un punct profilul profesional al creatorului său: avocat de elită ajuns în pragul unei pensii oarecum forțate, proaspăt văduv, își contemplant viitorul în compania unei fiice reticente, logodită cu unul din tinerii entuziaști ai firmei. Din afară, viața lui 'Schmidt' pare ideală; la o privire mai atentă, universul interior i se prăbușește.

Cartea folosește un limbaj simplu, direct, departe de orice sofisticării psihologizante. Autorul explorează cu rafinament minimalist sușurile și coborășurile unui individ ros de griji și patimi comune. Într-un interviu, Begley își caracteriza personajul: *"El nu este un antisemit activist. Este un om plin de prejudecăți, unele comice, unele mai puțin. Destul de conștient de faptul că asemenea prejudecăți nu sunt de dorit, știe la fel de bine că fac parte din el"*. Se conturează potretul unui erou lipsit de glorie, privat de afecțiunea reală a familiei: un Lear a cărui

odraslă se pierde în afacerile epuizante ale metropolei new-yorkeze.

Urmărind îndeaproape dilemele lui Schmidt (meditează, dialoghează, scrie jurnal și scrisori), Begley studiază mai marile probleme ale unei societăți aflată în derivă emoțională, în care distanțele dintre generații devin greu de acoperit prin pură bunăvoință iar banul dezumanizează subtil și ireversibil. Îmbătrânirea, maturizarea târzie, însingurarea stau la baza unei analize sarcastice a relațiilor tot mai superficiale, puse în slujba convențiilor unei societăți pretențioase.

Nu e de mirare că Schmidt este salvat de la depresie sau nebunia repetatelor auto-radiografieri prin defulare erotică. Personajul se implică într-o relație pasională cu o chelneriță portorică mai tânără decât propria fiică. Blazarea, eșecul, suficiența, par să se evapore odată cu dreptatea cu adevărat poetică instituită de apariția sentimentului. Când toți evoluează mecanic, acționați de interese și goliți de emoție, Carrie readuce trăirea la cote maxime prin naturalețe și dezinhibiție. Ea însăși produs al unei generații și mentalități total diferite, reușește să îl umanizeze pe bătrânul avocat, distrugând rutina obtuză a unei existențe reglate prin contract.

Masca personajului cedează pe parcurs. Dacă pe prima pagină *"ținea în mână dreaptă secțiunea economică din Times și, ca în fiecare duminică, urmărea cotațiile fondurilor mutuale ca să verifice prețurile a două investiții"*, pe ultima se observă schimbarea: *"Am sentimentul că, atunci când mă voi face bine, o să am nevoie de cineva care să aibă grijă de o casă mare în Florida. În West Palm Beach"*. Revolta evidentă împotriva încremenirii de o viață lasă loc supozițiilor constructive. Finalul rămâne deschis. Continuarea, *Schmidt Delivered*, avea să apară în 2000. După *Totul despre Schmidt*, veți fi, cu siguranță, curioși.

¹ Late-Bloomer Louis Begley delivers with new Schmidt Novel. Interviu luat de Alden Mudge, accesibil la http://www.bookpage.com/allencolibrary/0011bp/louis_begley.html

TUR DE ORIZONT

În numărul din martie al revistei **Familia** am citit o bună secvență de poezie, la care participă Forica Bațu, Horia Bădescu, Viorel Chirilă, Ioan Vintilă Fintiş, Liviu Georgescu, Marius Irimia, Ion Maria, Viorică Răduță, Constantin Rusu, Ion Scrobete, Dorin Tudose, Ioan Țepelea. Dovadă, un text de Ion Maria: "adevăratul meu chip/ cuprinde în el/ gunoaiele/ de lângă casă/ și florile/ ce cresc/ departe/ în munți" ("adevăratul meu chip"). ● Vasile Dan scrie despre stânga ce-i în toți și-n toate, plecând de la un clasament al celor mai importanți intelectuali ai lumii de astăzi, realizat, nu cu mult timp în urmă, de revistele "Prospect Magazine" și "Foreign Policy": "Primul intelectual preferat al lumii este Noam Chomsky (80 de ani), autorul <Teoriei Gramaticii Universale>. Dar nu pentru prestigiul lui de semiolog, pe care nimeni nu-l pune la îndoială, ci pentru cel care numește SUA <cel mai mare stat terorist>. Noam Chomsky nu e însă deloc deranjat de Rusia postsovietică, de războiul ei de exterminare din Cecenia, de focarele de război pe care le inițiază, întreține și conduce în fostele republici sovietice, cum este cel din vecinătatea noastră, din Transnistria sau cel din Georgia. Nici de folosirea armei resurselor energetice asupra Europei Unite, ori <asistarea> militară, tehnologică și logistică a Iranului, Coreei de Nord, Siriei, Palestiniilor și libanezilor islamici, a unor țări africane fundamentaliste (...). Pe locul secund, Umberto Eco. Acesta mi se pare mai rezonabil ales, dar nu-mi scapă preferința lui pentru interpretări neortodoxe, ca să mă exprim așa, eufemistic, a esenței creștinismului, nu doar a practicii Bisericii Catolice. Al treilea: Richard Dawkins, profesor la Universitatea din Oxford, autorul <Genei egoiste>. N-a fost însă nici el ales doar pentru reputația științifică din domeniul geneticii (gena ca unitate centrală în selecția naturală), ci pentru faptul de a fi cel mai cunoscut ateu al lumii (...)"

În acest top, Papa Benedict XVI se clasează abia pe poziția a 17-a.

Mai semnează în "Familia": Miron Beteg, cu un text anti-băsescian, încheiat profetic: "Nu-l mai lăsați pe Băsescu să gândească singur. Până și Iisus avea în jur doisprezece apostoli", Gheorge Griguru, Al. Cistelecă, Ioan Moldovan, Mircea Morariu, Gabriela Györi, Adrian Găgiu etc..

PALME, COMPROMISURI, ELEMENTE DUȘMĂNOASE

În deschiderea **Luceafărului** (nr. 22), un editorial al lui Bogdan Ghiu despre "Palma de aur a artei", în timp ce Irina Budeanu scrie despre "Creatorul celui mai mare succes din cinematografia românească", Cristian Mungiu și despre marele premiu adjudecat de către acesta la celebrul Festival de la Cannes. Fericitul câștigător critică, la fel ca predecesorul său în ale Cannes-ului, Cristi Puiu, "jocurile de culise" ale concursurilor de proiecte cinematografice patronate de CNC. ● 4 luni, 3 săptămâni și două zile a fost finanțat cu o sumă mică pentru o asemenea producție: 600.000 euro. "Am fost nevoit să fac unele compromisuri. În loc să filmez în Moldova, unde este acțiunea plasată, am fost nevoit, din motive materiale, să filmez la București. E nevoie de mai multă răspundere în felul în care sunt investiți banii adunați în Fondul Cinematografic". ● Valentin Tașcu împărtășește cititorilor câteva "amintiri

(politice) din copilărie", și anume mai multe episoade în care, elev de liceu, fusese considerat de către cadrele didactice un "element dușmănos", căruia i s-au pus bețe în roate la examenul de maturitate de către însuși directorul liceului și care era cât pe ce să fie arestat în studenție pentru vina de a fi lăsat să-i scape o ironie la adresa mult iubitului vecin rus. ● Literatura străină e reprezentată de Elfriede Jelinek, printr-un fragment din romanul acesteia, "Gier" ("Lăcomie"), în traducerea Mariei Irod.

ROMANCIERII ȘI ÎNTREBARILE CHEIE

În **Discobolul** de Alba-Iulia, numărul 114-115-116, Eugen Curta propune o anchetă despre starea romanului. Demersul conține un amplu "istoric", precum și un set de 10 întrebări "grele", alcătuite, la rândul lor, din alte întrebări secundare. Nora Luga taxează bărbătește maniera prea puțin fericită de abordare a topic-ului: "(...) stilul pretențios al întrebărilor puse îndeobște în interviuri sau anchete îmi taie tot cheful de a răspunde", sau: "Regret, e prea complicat pentru mine și mă întreb, la ce bun efortul?". După Mihai Sin, "Gogol nu și-a bătut capul cu astfel de <probleme> (e drept, el era obsedat <să-i dea la cap Diavolului>), cum nici Dostoievski sau Tolstoi nu și-au consumat timpul cu astfel de șarade teoretice". Iar la întrebarea (triplă!): "Se pot detecta în eposul actual structuri ale postmodernismului? Ce șanse de perspectivă au ele în romanul românesc? Ce aduce nou raportul Autor-Narator-Personaj, în care, în cele din urmă, Autorul dă bir cu fugiții în spatele celorlăți doi?", Alexandru Vlad răspunde: "Sigur că se pot detecta. Dar, totuși, am impresia că întrebarea aceasta mă depășește! Nu m-aș mira, însă, ca într-o bună zi să mi se pună și la poliție". ● Restul de semnatari ai anchetei de exact... 142 de pagini sunt: Gabriela Adameșteanu, Aura Christi, Mariana Codruț, Clelia Ifrim, Mihaela Ursa, Diana Câmpian, Mihai Sin, Bedros Horasangian, Liviu Ioan Stoiciu, Liviu Antonesei, Andrei Zanca, Radu Măreș, Ovidiu Pecican, Cornel Nistea, Gheorghe Jurcă, Liviu Cangeopol, Marius Tupan, Dan Silviu Boerescu, Dorin Ștefănescu, Silviu Lupașcu, Ion Zubașcu, Iulian Boldea, Dan Perșu, Lucian Bâgiu, Dumitru Hurubă, Gabriel Petric.

CALD ÎN FILMUL LUI MIHALKOV

Alina Voiculescu scrie, în numărul din mai al revistei **Tomis**, despre întâlnirea cu regizorul Nikita Mihalkov din cadrul master class-ului "Regizorul în două ipostaze: în afara filmării și în cadru" desfășurat, la București, în deschiderea B-EST *International Film Festival*. ● Artistul dezvăluie câteva secrete ale meseriei de "sforar" în spatele marelui ecran: "Cuvântul nu are nicio importanță. E de mirare, nu? Cuvântul se naște din inerție. Inerția textului, mai ales dacă discutăm despre ruși, Cehov, de exemplu, este cât se poate de periculoasă. Jocul cuvintelor nu funcționează întotdeauna. Atmosfera construită corect și redată asemenea, va funcționa întotdeauna. În *Piesă neîncheiată*... am avut de lucrat cu actori italieni care vorbesc atât de tare și de mult, încât nu se mai aud nici pe ei. Vă dați seama, actori italieni care să joace pe text rusesc. Când am ajuns la repetiție, eram pur și simplu disperat. Și, deodată, am găsit. Orice artă încearcă să semene cu muzica. De aici, le-

am cerut să-mi arate că este vară, că stau într-o casă de la țară și că este o căldură cumplită (începutul *Piesei neîncheiate*... - n.r.). Ei au început să fluture reviste, să-și sufle-n sân, să-și ștergă fruntea etc. Eu nu-i rugam să-mi arate că este foarte cald, eu voiam să fie foarte cald. Acțiunea fizică nu este importantă, memoria biologică însă, va prima întotdeauna. Începe repetiția. Ei sunt foarte disciplinați, știu textul, urcă pe scenă, ne așezăm față în față și... stăm. Ei de o parte, se uită la mine, eu de cealaltă, stau. Trec 10 minute, trec încă 10, eu stau, trece o jumătate de oră. Un actor a luat un ziar, o artistă și-a scos andrelele. Trec 40

de minute. Eu îi zic tehnicianului să ne dea un sunet, un ciripit de păsărele, foarte încet. Pe ecran s-a transpus ce s-a filmat în cele 40 de minute de tăcere. Au mai trecut 10 minute. Le-am arătat ce era transpus. Și abia atunci au înțeles. Asta este casa la țară, asta este căldura cumplită, căldura aceea care-ți udă cămașa la spate și care te lipește de scaun, care-ți anulează toate pornirile actanțiale. Apoi a început lupta pentru atmosferă și, implicit, pentru cuvânt". ● Fain și jucăuș e textul lui George Vasilevici, "Copolărie", un fel de poem în proză "recitat" cu vocea unui țănc de școală. La capitolul experiment, poemul colectiv de la Club Doors (un eveniment care reeditează *Primăvara Poeților* de anul trecut) sună interesant și proaspăt.

ROȘIORII DE VEDE

PUTINĂ ISTORIE... PETRU UMANSCHI

În istoria muzicii rock au existat câteva momente cu adevărat memorabile în care actul artistic a fost unul pus în slujba umanității. La mijlocul anului 1985, mai precis pe 13 iulie, s-a consumat marele eveniment Live Aid, având rezultate mai mult decât așteptate chiar de organizatori, printre care se număra și Bob Geldof, liderul grupului Boomtown Rats, de fapt inițiatorul întregii acțiuni.

Interesant e că festivalul s-a desfășurat concomitent pe două imense scene situate pe două continente. Prima – europeană – a fost Wembley Stadium din Londra, iar cea de-a doua – tocmai în Philadelphia, pe JFK Stadium. La acea dată, sistemele electroacustice ajunseseră la performanțe care permiteau transmiterea via satelit a programelor în întreaga lume. Cele optsprezece ore de transmisie au însemnat – dincolo de strădaniile lesne sesizabile ale unei armate de tehnicieni – un efort artistic care a meritat din plin, scopul fiind ajutorarea Etiopiei, țară africană supusă (și) atunci la grele încercări. Din capul locului vom sublinia că angrenajul pus în mișcare pentru această nobilă misiune a fost unul care, dincolo de talentul și dăruirea megastarurilor internaționale, a implicat un imens personal (*stage crew*), firme de transport aerian și rutier și companii comerciale care asigurau varii servicii, inclusiv de catering.

Din nou amintim numele lui Geldof, *head-ul* acestui Live Aid istoric, având o inspirată emblemă: o chitară al cărei corp sugera conturul Africii. Invitat la o emisiune BBC TV, lui Geldof îi vine ideea unui marathon de genul "We Are The World", inițiat de Harry Belafonte, în care artiștii americani erau conduși de lozinca programatică "USA For Africa". Discul numit astfel s-a vândut numai în State în patru milioane de exemplare. După ce Geldof și-a expus oficial dorința de a se apuca de organizarea unei manifestări de o asemenea amploare, s-au găsit persoane inimoase care să-i vină în ajutor. Este vorba, în primul rând, de promotorii englezi Harvey Goldsmith și Maurice Jone, din partea americană anunțându-se Bill Graham și Larry Magid.

Partea cea mai *easy* s-a dovedit a fi racolarea artiștilor pentru spectacol, aceștia dovedind – ca de fiecare dată – generozitate. Pete Townshend a anunțat printre primii că la eveniment va participa și legendarul său grup The Who, la acea dată desființat. Reformarea lui s-a datorat, deci, evenimentului la care facem referire. David Bowie a pregătit special pentru Live Aid o piesă în duet cu Mick Jagger. Este vorba de "Dancing In The Street", preluată de la Wilson Pickett, un *cover* reușit oferind cu ani în urmă și The Walker Brothers. Să amintim prezențele eclatante ale altor staruri de talia lui Paul McCartney, George Michael, grupul Queen, Status Quo, irlandezii U2 ai lui Bono Vox și alte nume mari din *show-biz-ul* britanic. În ceea ce privește "falia" americană de pe masiva scenă din Philadelphia, aceasta era alcătuită din Lionel Richie, Madonna, Prince, Michael Jackson (aflat atunci într-o formă de zile mari), doamna Tina Turner, tandemul Hall & Oates... Au fost cazuri de staruri – un exemplu e cel al lui Mick Jagger – care au cântat atât la Londra, cât și în Philadelphia, după o navetă aeriană deloc confortabilă. Una peste alta, eforturile miilor de persoane implicate în organizarea Live Aid s-au dovedit fructuoase...

SUB SOARELE ROȘU JURNAL INEDIT

Urmare din pagina 28

-Mă calci pe mână! îi auzeam, din spate, împingându-se, îmbrâncindu-se peste movilele de iarbă, peste tufele sălbatice. Niciodată blestemata de potecă nu mi se păruse mai lungă, mai plină de pietre și de bolovani. Fugeam, însă, mai departe, știind că burghiul Soarelui îmi va despică în curând țeasta. "S-a terminat", mă auzeam împlețicindu-mă, "s-a terminat" îmi porunceam picioarelor să mă asculte.

Nici nu știu cum am trecut pe lângă văgăuna Culegătorilor de poame, ascunsă în crângul lor de trestie și de limba-caprei. Din goană, imi dădeam seama că așezarea părea în întregime părăsită, curțile erau goale, nici măcar urletele câinilor nu se mai auzeau. Satul se topise în întregime în cercurile tot mai largi ale Soarelui. Coliba păstorului, în care altădată se strâneau oamenii ca să-și țeasă poveștile părea răvășită de o furtună: răsuflătura de piele era smulșă, blănurile de dormit erau împrăstiate care încotro, prin colbul drumului. Nu mai răsunau glasurile tobelor care chemau ploaia, așa cum ne învățaseră broaștele, nici vocea lungă, de aramă, a Vraciului. Nimic nu era adevărat, de bună seamă, băiatul roșcat ne mințise. Soarele ne biruise, până la urmă, reușise să coboare pustiul cerului său peste pământuri. Lumea se terminase, avea să se oprească în curând, iar eu nu eram decât un sărman nebun dacă îmi putusem închipui altceva. Trăiam un vis, ca toți ceilalți, dar visul acesta mă sorbea cumva, prin Soarele acela blestemat, pe dinăuntru.

-Trebuie să fie o cursă, îmi aruncă unul dintre bărbați, depășindu-mă de departe. Ne momeau acum ca să ne ia armele, gândeam eu.

Mă apropiam, tremurând, de miezul satului, dar parcă un vânt necunoscut, stârnit de nu se știe unde, îmi arunca pașii înapoi. Nu aveam să mă las, îmi repetam. Discul cel roșu își înmulțise căldura și mi se desfăcea mereu în fața ochilor, mai întâi în două, apoi în trei și în patru. Îmi pierdusem mințile, laolaltă cu toți ceilalți, laolaltă cu lumea întreagă.

Am intrat pe ulița vânătorilor și atunci am început să prind cu urechea, mai tare, tot mai tare, strigătele care se adunaseră toate în curtea Cusătorului de Blănuri și dădeau ocol așezării. Drumul era rău pe acolo, aproape îmi rupsesem niște degete, dar nu mai răsuflam decât prin răsetele neomenesți care îmi creștau pielea, înaintam de parcă aș fi dansat în ritmul unei tobe. De fapt, parcă nici nu mă mișcasem din loc. Pe cărare, doar eu și Soarele roșu, de care nu mai puteam să scap niciodată. - Apă, vrăjitorule! - Apă! În sfârșit, am reușit să zăresc coliba de lut a bătrânului, căruia știam că Soarele îi furase demult pruncul cel mic. Oare chiar înnebuniseră cu toții? Ce se întâmplase? - Apă! mă chema tipătul, subțire ca pâna, al unei femei. - Ușor, este pentru toată lumea! se ridica o voce rotundă de bărbat, atât de clară cum nu mai auzisem de multă vreme. Miroseam apa de la distanță, îi simțeam viața pe limbă și în cerul gurii, o vedeam dansând, albastru- verzuie, apoi roșie ca focul și rece, întunecoasă. Înaintea mea mergea un câine. Am sărit, ușor ca o pasăre, îngrăditura de nuiele, cu durerea mușcându-mi cu poftă creștetul capului. Întreaga așezare se afla acolo, femei, bărbați, copii, un ghem de brațe și spinări ude, de răcnete, în jurul căruia câinii lătrau și își rupeau blana. - Apă! îmi vine să strig, dar nu mai pot rosti niciun cuvânt, cu ultimele puteri îmi fac loc, primesc o lovitură în ceafă, îmi deschid cercul de oameni care îmi joacă înaintea ca valul. Din mijlocul cetei de fețe schimonosite și de

bărbi, pe fundul unei gropi se uita la mine un uriaș cerc de apă răscolit de tălpi murdare. Puțul era plin de bărbați și copii care se aplecau să soarbă, se înghionteau, ridicau viața în câmile pline. M-am azvârlit printre ei cu fruntea înainte, auzind o frântură de mulțumire a Vraciului nostru. Mi-am înfipt căpătâna în luciul de apă până la umeri și am început să beau cu ochii ieșiți din orbite, ca o vită. Lucrurile mi se amestecau în cap și porneau iarăși să curgă, simțeam cum inima îmi va părăsi în curând pieptul și mușchii îmi vor aluneca de pe picioare. M-am ridicat, până la urmă, încet, ca să privesc în jur : unii rămăseseră stană de piatră, cu burțile umflate și cu ochii închiși, alții risipeau deja comoara cea sfântă ca să se joace, tinerii începuseră, fără vreo încuviințare, dansul, femeile râdeau cu tot corpul, hohotitoare ca niște guri și le dădeau să bea, iar si iar, copiilor. Valuri de febră îmi zguduiau trupul, ca ecouri ale apei din care mă înfruptasem cu atâta lăcomie. M-am lăsat ușor pe spate și am rămas cine știe câtă vreme să urmăresc cerul străin, îndepărtat și pasul neauzit al Soarelui. Numai vântul poticnea pe cărare. - V-am spus eu, zbiera cineva lângă mine, Zeul ne-a ascultat! El ne-a trimis apa prin jgheburile ascunse! Mai apoi, când toate acestea s-au limpezit și au început să capete formă, aveam să înțeleg cine îi trimisese bătrânului Cusător de Blănuri visul acela în care strămoșii îi aduceau în dar apă, aveam să aflu cum, sub lăncile Soarelui, el, împreună cu alți doi bărbați, se înverșunaseră să împlante fierul în pământ. Aveam să văd cum unul își ștergea fața, altul blestema, un al treilea bolea sub razele umflate ca niște buboaie. Câteodată, în timp ce lucrau, cădeau în somn și atunci se sprijineau în coada sapelor ca în niște cârje. Câțiva dintre ai lor muriseră, sau poate că muriseră cu toții ; poate că nici ei nu-și mai căutau apa, ci doar moartea. Nu ascultau însă ce-i povățuiau bătrânii despre stramoșii care nu trebuie tulburați din somn, deși casa acestora nu le apăruse nici în ziua a treia. Ei se îndârjeau să își urmeze drumul visului și se opreau numai ca să își desfacă merindele. În răstimpuri, noaptea, li se părea că până și câinii se opreau ca să rupă cu gura hălci din pământul fierbinte. După câteva zile, spre apus, Cusătorul de Blănuri lovise ceva tare și atunci se opri să-i ceară tatălui său iertare. Acesta însă i se ridicase deodată înaintea așa cum îl știa de tânăr, coborând scara cerului cu arcul și cu cojocul toamnei pe umăr. Îl mângâiasă apoi pe cap cu o mână . - Fiul meu, îi zisese, cu o vorbă blândă. Fătul meu! Când se dezmeticise, o ceață ușoară ca fumul părea că îmbracă întreaga vale, oameni și câini. Cio câni pentru a doua oară casa stramoșilor și atunci simți cum o bucurie mare, fără seamăn, țâșni din el ca o inundație care îi desfăcu dintr-o dată inima și chipul. Printre hohote de râs, cuprinse repede în căușul palmelor firul de apă care îi aluneca printre degete și îl arătă Soarelui, apoi cerului. Deasupra lui, aplecat peste buza gropii, băiatul cu păr roșu nu-și mai revenea din uimire. Acum poate înțelegeți de ce până la urmă oamenii nu m-au alungat din valea mea verde, așa cum îmi tot promiteau deunăzi. Am fost însă de față atunci când Vraciul și-a pierdut coliba, nevestele și chiar mărgelele sale roșii pe care le iubea atât. Căpetenia s-a întors ca să conducă așezarea, cât despre Cusătorul de Blănuri, aflați că el a căpătat dreptul să caute oriunde apa cea vie a strămoșilor săi, ba chiar și a altora, dacă ei nu s-ar fi dovedit vrednici. După mai multe rotiri ale stelelor, oamenii au hotărât să i se pună numele de Fiu al Zeului, așa precum cerea obiceiul care ni se păstrase din vremea norilor de furtună și al încercărilor de demult.

Urmare din pagina 5

Gide mi-a redat o oarecare fervoare, în special recitirea extraselor din *Nourritures* și *Le Retour de L'Enfant prodigue*; dar ca și până acum, sau acum mai ales, n-am în ce îmbrăca această fervoare, **n-am ce face cu ea**. Trebuie totuși să mă silesc să notez orice, ca să nu mă constrând la o oarecare concentrare. Caut să-mi dovedesc că evenimetele nu justifică întru nimic un abandon, o delăsare. Prea ușor cad victima lenei prin intermediul unor justificări sofistice: sufăr, pentru că atâția oameni suferă, etc. Nu e adevărat. Suferința reală n-a durat mai mult de două săptămâni, de atunci însă mă las dusă de explicări comode ale inactivității.

Nu caut destul singurătatea. Mă bucur în mod nepermis că pot vorbi (și ce fleacuri) cu M. și Doru. Ce bine că au plecat azi la Paris. Poate că revederea "caietului meu roșu" o să mă "inspire".

De ce nu pot pune pe hârtie lumina de toamnă, pacea pădurii și a câmpului...? De ce nu poți servi drept adevărată reculegere, Waldeinrambeit!, cuvânt plin de farmec, ce-mi redai nemijlocit realitatea fermecătoare, inventat de barbarii care acum o distrug!

Zeci de avioane trec zilnic prin azurul pur de septembrie, spre front. Ce mult aș vrea să fiu ca ei, ca băieții ăștia atât de expuși și care pare-se nu pot să se teamă. Nici eu nu m-aș teme.

Ce curios e că în martie pericolul iminent îmi dădea coșmaruri mult mai îngrozitoare decât realitatea de acum. E adevărat că "realitatea" ține tot de imaginație pentru noi încă și acum. Până când?

De o lună de zile ne stricăm ochii și nervii, ne maltratăm gustul și bunul simț citind ziare cu nesaț, cât mai multe, cu toate notițele, toate anunțurile, doar-doar ni se va revela ceva "important". Acum, cu oarecare experiență a vieții "civile" din razboi, chiar eu încep să mă plec ideii că ar putea dura ani de zile starea asta de provizorat, nesiguranță. Mi-e infinită scârbă de oameni, mai ales întrucât țin de popoare, de Europa, de lume. Și am refuzat timp de douăzeci de ani să cred că e posibil. Acum nu numai văd că a fost necesar, dar încep să mă obișnuiesc. Supunerea la contingente, abdicarea de la "dirijarea soartei".

În fond mă mir cam convențional de "senzația" lunii August 1939, pactizarea nazismului cu bolșevismul. Simțisem parcă dintotdeauna că "ideologiile" în materie de politică într-adevăr nu servesc decât pentru turma ce trebuie condusă cu ele, cu toate că ea se lasă condusă și de putere, poliție, pur și simplu.

Vagile indicații din jurnalul lui Gide 1914 asupra atmosferei îmi arată cât de nepersonală e evadarea noastră și cât de ridicolă; în schimb mă lasă să sper că de fapt "suntem" mai bine pregătiți de astădată. Ce am ajuns! Să dorim victoria! Și ce înseamnă ea? Nu dorim, nu putem dori pentru moment decât o victorie care să reintroducă starea de dinainte. Pentru ce luptă tinerii de azi? Pentru o bunăstare învechită, pentru păstrarea a ceva achiziționat și destul de găunos.

Dar noi nu putem trăi în altă lume. E condiția existenței noastre spirituale, Franța, lumea ei, cu libertatea ei, cu acest maxim de unitate și echilibru realizat aici. Nu putem? Mi-e teamă că faptele care o să ne dovedească că continui să vegetez, cu câte renunțări? (fragmente)

ORIZONT
Revistă a Uniunii Scriitorilor din România

Redactor - șef: Mircea Mihăieș
Redactor - șef adjunct: Cornel Ungureanu
Secretar general de redacție: Adriana Babeți
Colectivul de redacție: Lucian Alexiu, Paul Eugen Banciu, Dorian Branea, Cristina Chevereșan, Radu Pavel Gheo, Marius Lazurca, Viorel Marineasa, Alina Radu, Robert Șerban, Marcel Tolcea, Ciprian Vălcan, Daniel Vighi.
Concepție grafică: Alexandru Jakabházi
Colectivul tehnic: Sorin Stroe (paginare, prezentare grafică).
www.ceeol.com e-mail: orizont@regionalnet.org
REDACȚIA: TIMIȘOARA, Piața Sf. Gheorghe nr. 3, telefoane: 29 48 93, 29 48 95
Marcă înregistrată: M/00166
Tiparul executat la S.C. "TIM PRESS" S.A. TIMIȘOARA
Abonamentele se fac la P.T.T.R.
MANUSCRISELE NEPUBLICATE NU SE ÎNAPOIAZĂ
ISSN 0030 560 X

Abonamentele se fac la Rodipet, la poziția 4386 din catalog

SPONSORI: MINISTERUL CULTURII, FUNDAȚIA CONCEPT, FUND FOR CENTRAL AND EAST EUROPEAN BOOK PROJECTS

CONFERINȚELE MICROSOFT
conferințele microsoft

andrei pleșu
vladimir tismaneanu
h.-r. patapievici
gabriel liiceanu
mihai-răzvan ungureanu
andrei pleșu
teodor baconsky
gabriel liiceanu
andrei codrescu
vladimir tismaneanu
mario vargas llosa
adam michnik
mario vargas llosa
h.-r. patapievici
nicolae manolescu
nicolae manolescu

un suflu nou

■ Crearea de modele, stabilirea de contacte directe între mari personalități din țară și străinătate cu un public larg sunt condițiile însuflării unui spirit al competiției și transmiterii de valori științifice, culturale și etice. Noua generație are astfel șansa de a intra în legătură directă cu personalități care au devenit personaje, comunicând, meditănd și polemizând pe marginea unor teme de larg interes.

Modalitățile practice de desfășurare a Conferințelor Microsoft demonstrează că nimic nu poate înlocui contactul direct dintre oameni, dezbaterea vie și schimbul nemediat de idei, în dorința de a impune pluralismul și comunicarea. Conferințele Microsoft sunt o agoră a celor responsabili, a celor hotărâți să impună un suflu nou într-o comunitate a diversității și valorii.

timisoara constanta cluj braşov redmond arad
oradea bucureşti iaşi sibiul craiova chişinău

